

SAHABIYAT AUR NASIHATON KE MADANI PHOOL (HINDI)

سہابیت اور نصیحتوں کے مادنی گل

أَنْهَنَّا بِيُورَبِ الْعَلَيْمِينَ وَالشَّلُوُّقُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ النَّزَارِ سَلِيمٌ أَمَا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيمِ طَبِيبُنَّ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

کیتاب پढنے کی دعاء

دینی کتاب یا اسلامی سبک پढنے سے پہلے جہل مें دی हुई دुआ پढ لیजिये اِن شاء الله عزوجل

جो کुछ پढ़ेंगे याद रहेगा । دعاء یہ ہے :

اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا حِكْمَتَكَ وَانْشُئْ عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

ترجمہ : اے اللہ ! ہم پر اسلامو ہیکمتوں کے دروازے خول دے اور ہم پر اپنی رحمتوں ناجیل فرماؤ ! اے انجمنات اور بزرگوں والے ।

(مستطرف ج ۱ ص ۴ دار الفکر بیروت)

نوت : ابھل آخیر اک-اک بار دوڑد شریف پढ لیجیے ।

تالیبے گمے مدنیا

بکھری اع

و ماغفیرت

13 شوال مکرم 1428ھ.

کیامت کے روزِ حسرت

فَرْمَانِيَ مُسْتَفْضًا : سب سے جیسا کہ اللہ تعالیٰ علیہ وَاللَّهُمَّ هُنَّا
ہسرت کیامت کے دن اس کو ہوگی جسے دنیا میں اسلام ہاسیل کرنے کا ماؤکہ ام میلا مگر اس نے ہاسیل نہ کیا اور اس شاخہ کو ہوگی جس نے اسلام ہاسیل کیا اور دوسروں نے تو اس سے سुن کر نافذ اٹھایا لے کین اس نے ن اٹھایا (یا نہیں اس اسلام پر امالم ن کیا) (تاریخ دمشق لا بن عساکر ج ۱ ص ۳۸۵ دار الفکر بیروت)

کتاب کے خریدار موتવجوہ ہوں

کتاب کی تباہ ام میں نومایاں خراہی ہو یا سफہات کم ہوں یا باہینڈگ میں آگے پیچے ہو گئے ہوں تو مکتبہ تعلیم مدنیا سے رجوع فرمائیے ।

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْكٰفِرِينَ الرَّجِيمِ بِاسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ط

ਮਜ਼ਾਲਿਸੈ ਤਸਾਜਿਮ ਹਿੰਦ (ਦਾ' ਵਤੇ ਝੁਖਲਾਮੀ)

‘الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰالَمِينَ’ دा ‘वते इस्लामी की मजलिस “अल मदीनतुल इल्मिय्या” ने येह किताब उर्दू ज़बान में पेश की है और मजलिसे तराजिम ने इस किताब का हिन्दी रसमूल खत् करने की सआदत हासिल की है। भाषांतर (**Translation**) नहीं बल्कि लीपियांतर (**Transliteration**) या ‘नी बोली तो उर्दू ही है जब कि लीपि हिन्दी की गई है और मक्तबतुल मदीना से शाएँअ करवाई गई है।

इस किताब में अगर किसी जगह ग़लती पाएं तो मजलिस को सफ़हा और सतर नम्बर के साथ **Sms , E-mail , WhatsApp** या **Telegram** के जरीए इन्तिलाअ दे कर सवाबे आखिरत कमाड़े ।

ਮਾਡਨੀ ਝੁਲਿਤਿਆ : ਇਸ਼ਲਾਮੀ ਬਹਨੇਂ ਡਾਯਰੇਕਟ ਰਾਬਿਤਾ ਨ ਫਰਮਾਏ ! ! !

મહની મર્કેજ, કાસિમ હાલા મસ્ઝિદ, નાગર વાડા, બરોડા, ગુજરાત (અલ હિન્દ) ૯૩૨૭૭૭૬૩૧૧
E-mail : tarajim.hind@dawateislami.net

ਉਦ੍ਘੂ ਕੇ ਹਿਨਦੀ ਕਲਮਾਲ ਖੁਤ (ਲੀਪਿਧਾਰਤ) ਖਾਕਾ

ਥ = ਥੇ	ਤ = ਤ	ਫ = ਫੇ	ਪ = ਪੇ	ਭ = ਭੇ	ਬ = ਬੇ	ਅ = ਈ
ਛ = ਕ੍ਰੋ	ਚ = ਕੁ	ਝ = ਕ੍ਰੋ	ਜ = ਕੁ	ਸ = ਤੇ	ਠ = ਕ੍ਰੋ	ਟ = ਤੇ
ਯ = ਤੇ	ਫ = ਹੁੰ	ਡ = ਤੁੰ	ਧ = ਹੁੰ	ਦ = ਤੁ	ਖ = ਹੁੰ	ਹ = ਹੁੰ
ਸ਼ = ਸ਼	ਸ = ਸ	ਯ = ਤੂ	ਯ = ਤੂ	ਫ = ਹੁੰ	ਡ = ਤੁੰ	ਰ = ਰ
ਫ = ਫ	ਗ = ਗੁ	ਅ = ਅ	ਯ = ਤੋ	ਤ = ਤੋ	ਯ = ਚੁ	ਸ = ਚੁ
ਮ = ਮ	ਲ = ਲ	ਘ = ਕੁੰ	ਗ = ਗੁੰ	ਖ = ਕੁੰ	ਕ = ਕੁੰ	ਕ = ਕੁੰ
ੴ = ਉ	ੴ = ਉ	ਆ = ਾ	ਯ = ਿ	ਹ = ਾ	ਵ = ਿ	ਨ = ਨ

कुरआनो सुन्नत और बानिये दा 'वते इस्लामी की
मुख्तालिफ़ तहरीरों से माखूज़ इस्लामी बहनों के लिये
226 से ज़ाइद नसीहतों के मदनी फूल

सहाबियात और नसीहतों के मदनी फूल

-: पेशकश :-

मजलिसे अल मदीनतुल इल्मय्या (दा 'वते इस्लामी)

शो 'बए फैज़ाने सहाबियात व सालिहात

-: नाशिर :-

मक्तबतुल मदीना, देहली-6

الصلوة والسلام علیکم بارک اللہ وعلیکم واصحابکم باحسیب اللہ

نام کتاب	: سہابیت اور نسیحتوں کے مدنی فول
پешکش	: مజالیسے اول مداری نتولِ اسلامی (دا'�تِ اسلامی)
	شو'ب اے فے جانے سہابیت و سالیحات
پہلی بار	: مہرِ مولہ رام، سی. 1438 ہی.
ناشر	: مکتبتوں مداری، دہلی-6

تصدیق ناما

تاریخ : 17 جول کا' دتیلِ رام 1436 ہی۔ حوالا نمبر : 203

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وعلى الله واصحابه اجمعين

تسدیق کی جاتی ہے کہ کتاب

”سہابیت اور نسیحتوں کے مدنی فول“ (عہد)

(مطبع ایڈم مکتبتوں مداری) پر مజالیسے تضییشوں کو کتابوں
رسائل کی جانیک سے نجڑے سانی کی کوشش کی گई ہے۔ مజالیس نے اسے
اکاہد، کوکھیا ایواراٹ، اخلاکی کھیات، فیکھی مسائل اور ابری
ایواراٹ وغیرا کے حوالے سے مکثوں بر مولاہ جا کر لیا ہے، اعلیٰ بات
کمپوزیشن یا کتابات کی گلتوں کا جنم ماجالیس پر نہیں۔

مجالیسے تضییشوں کو کتابوں رسائل

(دا'ونتے اسلامی)

02-09-2015

Web : www.dawateislami.net

E.mail : ilmiapak@dawateislami.net

مدنی ایلٹیجا : کسی اور کو یہ کتاب چاپنے کی اجازت نہیں۔

پeshkash : مجالیسے اول مداری نتولِ اسلامی (دا'ونتے اسلامی)

याददाश्त

दौराने मुत्तालआ ज़खरतन अन्डर लाइन कीजिये, इशारात लिख कर सफ़हा नम्बर नोट फ़रमा लीजिये । **إِنَّ شَاءَ اللَّهُ مَا يَرِيدُ** इल्म में तरक्की होगी ।

इजमाली फ़ेहरिस्त

उन्नवान	सफ़्हा	उन्नवान	सफ़्हा
नसीहत क्या है ?	12	कुरआने सुन्नत से माखूज	
दीन सरापा नसीहत है	15	नसीहतों के मदनी फूल	81
नसीहत का हुक्म	23	अमीरे अहले सुन्नत की कुतुब	
नसीहत के ग़लत और दुरुस्त तरीके	28	से माखूज़ नसीहतें	92
गुनाहों पर किसी को आर दिलाना	29	सत्यिदी अ़त्तार की तरफ़ से बिन्ते अ़त्तार	
दुरुस्त तरीके से की गई नसीहत की तासीर	31	के लिये 12 मदनी फूल	116
नसीहत व फ़ज़ीहत में फ़र्क	33	शादी के मौक़े पर अमीरे अहले सुन्नत	
ख़ैरख़ाही महब्बत की अ़लामत है	34	की तरफ़ से इस्लामी बहनों को दिया	
आदाबे नसीहत	41	जाने वाला मक्तूब	118
वा'ज़े नसीहत करने वाली के आदाब	41	शादी मुबारक के नौ हुरूफ़ की निस्खत	
वा'ज़े नसीहत सुनने वाली के आदाब	42	से (9) मदनी फूल	124
नसीहत के फ़वाइद	43	शादी शुदा इस्लामी बहनों के लिये	
वा'ज़े नसीहत में ज़रूरी उम्रू	43	(14) मदनी फूल	125
सरकार की सहाबियात को नसीहतें	44	मदनी सहरा (इस्लामी बहनों के लिये)	129
सहाबियाते तथ्यिबात की नसीहतें	61	माखूज़ मराजेअ	136
		फ़ेहरिस्त	140

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ النُّبُوْسِيلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَلَا يُؤْذِنُ لِلّٰهِ مِنَ الْجِنِّينَ طَبِيعَةُ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ط

“نصيحتوں کے مادنی فول” (ઉર્ડૂ) کے لાટાખ હુકમફુલ કી નિયત બે દસ કિતાબ કો પઢ્યો કી “17 નિયતે”

فَرَمَانَهُ مُسْتَفْهَى : صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ :

“بَيْتُهُ الْمُؤْمِنُ مِنْ حَيْثُ مِنْ عَمَلِهِ” (مُسْلِم)

(الْجَمِيعُ الْكَبِيرُ، ١٨٥ / ٢، حَدِيثٌ: ٥٩٣٢)

દો મદની ફૂલ :

- બિગેર અચ્છી નિયત કે કિસી ભી અમલે ખેર કા સવાબ નહીં મિલતા ।
- જિતની અચ્છી નિયતે જિયાદા, ઉતના સવાબ ભી જિયાદા ।

﴿١﴾ હર બાર હમ્દ વ ﴿٢﴾ સલાત ઔર ﴿٣﴾ તઅબ્વજ વ ﴿٤﴾ તસ્મિયા સે આગાજ કરુંગી (ઇસી સફ્હા પર ઊપર દી હુઈ દો અર્ખબી ઇબારાત પઢ લેને સે ઇન નિયતોં પર અમલ હો જાએગા) । ﴿٥﴾ રિજાએ ઇલાહી કે લિયે ઇસ કિતાબ કા અવ્વલ તા આખિર મુતાલાઓ કરુંગી । ﴿٦﴾ હત્તલ વસ્તુ ઇસ કા બા વુજૂ ઔર ﴿٧﴾ કિલ્લા રૂ મુતાલાઓ કરુંગી । ﴿٨﴾ કુરાની આયાત ઔર ﴿٩﴾ અહાદીસે મુબારકા કી જિયારત કરુંગી ﴿١٠﴾ જહાં “**اللّٰهُ**” કા નામે પાક આએગા વહાં ઔર ﴿١١﴾ જહાં “સરકાર” કા ઇસ્મે મુબારક આએગા વહાં પદ્ધુંગી । ﴿١٢﴾ ઇસ હદીસે પાક **صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** કો તોહ્ફા દો આપસ મેં મહૃબત બઢેગી । (مુતાલા: ٢ / ٢٠٣، حદિથ: ١٤٣١) પર અમલ કી નિયત સે (એક યા હસ્બે તૌફીક) યેહ કિતાબ ખરીદ કર દૂસરોં કો તોહ્ફતન દૂંગી ﴿١٣﴾ ઇસ કિતાબ મેં મौજૂદ નસીહતોં પર ખુદ અમલ કરુંગી ઔર ﴿١٤﴾ દીગર ઇસ્લામી બહનોં કી ખેર ખાહી ચાહેતે હુવે ﴿١٥﴾ ઉન તક ભી પહુંચાऊંગી ﴿١٦﴾ સહાબિયાત કી સીરત કો અપનાऊંગી ﴿١٧﴾ કિતાબત વગૈરા મેં શરઇ ગલતી મિલી તો નાશિરીન કો તહેરીરી તૌર પર મુત્તલાઓ કરુંગી । (નાશિરીન વગૈરા કો કિતાબોં કી અગૃલાત સિર્ફ જ્ઞાની બતાના ખાસ મુફીદ નહીં હોતા)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَنْعَمْتَنِي بِأَهْلِ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي أَنْعَمْتَنِي بِأَهْلِ الْمُؤْمِنِينَ

अज़्ज़ : शैखे तरीक्त, अमरे अहले सुन्नत, बानिये दा'वते इस्लामी, हज़रते अल्लामा मौलाना अबू बिलाल, मुहम्मद इल्यास अंत्तार कादिरी रज़वी, ज़ियाई
 اَمَّا بَعْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ احْسَانِهِ وَبِفَضْلِ رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ

तब्लीगे कुरआनो सुन्नत की आलमगीर गैर सियासी तहरीक 'दा'वते इस्लामी' नेकी की दा'वत, इहयाए सुन्नत और इशाअते इल्मे शरीअत को दुन्या भर में आम करने का अज्ञमे मुसम्मम रखती है, इन तमाम उम्र को ब हुस्ने खूबी सर अन्जाम देने के लिये मुतअद्विद मजालिस का कियाम अमल में लाया गया है जिन में से एक मजलिस 'अल मदीनतुल इल्मय्या' भी है जो दा'वते इस्लामी के ड़लमा व मुफितयाने किराम ﷺ पर मुश्तमिल है, जिस ने ख़ालिस इल्मी, तहकीकी और इशाअती काम का बीड़ा उठाया है। इस के मुन्दरिजए जैल छे शो'बे हैं :

﴿1﴾ शो'बए कुतुबे आ'ला हज़रत	﴿2﴾ शो'बए तराजिमे कुतुब
﴿3﴾ शो'बए दर्सी कुतुब	﴿4﴾ शो'बए इस्लाही कुतुब
﴿5﴾ शो'बए तफ़्तीशे कुतुब	﴿6﴾ शो'बए तख़रीज ⁽¹⁾

①ता दमे तहरीर (खबीड़ल आखिर 1437 हिजरी) 10 शो'बे मज़ीद क़ाइम हो चुके हैं : (7) फैज़ाने कुरआन (8) फैज़ाने हदीस (9) फैज़ाने سहाबा व अहले बैत (10) फैज़ाने सहाबियात व सालिहात (11) शो'बए अमरे अहले सुन्नत (12) फैज़ाने मदनी मुज़करा (13) फैज़ाने औलिया व ड़लमा (14) बयानाते दा'वते इस्लामी (15) रसाइले दा'वते इस्लामी (16) अरबी तराजुम। (मजलिसे अल मदीनतुल इल्मय्या)

‘अल मदीनतुल इल्मिय्या’ की अव्वलीन तरजीह सरकारे आ’ला हज़रत, इमामे अहले सुन्नत, अज़्जीमुल बरकत, अज़्जीमुल मर्तबत, परवानए शम्पू रिसालत, मुजह्दिदे दीनो मिल्लत, हामिये सुन्नत, माहिये बिदअ़त, आलिमे शरीअ़त, पीरे तरीकत, बाइसे खैरो बरकत, हज़रते अल्लामा मौलाना अलहाज अल हाफिज़ अल क़ारी शाह इमाम अहमद रजा ख़ान عليه رحمة الله الرحمن की गिरां माया तसानीफ़ को अ़स्रे हाजिर के तक़ाज़ों के मुताबिक़ हज़त्तल वस्थ सहल उस्तूब में पेश करना है। तमाम इस्लामी भाई और इस्लामी बहनें इस इल्मी, तहकीकी और इशाअ़ती मदनी काम में हर मुमकिन तआवुन फ़रमाएं और मजलिस की तरफ़ से शाए़अ़ होने वाली कुतुब का खुद भी मूतालआ फरमाएं और दूसरों को भी इस की तरगीब दिलाएं।

अल्लाह عَزَّوَجَلَّ 'दा' वते इस्लामी' की तमाम मजालिस ब
शुमूल 'अल मदीनतुल इल्मिय्या' को दिन ग्यारहवीं और रात बारहवीं
तरक्की अ़ता फ़रमाए और हमारे हर अ़मले ख़ैर को ज़ेवरे इख़्लास से
आरास्ता फ़रमा कर दोनों जहां की भलाई का सबब बनाए। हमें ज़ेरे
गुम्बदे ख़ज़रा शहादत, जन्नतुल बक़ीअ़ में मदफ़न और जन्नतुल
फिरदौस में जगह नसीब फरमाए। امین بِحَاكُمِ الْأَمْمَيْنِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

रमजानुल मुबारक 1425 हिजरी

पेशकश : मजलिसे अल मदीनतल इल्मिया (दा'वते इस्लामी)

ਪਹਲੇ ਝੱਸੇ ਪਠਿਯੋ

दुन्या में ख़ैरों शर के दरमियान बरपा जंग में ख़ैर के दाईं और
अ़लम बरदार हमेशा दीने इलाही से वाबस्ता रहे और शर के पैकर
लोग नफ़सों शैतान के पुजारी रहे। चुनान्चे، **اللَّٰهُمَّ** ने नौए
इन्सानी की फ़्लाहों बहबूद और अपने पसन्दीदा दीन या'नी इस्लाम की
हिफ़ाज़त के लिये हर दौर में ऐसे अफ़राद पैदा किये जो न सिर्फ़ इस दीन
की पहचान बने बल्कि उन्होंने ने राहे हक़ से भटक कर कुफ़ों गुमराही के
अंधेरों में खो जाने वालों की रहनुमाई के लिये हमेशा नूरे हक़ की शम्म
भी रोशन रखी। चूंकि फ़रमाने मुस्तफ़ा : حَلَّ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَبِهِ وَسَلَّمَ
है : **أَنْفَعُهُمُ الظَّاهِرُونَ** या'नी बेहतरीन शख़्स वोह है जो दूसरों के
लिये ज़ियादा मुफ़ीद हो। लिहाज़ा बेहतरीन इन्सान बनने की एक सूरत
येह भी है कि दूसरों की ख़ैरख़ाही चाही जाए या'नी उन्हें अच्छी और
बुरी बातों में तमीज़ सिखाई जाए कि ऐसा करना बिलाशुबा उन के
लिये मुफ़ीद है। जैसा कि फ़रमाने बारी तआला है :

तर्जमा ए कन्जुल ईमान : وَذَرْ فَانَ الْكُرَى شَفَعُ الْمُؤْمِنِين् ۝ (ب ۲۷، اللہیلۃ: ۵۵) और समझाओ कि समझाना मुसलमानों को फाएदा देता है।

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! ﴿الْخَمْدُ لِلّٰهِ﴾ इसी खैरख़्वाही के जज्बे के तहत मजलिसे अल मदीनतुल इल्मय्या (दा'वते इस्लामी) के शो'बे फैज़ाने सहाबियात व सालिहात ने एक नए सिलसिले का आगाज़ किया, ताकि आज के इस पुर फितन व नफ्सा नफ्सी के दौर में

.....معجم الأوسط، باب الميم، من اسمه محمد، ٢٢٢/٣، حدیث: ٥٧٨٧

پ्यारे آکا^{صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم} کی دुख्यारी عमّت کی ماءं، بہنے اور بੇٹیਆں سہابیتے تُعیبَات کی سیرت کے نुمايان پھلؤ اُون کی روشانی مئے اپنی ہیاتے فُنا کو سُنوار کر ہیاتے جاویدانی مئے بدل سکئے۔ چنانچے، جُرے نجرا کتاب سہابیت اور نسیہت کے مدنی فول بھی اسی سلسلے کی اک کڈی ہے۔ جس مئے نسیہت کے ما'نا و مفہوم، شراری ہیسیت، نسیہت کے مُخْطَلِ اُنداج اور فکاہد و آداب کے ایلوا سرکارے مداریا کی بتوئے خاص سہابیت کو کی گئی اور سہابیتے تُعیبَات کی بتوئے مان، بہن بُتی، بُوی، خالا اور فُوفی اپنے کُریبی رشتهداڑوں کو کی گئی نسیہتے ماجکور ہئے۔ نیج اُاخیر مئے اکوالے جُریں کی شکل مئے اس کتاب کو 226 سے جاہد اسی نسیہت امّوٰج باتوں پر مُشتمل مدنی فولوں کے اک دلکش اور دل آکوا ج مداری گولداستے سے مُجھیت کیا گیا ہے جو کُرآنو سُننت سے اور شیخے تُریکت، امریئے اہل سُننت کی مُخْطَلِ تہریروں سے ماحکوٰج ہے۔

اس کتاب مئے جو بھی خُوبیاں ہئے وہ یکینن **اعزوجل** کی مدد و تاؤفیک، اس کے پ्यارے هبیب ^{صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم} کی اُتھا، اُلیا اے کیرام ^{رحمۃ اللہ علیہ} کی انیات اور امریئے اہل سُننت کی نجرو شافعیت کا سمرا ہئے اور خامیوں مئے ہماری کوتاہ فہمی کا دخل ہے۔ **اعزوجل** سے دُعا ہے کی وہ دا' وہے اس لامی کی تماام مجاہل اے شمعول اے مداری نتول اے ایلمیتھ کو دن گیارہوں اور رات بارہوں ترکھی اُتھا فرمائے۔

امین بجاہِ الٰی امین ^{صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم}

شو'بے فے جانے سہابیت و سالیحات
الل مداری نتول اے ایلمیتھ
(دا' وہے اس لامی)

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَاعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ السَّيِّطِنِ الرَّجِيمِ طَبِيسُ اللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ ط

शहुंबियात और नस्तीहृतों के मदनी फूल

ਦੁਖਦੇ ਪਾਕ ਕੀ ਫੁਜੀਲਤ

दा'वते इस्लामी के इशाअती इदरे मक्तबतूल मदीना की मतबूआ

649 सफहात पर मृश्टमिल किताब हिकायतें और नसीहतें सफहा-

610 पर हजरते सम्यिदुना शैख शाएब हरीफीश رحمة الله تعالى عينه नकल फरमाते

رَعَوْنَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا : उम्मल मोमिनीन हजरते सथिदतूना आइशा सिदीका

फ़रमाती हैं : मैं वक्ते सहर कुछ सी रही थी कि मेरे हाथ से सूई गिर गई

और चराग् बुझ गया । इतने में हुज़रे पुरनूर, शाफ़ेए यौमुनुशूर

صلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَشَرِّيفٌ لَّهُ أَعْلَمُ، إِنَّمَا يَأْتِي مَنْ يَرَى

ज़ियाबार के अन्वार से सारा कमरा जगमगा उठा और सूई मिल गई।

मैं ने अर्ज की : या رَسُولَ اللّٰہِ ! آप का चेहरए

अन्वर कितना रोशन है ! तो आप ﷺ ने इरशाद फ़रमाया :

ऐ आ़इशा ! हलाकत है उस के लिये जो बरोजे कियामत मुझे न देखेगा ।

मैं ने अङ्ग को : बरोज़ कियामत आप صلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ को ज़ियारत से

कौन (बद नसीब) महरूम रहगा ? इरशाद फ़रमाया : बख़्ताल । मैं ने

پूछा : या रसूलल्लाह ﷺ ! बख़ाल कोन हे ? इरशाद

فَرْمَأَهُ : جو مेरا نام سुن کر مुझ پر دُرُّدے پاک ن پਢੇ ।⁽¹⁾

پا�نگے چار پُشت تک برکت	دِل سے بھے جوں گے جو دُرُّد شریف
آخِیرت کے سُفر کو اے بُندل	تو شا تُم لے چلو دُرُّد شریف ⁽²⁾

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

کتابیلے ۲۹ کلاؤغا

بے چین دیلوں کے چین، رہمتے دارِِ نبی ﷺ کا فرمائے
اُلتیشان ہے : ک्यا میں تُمھے اُسے لوگوں کے بارے میں خبر ن دُون جو اُمبیا
ہے ن شُہدا لے کین بروجے کیا مات اُمبیا و شُہدا عَزَّوجَلَ کے بندوں کو عَزَّوجَلَ
کے مکام کو دेख کر رشک کرے گے، وہ لوگ نور کے میمباروں پر بُولنڈ
ہوئے گے، یہ وہ لوگ ہے جو عَزَّوجَلَ کے بندوں کو عَزَّوجَلَ
تَعَالَا کا مہبوب (یا'نی پ्यارا) بنایا دے رہے ہے اور وہ جُمین پر
(لوگوں کو) نسیحت کرتے چلتے ہے ۔ اُرج کی گई : وہ کیس ترہ
لوگوں کو عَزَّوجَلَ تَعَالَا کا مہبوب (یا'نی پ्यارا) بناتے ہے ؟
یہ شاد فرمائے : وہ لوگوں کو عَزَّوجَلَ تَعَالَا کی مہبوب (یا'نی
پسندیدا) باتوں کا ہُکم دے رہے اور ناپسندیدا باتوں سے مُنْعَن کرتے ہے،
لیہاڑا جب لوگ ان کی یتی اُت کرتے ہے تو عَزَّوجَلَ انہے
اپنا مہبوب بنایا لےتا ہے ।⁽³⁾

۱۔ القول البديع، الباب الثالث في تحذير من ترك الصلاة عليه عند ذكره، ص ۱۵۳ مفهوماً

۲۔ نور ایمان، ص ۳۹

۳۔ شعب الایمان، ۱۰-باب فی مجہة الله عزوجل / معانی المحبة، ۱، ۳۶۷، حدیث: ۴۰۹

અલ્લાહ કા મહબૂબ બને જો તુમ્હેં ચાહે

ઉસ કા તો બયાં હી નહીં કુછ તુમ જિસે ચાહો⁽¹⁾

પ્યારી પ્યારી ઇસ્લામી બહનો ! મા'લૂમ હુવા બરોજે કિયામત
કાબિલે રશક મકામ પર વોહી લોગ ફાઇજ હોંગે જો દૂસરોં કો નસીહતોં
કરતે હું યા'ની ઉન કી ખૈરખ્વાહી કે પેશે નજર **અલ્લાહ** કી પસન્દીદા
બાતોં કા હુકમ દેતે ઔર નાપસન્દીદા બાતોં સે મન્યું કરતે હું ।

નસીહત ક્યા હૈ ?

વા'જો નસીહત કા લફ્જ આમ તૌર પર ખુલૂસ વ ઇબ્રત કે
લિયે ભલાઈ કી બાત બતાને ઔર નેક સલાહ મશવરે કે મફ્હૂમ મેં ઇસ્તિ'માલ
હોતા હૈ ।⁽²⁾ જૈસા કિ શિફા શરીફ મેં હૈ કિ જિસ શાખ કો નસીહત કી
જા રહી હો, ઉસ કી મુકમ્મલ ભલાઈ ઔર ખૈરખ્વાહી કે ઇરાદે કો લફ્જે
નસીહત સે તા'બીર કિયા જાતા હૈ ।⁽³⁾

શૈખુલ હૃદીસ હજરતે અલ્લામા મૌલાના અબુલ મુસ્તફા આ'જમી
જવાહિરુલ હૃદીસ મેં ફુરમાતે હૈને : નસીહત કે મા'ના લુગત
મેં ઇખ્લાસ ઔર ખેરો સલાહ કી તરફ બુલાના ઔર શર વ ફસાદ સે
રોકના હૈ । ઇમામ સુલૈમાન ખત્તાબી رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ ને ફરમાયા કિ લફ્જે
નસીહત એક ઐસા જામેઅ લફ્જ હૈ કિ ઇસ કે મા'ના કો અદા કરને કે
લિયે અરબી મેં કોઈ દૂસરા મુફરદ લફ્જ નહીં હૈ, બહર હાલ આમ તૌર પર

[1].....જૌકે ના'ત, સ. 147

[2].....માખૂજ અજ ઉદ્દૂ લુગત, 20 / 73

.....كتاب الشفاعة، القسم الثاني، الباب الثاني، نصل في وجوب مناصحته، ٢٨/٢

उर्दू مें इस लफ़ज़ का तर्जमा “ख़ैरख़्वाही” किया जाता है जो खुद भी एक बहुत ही जामेअ़ लफ़ज़ है।⁽¹⁾

हज़रते सचिवना इमाम फ़ख़रुद्दीन राज़ी عليهِ رحمةُ اللهِ القويٰ इस की ता’रीफ़ कुछ यूं बयान करते हैं : नसीहत वोह कलाम है जो राहे दीन में नारवा और नामुनासिब बातों से रोकने का फ़ाएदा दे।⁽²⁾ दा’वते इस्लामी के इशाअ़ती इदारे मक्तबतुल मदीना की मतबूआ 868 सफ़हात पर मुश्तमिल किताब इस्लाहे आ’माल जिल्द अब्बल सफ़हा 244 पर है : वा’ज़ कहते हैं ऐसी डांट डपट को जिस में डराना पाया जाए। चुनान्वे, इमाम ख़लील नहूवी कहते हैं : वा’ज़ ख़ैर की ऐसी बातें याद दिलाने को कहते हैं जिन से दिल नर्म पड़ जाए और येह भी कहा गया है कि वा’ज़ ऐसी बात की तरफ़ रहनुमाई करने को कहते हैं जो बत़रीक़ए रग़बत व डर इस्लाहे की तरफ़ बुलाए।

वा’ज़ो नसीहत क्व तज़किरा कुरआन में

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! वा’ज़ो नसीहत के बे शुमारो बे हिसाब फ़वाइदो समरात की बिना पर इस की अहमिय्यत व इफ़ादियत से इन्कार मुमकिन नहीं, क्यूंकि वा’ज़ो नसीहत हज़रते अम्बियाए किराम व मुर्सलीने عَلَيْنَا وَعَلَيْهِمُ السَّلَوةُ وَالسَّلَامُ की अ़ज़ीम सुन्नत है। जैसा कि कुरआने करीम की कई आयाते मुबारका इस पर वाज़ेह दलील हैं। चुनान्वे, जैल में चन्द आयाते मुबारका पेशे ख़िदमत हैं :

[1].....जवाहिरुल हदीस, स. 96

..... تفسير كبير، الجزء التاسع، سورة آل عمران، تحت الآية: ٢٨٠/٣، ١٣٨ [2]

أَبْيَغْكُمْ مِّنْ سَلَتِ سَرَابٍ وَأَنْصَحْكُمْ
وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

(٨، الاعراف: ٦٢)

तर्जमए कन्जुल ईमान : तुम्हें अपने
रब की रिसालतें पहुंचाता और तुम्हारा
भला चाहता और मैं **अल्लाह** की
तरफ से वोह इल्म रखता हूं जो तुम
नहीं रखते ।

أُبِلَّغُكُمْ بِرَاسْلَتِ رَبِّيٍّ وَأَنَا لَكُمْ
نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٢٨﴾ (ب، الاعراف: ٢٨)

तर्जमए कन्जुल ईमान : तुम्हें अपने
रब की रिसालतें पहुंचाता हूं और
तुम्हारा मो'तमद ख़ेरख़्वाह हूं ।

**وَقَالَ يَقُولُمْ لَقَدْ أَبْعَثْتُكُمْ مِنْ رِسَالَةِ
رَبِّيِّ وَنَصَّحْتُكُمْ لِكُمْ وَلِكُنْ لَا تَنْجُونَ
الْنَّصِحَّيْنَ (٨، الاعراف: ٢٩)**

तर्जमए कन्जुल ईमान : और कहा
ऐ मेरी कौम बेशक मैं ने तुम्हें अपने
रब की रिसालत पहुंचा दी और तुम्हारा
भला चाहा मगर तुम ख़ेरख़्वाहों के
गर्जी (पसन्द करने वाले) ही नहीं।

أَدْعُ إِلَى سَيِّئِ الْمَرْءَةِ بِالْحُكْمَةِ
وَالْمُؤْمِنَةِ عَلَيْهَا الْحَسَنَةِ وَجَادَتْهُمْ

तर्जमए कन्जुल ईमान : अपने रब
की राह की तरफ बुलाओ पक्की तदबीर

إِلَيْكُمْ هُنَّ أَحْسَنُ طَرَيْرَىٰ إِنَّ رَبَّكُمْ هُوَ
أَعْلَمُ بِمَنْ صَلَّى عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ
أَعْلَمُ بِالْمُهَمَّاتِينَ

(۱۲۵، الحل: ۱۲)

और अच्छी नसीहत से और उन से उस तरीके पर बहस करो जो सब से बेहतर हो बेशक तुम्हारा रब ख़ूब जानता है जो उस की राह से बहका और वोह ख़ूब जानता है राह वालों को ।

वा' ज़ो नसीहत और ह़बीबे खुदा

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! सरवरे काएनात, फ़ख्रे मौजूदात
 ﷺ ने हुक्मे बारी तआला पर अ़मल करते हुवे वा'ज़ो नसीहत को कमाल की बुलन्दियों पर पहुंचा दिया । जैसा कि दा'वते इस्लामी के इशाअृती इदारे मक्तबतुल मदीना की मत्भूआ 649 सफ़हात पर मुश्तमिल किताब हिकायतें और नसीहतें सफ़हा 4 पर है : हुज़ूर नबिये करीम, رَحْمَةُ الرَّحْمَنِ ﷺ के वा'ज़ो नसीहत का अन्दाज़ इन्तिहाई दिल नशीन हुवा करता । कभी ख़ौफे खुदा का बयान होता तो कभी रहमते इलाही की बिशारतें, कभी जनत की खुश ख़बरियां सुनाते तो कभी दोज़ख़ से डराते और कभी साबिक़ा उम्मतों के हालात से आगाह फ़रमाते तो कभी आने वाले फ़ितनों की ख़बर इशाद फ़रमाते । अल गरज़ कलाम हाज़िरीन की हालत और वक्त के तकाज़े के ऐन मुताबिक़ होता । चुनान्चे,

दीन सरापा नसीहत है

شahnashah-e madina, karar-e kalbo saino ka
 فَرْمَانَ أَلَّا لِيَشَانَ دِينَ نَسِيْحَتَهُ هُوَ
 عَلَيْهِ الْبَطْوَانُ

نے اُرجٰ کی : یا رَسُولُ اللّٰهِ اَعْلَمُ عَلَيْهِ وَالْهُوَ أَعْلَمُ ! کیس کے لیے ؟
�رshawad فرمایا : **اَللّٰهُ اَعْلَمُ** **عَزَّوَجَلَ** کے لیے، اس کی کتاب کے
لیے، اس کے رسول کے لیے، مسلمان ایمما کے لیے اور اُس
مسلمانوں کے لیے ।^(۱)

شہدِ حدیث

شیخوں حدیث حجراً اَبْدُلُ مُسْتَفْأِيَاً اَجْمَيْاً
جَوَاهِيرُ حَدِيثِ اللّٰهِ الْقَوْيِ
شہدِ حدیث میں اس حدیث سے پاک کی شہد کرتے ہوئے^۱
فرماتے ہیں : حدیث میں نصیحت کو دین فرمایا گیا । اس کا مطلب
یہ ہے کہ نصیحت دین کی اک بہت ہی بडی اور نیحات ہی اُجھیم
خُسلت ہے، گویا کہ یہ دین کا دارو مدار ہے اور دین کی دمار کا
اک مجبوٰت و مُسْتَحْكَم سوتون ہے । جس ترہ اک حدیث میں یہ
یرshawad فرمایا گیا کہ **الْحُجُّ عَرْفٌ** یا'نی حج اُرفہ ہے । تو اس کا
مطلب یہی ہے کہ یون تو اپنے اکانے حج چند چیزوں ہیں مگر
حج کا **إِنْتِهَا** اہم رکن جعل ہیججا کی نو تاریخ کو میدانے
اُرفہ میں وکوک کرنا (ٹھرنا) ہے । اس ترہ اس حدیث کا مطلب
بھی یہی ہے کہ یون تو دین کے خسال بہت جیسا ہے مگر دین کی
تمام خُسلتوں میں نصیحت اک بہت ہی اُجھیم ششان اور نیحات
ہی اہمیتی والی خُسلت ہے بالکل دار حکم کر یہ اسی شاندار
خُسلت ہے جو دین کی بہت سی خُسلتوں کی ن سیرف جامیں ہے
بالکل اکسر خسالے اسلام کا دارو مدار بھی اس پر ہے ।

مسلم، کتاب الہمان، باب بیان ان الدین النصیحة، ص ۲۲، حدیث: ۹۵

چुनاں نے، سہابہ کی رام ﷺ نے نسبیت کی اس
اہمیت کو سुن کر دربارے رسالات میں ارجمند کیا: یا رسم لالہ
صلی اللہ علیہ و آله و سلم ! کس کے لیے خیرخواہی کرنا دین کی ایک اہم اور
آجھی خسلت ہے؟ تو آپ ﷺ نے ارشاد فرمایا: پانچ
کے لیے: ۱) **اللہ** تھا کے لیے ۲) **اللہ** کے لیے ۳) **اللہ** کے لیے ۴) مسلمانوں
کے اماموں کے لیے ۵) امام مسلمانوں کے لیے ।

ابہر ایک کے لیے خیرخواہی کی ایسا ایسا لالہ
مولا ہے جو فرمایے کہ ان میں سے ہر ایک کے لیے خیرخواہی کس کیس
تھرہ ہوگی؟ چوناں نے، امام مہدیؑ اب بوجگاری یا ہو یا بین شراف
نواری شاہزادہ ﷺ میں فرماتے ہیں:

انسانیت کی لیلہ

اللہ کے لیے نسبیت کا متابہ یہ ہے کہ
اللہ **اللہ** کی جات و سیفیت پر ایمان لائیں । **اللہ** **اللہ** اس کی تہذیب پر سیدھے دل سے ایمان لایا کر جہاں سے اکرار و اعلان کروں । **اللہ** **اللہ** اس کی جات و سیفیت میں شرک و ایکڑ سے برا اتر و
بے جاری کا ایجاد کروں । **اللہ** **اللہ** اس کی ایسا اعتراف و فرمائیں بارداری پر
کمر بستا ہو کر اس کی ماں سیوات سے اہمیت رکھو یا ایجاد نہ کروں । **اللہ** **اللہ** اس کے محبوبین سے محبوب، اس کے دشمنوں سے بوجو نفرت
اور اس کی وحدتیت کے مدنیوں سے جیہاد کروں । **اللہ** **اللہ** اس کی دی
ہر نے اپنے ماتوں کا اعلان کر کے اپنے دل، اپنی جہاں اور اپنے

आ'ज़ा से उस का शुक्र बजा लाएं। ﴿١﴾ तमाम इबादात इख्लास के साथ अदा करें। ﴿٢﴾ उस की भेजी हुई मुसीबतों पर सब्र कर के उस की हम्द करें। ﴿٣﴾ नीज़ खुद अमल करने के साथ साथ दूसरों को भी मज़कूरा तमाम औसाफ़ की दा'वत दें और उन्हें बजा लाने की तरगीब दिलाएं।

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! हज़रते अल्लामा अब्दुल मुस्तफ़ा आ'ज़मी^{عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ وَسَلَامٌ} मज़ीद फ़रमाते हैं कि याद रखिये ! **अल्लाह** ﷺ के लिये इस खैरख़्वाही करने का नफ़ व फ़ाएदा दर हकीकत बन्दे ही को मिलेगा। क्यूंकि खुदा के लिये येह खैरख़्वाही कर के हकीकत में बन्दा अपने ही लिये खैरख़्वाही करता है, वरना **अल्लाह** तअ़ाला अपने बन्दों की खैरख़्वाही से ग़नी व मुस्तग़नी और बे नियाज़ है। जैसा कि कुरआने करीम में **अल्लाह** तअ़ाला ने बार बार अपने इस फ़रमान का ऐलान फ़रमाया है कि ﴿١٧﴾، آل عمران: ١٧، ۱۸) **فَإِنَّ اللَّهَ عَنِّيْ عَنِ الْعَلَيْبِيْنَ** या'नी **अल्लाह** तअ़ाला तमाम जहान वालों से बे नियाज़ है।

अन्नसीहृतु लिकिताबिल्लाह

अल्लाह ﷺ की किताब के साथ खैरख़्वाही का मतलब येह है कि ﴿١﴾ बन्दा कुरआने मज़ीद पर येह ईमान लाए कि वोह **अल्लाह** का कलाम और उसी की तरफ़ से नाज़िल शुदा है। ﴿٢﴾ मख़्लूक के कलाम से कुछ भी उस के मुशाबेह नहीं बल्कि येह ऐतिकाद रखें कि मख़्लूक में कोई उस की मिस्ल व नज़ीर लाने पर

કાદિર નહીં। ﴿١﴾ ફિર ઇસી અભીદે કે સાથ ઇસ કિતાબ કી તા'જીમ વ તકરીમ કરે ઔર એસી તિલાવત કરે જૈસે તિલાવત કા હકુ હૈ યા'ની નિહાયત અહ્સન અન્દાજ ઔર ખુશૂઓ ખુજૂઅ ઔર ઝાલાસ કે સાથ તિલાવત કરે ઔર તજવીદો કિરાઅત કા ખ્યાલ રખે। ﴿૨﴾ ઉસ કે અવામિર વ નવાહી પર સિદ્ધે દિલ સે ઈમાન લા કર ઉસ પર અમલ કરે ઔર ઉસ કી તા'લીમ વ તઅલ્લુમ કી તાકૃત ભર કોશિશ કરતા રહે। ﴿૩﴾ જો કુછ ઉસ મેં હૈ ઉસ કી તસ્દીક કરે। ﴿૪﴾ ઉસ કે ડલૂમ ઔર મિસાલોં કી સમજ્ઞ હાસિલ કરે। ﴿૫﴾ ઉસ કે મવાઇજ પર એ'તિબાર ઔર અજાઇબાત મેં ગૌરો ફિક્ર કરે। ﴿૬﴾ ઉસ કે ડલૂમ કી તબ્લીગો ઇશાઅત કરે ઔર લોગોં કો કુરઆની અહ્કામ ઔર કુરઆન મેં મौજૂદ ખૈરખ્વાહી પર દલાલત કરને વાલી જુમ્લા બાતોં પર અમલ કરને કી તરગીબ દિલાએ।

અન્નસીહૃતુ લિરસ્થુલિલાહ

અલ્લાહ કે રસૂલ ﷺ કે લિયે ખૈરખ્વાહી
 વ નસીહત કા મફ્હૂમ યોહ હૈ કિ ﴿૧﴾ આપ ﷺ કો
 ખાતમુન્નબિયીન માન કર ઉન કી રિસાલત કી તસ્દીક કરે। ﴿૨﴾ જો
 કુછ આપ ﷺ લાએ હોય દિલ સે ઉસ કી તસ્દીક ઔર જ્બાન
 સે ઉસ કા ઇકૃરાર વ એ'લાન કરે। ﴿૩﴾ આપ કે તમામ અહ્કામાત
 યા'ની અપ્ર વ નહ્ય કી ઇતાઅત વ ફરમાં બરદારી કરે। ﴿૪﴾ આપ કે

दीन की मदद करे । ﴿١٩﴾ आप की ताज़ीमो तौકीर करे और अपनी जान से बढ़ कर आप से महब्बत करे । ﴿٢٠﴾ आप की सुन्नतों पर खुद अમल कर के आप की दा'वत व शरीअत की एक एक बात आप की ज़ातो सिफात, आप की सूरत व सीरत, आप के अस्हाब, आप की अज़्वाज व औलाद बल्कि हर उस चीज़ से महब्बत व उल्फ़त रखे जिस का खुदा के रसूل ﷺ से तअल्लुक़ हो । ﴿٢١﴾ उन के दुश्मनों से दुश्मनी और उन के दोस्तों को दोस्त रखे । ﴿٢٢﴾ बद मज़हबों से बचे । ﴿٢٣﴾ आप की इज़ज़तो अज़्مत के लिये अपनी जान, अपना माल, अपनी आल व औलाद को आप पर कुरबान कर देने का ज़बा रखे ।

અન્નસીહૃતુ લિઅઝ્મતિલ મુસ્લિમીન

अઝ્મએ દીન કે સાથ નસીહત વ ખૈરખવાહી યેહ હૈ કિ મુસલમાનોં કા અમીરુલ મોમિનીન જબ તક હક़ પર કાઇમ રહે ઔર વોહ ઉન કો **આલાન** વ રસૂલ ﷺ કી ઇતાઅત કા હુકમ દેતા રહે તમામ મુસલમાનોં પર લાજિમ હૈ કિ ﴿٢٤﴾ ઉસ અમીરુલ મોમિનીન કી બૈઅત પર કાઇમ રહેં ﴿٢٥﴾ ઉસ કી ઇતાઅત વ ફરમાં બરદારી કરતે રહેં ﴿٢٦﴾ ઉસ કા દિલ સે ઇકરામ વ એહતિરામ ભી કરતે રહેં ﴿٢٧﴾ હરગિજ હરગિજ ઉસ કે ખિલાફ બગાવત કરેં ન ઉસ કે અહ્કામ કી ના ફરમાની કરેં ﴿૨૮﴾ બલ્કિ ઉસ કી ઇક્વિટા મેં નમાજ પદેં ﴿૨૯﴾ ઉસ કે હુકમ પર કુપ્ફાર સે જિહાદ કરેં ઔર ﴿૩૦﴾ અપને

मालों की ज़कात और उशर वगैरा उस के बैतुल माल में देते रहें और हर तरह उस की मुआवनत करें। हाँ अगर खुदा न ख़्वास्ता कोई अमीरुल मोमिनीन **अल्लाह عَزَّوَجَلَّ** और उस के रसूल **صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** के ख़िलाफ़ कोई हुक्म दे तो मुसलमानों पर उस की इताअत लाज़िम नहीं, क्यूंकि हुज़ूरे अक्बर्दस **كَلَّا اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** का फ़रमान है : **١٠ لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالقِ**۔^۱ और ना फ़रमानी में किसी मख़्लूक की इताअत जाइज़ नहीं।

येह मफ़्हूम उस सूरत में है जब अइम्मए मुस्लिमीन से मुराद अरबाबे इक्विटदार या'नी अमीरुल मोमिनीन और खुलफ़ा हों और अगर उन से मुराद उलमाए दीन व अइम्मए मुज्जहिदीन हों तो उन की ख़ैरख़्वाही का मतलब येह होगा कि तमाम मुसलमान उलमाए दीन का इकराम व एहतिराम करें दीनी मसाइल में उन पर ए'तिमाद कर के उन के बताए हुवे फ़तावा और मसाइल पर अ़मल करें कभी हरगिज़ हरगिज़ उन की बे हुर्मती न करें बल्कि हर वक्त उन के अदबो एहतिराम को मल्हूज़ रखें और उन की नुस्रत व हिमायत और इमदाद व इआनत पर कमरबस्ता रहें।

अन्नसीहृतु लिआम्मतिल मुस्लिमीन

आम्मतुल मुस्लिमीन की ख़ैरख़्वाही येह है कि हर औरत

مشكاة المصايخ، كتاب الامارة والقضاء، الفصل الثاني، ٨/٢، حدیث: ۳۶۹۶ ۱

दूसरी औरत को अपनी इस्लामी बहन समझे हर इस्लामी बहन को हर किस्म की तकलीफ़ों से अपनी ताक़त भर बचाए रखे । हर इस्लामी बहन के लिये वोही पसन्द करे जो अपने लिये पसन्द करती है । जिन चीज़ों को अपने लिये नापसन्द करे दूसरी इस्लामी बहनों के लिये भी नापसन्द जाने । हर इस्लामी बहन दूसरी इस्लामी बहन पर शफ़ीक़ बन कर उस को अच्छी बातों का हुक्म देती रहे और बुरी बातों से रोकती रहे । हर इस्लामी बहन दूसरी इस्लामी बहन के खून, उस के मालो जान और इज़्ज़तो आबरू की हिफ़ाज़त करे । हर कम उम्र कम सिन इस्लामी बहन खुद से बड़ी व उम्र रसीदा इस्लामी बहनों की ताज़ीमो तौकीर करे और हर बड़ी व उम्र रसीदा इस्लामी बहन अपने से छोटी इस्लामी बहनों पर शफ़क़त व रहमत करे । कोई इस्लामी बहन किसी इस्लामी बहन को न ईज़ा दे, न धोका दे, न हऱ्सद करे । बल्कि जहां तक हो सके हर इस्लामी बहन दूसरी इस्लामी बहनों की मदद करे और उन की भलाई और ख़ेरख़ाही के लिये कोशिश करती रहे ।⁽¹⁾

نરીહત મુસલમાન કવ હકુમે

પ्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! નરીહત વ ખ़ेરখ़ાહી કા
તઅલ્લુક હુકૂકુલ ઇબાદ સે હૈ । જૈસા કિ એક રિવાયત મેં હૈ કિ સરકારે

1.....જવાહિરુલ હ્દીસ, સ. 97 તા 100 બિત્તસર્ફ

شرح صحيح مسلم للنووى، كتاب اليمان، باب بيان أن الدين التصحيحة، المجلد الأول،
٢٥/٣٤-٣٥، تحقیق الحدیث: (١٩٥٩) ملتقى

مدائنا، کارے کلبو سینا ﷺ نے مسلمان کے مسلمان
par hukuk کا جیکر کرتے ہوئے ارشاد فرمایا : مسلمان کے مسلمان
par چھے ہکھے ہیں । ارجع کی گردی : وہ چھے ہکھے کیون سے ہیں ؟ ارشاد فرمایا :
 ۱) ↗ جب تم کسی مسلمان سے میلو تو سلام کرو ।
 ۲) ↗ جب وہ تुमھے دا'ватے تھام دے تو اس کی دا'ват کبول کرو ।
 ۳) ↗ جب تم سے نسیہت تلب کرے تو اسے نسیہت کرو ।
 ۴) ↗ جب چونکہ اور اللہ علیہ الرحمۃ الرحمیة پढے تو (کہ کر) اسے جواب دو ।
 ۵) ↗ جب وہ بیمار پડے تو اس کی دیکھات کرو ।
 ۶) ↗ اور جب وہ فوت ہو جائے تو اس کے جنائزے کے ساتھ جاؤ ।^(۱)

مفسس رے شہیر، ہکمی مولیٰ عالم مفتی احمد دیوبندی
ہدیس کے اس جو مسئلہ ﷺ کی شاہد میں فرماتے
ہیں : (جب) تم سے کوئی مشکرا کرے تو اچھا مشکرا دو، اگر شراری
ماسالا پूछے تو جرور بتاؤ । یا' نی خالیس اچھی رائے دو جس میں
بُرائی کا شایبا نہ ہو ।^(۲)

نسیہت کا ہکم

پیاری پیاری اسلامی بہنو ! ہجرتے سیفیوں نا شاہ ابوالعلاء
ہکم محدثی دہلی دیوبندی نسیہت کا ہکم بیان کرتے ہوئے

¹ مسلم، کتاب الصلاة، باب من حق المسلم للمسلم بخلافه، ص ۸۵۷، حدیث: ۲۱۶۲.....

² میر آنحضرت ممتازی، بیمار پوری اور بیماری کے سواب کا باہم، پہلی فصل،
2 / 404 مولتکت بن ।

फ़रमाते हैं : नसीहत आम हालात में सुन्नत है मगर जब कोई नसीहत की बात सुनने की ख़ाहिश ज़ाहिर करे तो फिर उसे नसीहत करना वाजिब व ज़रूरी है ।⁽¹⁾ इसी तरह पन्दरहवीं सदी की अज़ीम इल्मी व रूहानी शख्स्यत, शैख़े तरीकत, अमीरे अहले सुन्नत, बानिये दा'वते इस्लामी हज़रते अल्लामा मौलाना अबू बिलाल मुहम्मद इल्यास अन्तार क़ादिरी रज़वी ज़ियार्द دامت برکاتہم العالیہ दा'वते इस्लामी के इशाअती इदारे मक्तबतुल मदीना की मत्भूआ 616 सफ़हात पर मुश्तमिल किताब नेकी की दा'वत सफ़हा 395 पर फ़रमाते हैं : बेशक सुन्नतों भरा बयान करना कारे सवाब और बहुत बड़ी सआदत की बात है मगर येह ज़ेहन में रहे कि वा'ज़ो नसीहत पर मन्नी बयान करना मुस्तहब काम है, अगर नहीं किया तो कुछ गुनाह नहीं मगर किसी को गुनाह करते देखा और गुमान ग़ालिब है कि उस को बताएगा तो बाज़ आ जाएगा तो कई घन्टों के बयान के मुकाबले में उस को गुनाह से मन्त्र करने में ज़ियादा सवाब है क्यूंकि अब उस को मन्त्र करना फ़र्ज़ है और मन्त्र न करने वाला गुनाहगार और अज़ाबे नार का हक़दार है । जैसा कि दा'वते इस्लामी के इशाअती इदारे मक्तबतुल मदीना की मत्भूआ 1197 सफ़हात पर मुश्तमिल किताब बहारे शारीअत जिल्द 3 सफ़हा 615 पर सदरुश्शरीआ, बदरुत्तरीक़ा हज़रते अल्लामा मौलाना मुफ़्ती मुहम्मद अमजद अली आ'ज़मी عليه رحمة الله المنقى फ़रमाते हैं : अगर ग़ालिब गुमान येह है कि येह उन (बुराई करने वालों) से कहेगा

^{۳۹} اشتبہ الملاعات مترجم، کتاب الجیائز، عقادت مریض اور... الخ، پہلی فصل، ۲/۳۹۔

تو وہ اس کی بات مان لے گے اور بُری بات سے بَاجِ آ جائے گے تو اُمُرٌ بِالْمَعْرُوفٍ (یا' نی اچھاई کا ہوكم کرنا) واجب ہے، اس (یا' نی کیسی کو بُرائی کرتا دेखنے والے) کو (بُرائی سے مُنْهَ کرنے سے) بَاجِ رہنا جائے گا نہیں ।⁽¹⁾

جو نے کی کی دا'vat کی دھوم مچاۓ

میں دُتًا ہُونے اس کو دُعَاء مداریا⁽²⁾

صَلُوٰعَلِ الْكَبِيْبِ ! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّدٍ

روجانا وَا' جُو نصیحت پر مُبَرِّی بیان کرنا کہسا ؟

ہجڑتے ساییدونا اُبُدُللاہ بین مسٹر^{رضی اللہ تعالیٰ عنہ} لوگوں کو ہر جُما' رات کو وا' جو نصیحت فرمایا کرتے ہے । ایک شاخ نے اُرج کی : اے ابُو اُبُرُہمَان ! میری خواہیش ہے کہ آپ روچانا وَا' جو نصیحت فرمایا کرئے । تو آپ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے ارشاد فرمایا : مुذہے اس کرنے سے جو چیز بَاجِ رخاتی ہے وہ یہ ہے کہ میں تُمھے ملال و عکتاہت میں مُبَللا کرنے کو ناپسند کرتا ہوں اور میں نصیحت کرنے میں تُمھاری اس ترہ ہیفاظت و ریاضت کرتا ہوں جیسے ترہ ہو جو رہنمائی ملال و عکتاہت کے خداشے کے پیشوں نجڑ رہما ری ہیفاظت فرماتے ہے ।⁽³⁾ اسی ترہ ہجڑتے ساییدونا اُبُدُللاہ بین اُبُواس رضی اللہ تعالیٰ عنہما ملال و عکتاہت کے خداشے کے پیشوں نجڑ رہما ری ہیفاظت فرماتے ہیں کہ لوگوں کو ہفتے میں اک بار وا' جو

[1].....نے کی کی دا'vat، س. 395 تا 396

[2].....و سائلے بخشش، س. 152

[3].....بخاری، کتاب العلم، باب من جعل لاهل العلم ایام معلومة، ص ۹۱، حدیث: ۷۰

सुनाओ अगर ज़ियादा की तमन्ना हो तो दो बार और अगर बहुत ज़ियादा चाहे तो तीन बार।⁽¹⁾ इसी तरह उम्मल मोमिनीन हज़रते सभ्यदतुना आइशा सिद्दीक़ा رضي الله تعالى عنها ने एक बार वाइज़े मदीना हज़रते सभ्यदुना इब्ने अबी साइद رضي الله تعالى عنه को नसीहत करते हुवे इरशाद फ़रमाया : लोगों को बरोजे जुमुआ (या'नी हफ़्ते में) एक बार वा'ज़ सुनाओ अगर ज़ियादा की तमन्ना हो तो दो बार और अगर बहुत ज़ियादा चाहे तो तीन बार।⁽²⁾

مُفْسِسِهِ شَاهِيرٌ، هُكْمِيُّ مُولَّا تَمَمَتْ، مُفْضِلَةً أَهْمَادَ يَارَ خَانَ
رَبِّنِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا مِشْكَاتَ شَارِيَفٍ مِنْ هَجَرَتْ سَطِيقَدُونَا إِنْبَنَهُ أَبْبَاسَ
رَبِّنِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا مِشْكَاتَ شَارِيَفٍ مِنْ هَجَرَتْ سَطِيقَدُونَا إِنْبَنَهُ أَبْبَاسَ
سے مارکی ایسی کیس کی ایک ریوایت کی شاہِ میں فرماتے ہیں : رोzejana
وا'ج ن سुناओ ہفتے میں اک یا دو یا تین بار سुناओ، فیر بھی اتنی
دیر وا'ج ن کہو کی لوگ سے ہو جائے بلکہ ان کا شوک باکی ہو کی
ختم کر دو سُبْحَانَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ کیا نافیس ٹریننگ ہے ان ہجرات کی ماجلیسے
گویا نورمل سکول بھی ثہیں، جن میں سیخنا سیخانا سب بتا یا جاتا
�ا । اس سے بیلہ جڑھر اتھار چار بھنٹے وا'ج کہنے والے والے جائیں
یہ بھر پکडے । خیال رہے کی یہ ارشاد وہاں ہے جہاں لوگ عکتا ہوں
لے کین اگر شاہک ہیں تو ن روز جا'ج کرننا بُرًا ن دیر تک (کرننا
بُرًا، جیسا کی) مدرسے میں تا'لیمے کورآن کے درس روزانہ ہوتے ہیں ।

^{٧٧} بخاري، كتاب الدعوات، باب ما يكره من السجع... الم، ص ١٥٢٥، حديث: ٢٣٣

.....مسند احمد، حدیث السیدۃ عائشة، ۵۰۲ / ۱۰، حدیث: ۲۴۵

हुजूर صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने एक बार फ़ज्र से मगरिब तक वा'ज़ फ़रमाया, आलिम को चाहिये कि लोगों के शौक का अन्दाज़ा रखे।⁽¹⁾

वा'ज़ में त्वालत इखिल्तयार करना कैसा?

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो! वा'ज़ो नसीहत पर मन्त्री बयानात में बेजा त्वालत से बचिये और हमेशा मुख्तसर और पुर म़ज़्ज़ बातें कीजिये और दूसरों की उक्ताहट का भी ख़्याल रखिये जैसा कि मरवी है कि एक दिन एक शख्स ने खड़े हो कर बहुत बातें कीं या'नी बहुत लम्बी तक़रीर की जो निहायत फ़सीहो बलीग़ थी ताकि लोग उस के कमाल के क़ाइल हो जाएं, मगर लोग उस की दराज़ तक़रीर से घबरा गए और उक्ताहट महसूस करने लगे, इस पर हज़रते सच्चिदुना अम्र बिन आस رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ने फ़रमाया: अगर ये ह अपने कलाम में इखिल्तसार करता तो अच्छा होता। मैं ने रहमते आलम, नूरे मुजस्सम صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ से सुना है कि मैं मुनासिब समझता हूं या मुझे हुक्म दिया गया है कि कलाम में इखिल्तसार किया करूं क्यूंकि मुख्तसर करना बेहतर है।⁽²⁾ या'नी हर कलाम में खुसूसन वा'ज़ो नसीहत में इखिल्तसार मुफीद इस का असर ज़ियादा होता है, (خَيْرُ الْكَلَامِ مَا قَلَّ وَدَلَّ) (अच्छा कलाम वोही है जो मुख्तसर और मुदल्लल हो) लोगों को याद ख़ूब रहता है।⁽³⁾

[1]मिरआतुल मनाजीह, इल्म की किताब, तीसरी फ़स्ल, 1 / 217

ابوداود، كتاب الأدب، باب ماجا في المتشدق في الكلام، ص ٢٨٣، ٧، حديث: ٥٠٠٨ [2]

[3]मिरआतुल मनाजीह, तक़रीर व शे'र का बयान, दूसरी फ़स्ल, 6 / 440

نसीहत के श़्लत और दुर्लक्षित तरीके

खुश तब्बैर्में मग्न लोगों क्वै वा'ज़ करना

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! वा'ज़ो नसीहत पर मनी बयानात करना अगर्चे एक अच्छा काम है मगर इस हवाले से हज़रते सय्यिदुना अब्दुल्लाह बिन अब्बास رضي الله تعالى عنهما की येह नसीहत याद रखिये कि मैं तुम्हें ऐसा करते हुवे न देखूं कि लोग अपनी खुश तब्बैर की बातों में मसरूफ़ हों तो तुम उन की बात काट कर अपनी तक़रीर शुरूअ़ कर दो कि वोह परेशान हो कर रह जाएं । बल्कि ख़ामोशी इख़िलयार करो और अगर वोह तुम से वा'ज़ करने को कहें तो ही करो ।⁽¹⁾

मुफ़स्सरे शहीर, हकीमुल उम्मत मुफ़्ती अहमद यार ख़ान फ़रमाते हैं : येह एक नसीहत है जिस पर वाइज़ को कारबन्द रहना चाहिये कि जहां लोग कलाम या काम में मश्गूल हों तो उन के कलाम व काम बन्द न कर दो । वा'ज़ शुरूअ़ न कर दो कि इस सूरत में अगर्चे वोह कुछ न कहें मगर दिल में तक़लीफ़ महसूस करेंगे, नीज़ इस में इलम और अ़ालिम की इहानत भी है । इस से वोह वाइज़ीन इब्रत पकड़ें जो तेज़ लाउड स्पीकरों पर आधी आधी रात तक तक़रीरें कर के मज़दूरों, बीमारों को परेशान करते हैं, सारी बस्ती को जगाते हैं । देखा गया है कि फिर अ़वाम हुकूमत को दर ख़्वासतें देते हैं जिस पर दफ़आ 144 नाफ़िज़

[1] بخاری، كتاب الدعوات، باب ما يكره من السجع... الخ، ص ١٥٢٥، حديث: ١٣٣٧

કી જાતી હૈ। કિતની બડી જિલ્લત ઔર ઇલમ કી તૌહીન હૈ, અગર યેહ વાઇજીન ઇસી ફરમાન પર અમલ કરતે તો યેહ નૌબત ક્યું આતી ! હુક્કામ ઔર અપ્સરાન ખુદ ઉન સે ઇલમ સીખને ઉન કી ખિદમત મેં હાજિર હોતે ।⁽¹⁾

ગુનાહોં પર કિસી કો આર દિલાના

પ્યારી પ્યારી ઇસ્લામી બહનો ! નસીહત અગર્ચે કારે સવાબ હૈ મગર વોહી નસીહત તાસીર કા તીર બન કર દૂસરોં કે દિલોં મેં પૈવસ્ત હોતી હૈ જિસ કા તરીકા દુરુસ્ત હો, ક્યુંકિ નસીહત સે જહાં નેકિયાં કરને કી રગ્બત પૈદા હોતી હૈ વહીં દિલોં મેં ગુનાહોં સે નફરત ભી પૈદા હોતી હૈ। મગર યાદ રખિયે ! કિસી કો ઉસ કે ગુનાહોં પર આર દિલાતે હુવે નસીહત કરના દુરુસ્ત નહીં । જૈસા કિ હજરતે સથિદુના ફુજૈલ બિન ઇયાજ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ફરમાતો હૈને : મોમિન પર્દા પોશી ઔર નસીહત કરતા હૈ જબ કિ ઇસ કે બર અભ્કસ ફાસિકો ફાજિર બદનામ કરતા ઔર શર્મ વ આર દિલાતું صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ કા ફરમાને ઇબ્રત નિશાન હૈ : જો અપને મુસલમાન ભાઈ કો ઉસ કે (કિસી એસે) ગુનાહ કે જરીએ આર દિલાએ (જિસ સે વોહ તૌબા કર ચુકા હો) તો વોહ આર દિલાને વાલા ઉસ

[1].....મિરઆતુલ મનાજીહ, ઇલમ કી કિતાબ, તીસરી ફસ્લ, 1 / 217

جامع العلوم والحكم في شرح خمسين حديثاً من جوامع الكلم، الحديث السابع الدلين [2]

التصححة، ١/٢٢٥

وکٹ تک نہیں مرجئے جب تک خود وہ گناہ ن کر لے ।^(۱)

کیسی کے سامنے نصیحت کرنا

پ्यारी پ्यारी اسلامی بہنو! کسی کو ڈانت ڈپٹ کر یا سب کے سامنے نصیحت کرنے سے بھی نصیحت پور تاسیع نہیں رہتی۔ جیسا کی ہجرت ساییدونا ابتو داردا رضی اللہ تعالیٰ عنہ سے مرحومی ہے: جس نے اپنے بھائی کو سب کے سامنے نصیحت کی اس نے اسے جلیل کیا اور جس نے تہائی میں نصیحت کی اس نے اسے آراستا کیا ।^(۲)

ہجرت ساییدونا اسماعیل گڑھی علیہ رحمۃ اللہ الْوَالی فرماتے ہیں: دوست کا ایک ہک یہ بھی ہے کہ اسے اچھی بات بتائی جائے اور نصیحت کی جائے۔ کیونکہ دوست کو اسلام کی بھی اینتی ہی حاجت ہوتی ہے جس کدر کی مال کی۔ اگر آپ کا سینا اسلام کے جے وہ سے آراستا ہے تو آپ پر لاجیم ہے کہ اپنے دوست کو ہر وہ بات بتائیجے جس کی اسے دینو دنیا میں حاجت ہے۔ اسلام سیخانے اور رہنمای کے باہم اگر وہ اسلام کے معتابیک امالم ن کرے تو اب آپ پر لاجیم ہے کہ اسے نصیحت کیجیے، وہ جس کاموں میں مुکتلا ہے ان کی آفاظ اور ترک کرنے کے فواباہد بتائیجے اور ان کاموں کی وجہ سے دنیا کے آخیرت میں ہونے والے نعمانات بیان کر کے بھی اسے دراہیجے تاکہ وہ

[۱] ترمذی، ابواب صفة القيمة والرقائق والورع، ۲۸، باب، ص ۵۹۲، حدیث: ۲۵۰۵

[۲] تنبیہ الغافلین، باب الامر بالمعروف والنهي عن المنكر، ص ۲۸

अपनी मज़मूम हरकात से बाज़ आए, उस के उँगल पर उसे तम्बीह कीजिये, बुरे अफ़आल की बुराई और अच्छे अफ़आल की अच्छाई उस के दिल में रासिख कीजिये, लेकिन येह तमाम काम तन्हाई में कीजिये कि उस पर कोई और मुत्तलअः न हो क्यूंकि जो कलाम लोगों के मज्जमः में किया जाए उसे डांट डपट और बे इज़ज़ती शुमार किया जाता है और जो बात तन्हाई में की जाए वोह शफ़क़त और नसीह़त समझी जाती है। हज़रते سच्चिदुना इमाम शाफ़ेई رَحْمَةُ اللَّهِ إِلَيْهِ أَكْفَى فَرِمाते हैं : जिस ने अपने मुसलमान भाई को तन्हाई में समझाया उस ने उसे नसीह़त की और ज़ीनत बख़्शी और जिस ने सब के सामने समझाया उस ने उसे रुस्वा व बदनाम किया ।⁽¹⁾

دُرُّsst تَرَीکے سے کہی گئی نسیہت کی تاریخ

इमामे अजल्ल हज़रते سच्चिदुना شैख़ अबू تालिब मक्की عَنْ يَهُودَةِ الْمَقْوِيِّ ने अपनी किताब कुतूल कुलूब में नसीह़त के मुतअल्लिक जो कुछ नक़ल फ़रमाया है, कुछ तसरुफ़ के साथ आप की ख़िदमत में पेश है : चुनान्वे, आप رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ فَرِمाते हैं : नसीह़त का दुरुस्त तरीक़ा येह है कि जिस की ख़ैरख़्वाही मक्सूद हो उसे तन्हाई में नसीह़त कीजिये, लोगों के सामने डांट डपट कीजिये न किसी गैर को उस का ऐब बताइये, जैसा कि एक क़ौल है : मोमिनों की नसीहतें उन के कानों में

..... حَيَاةُ عِلْمِ الدِّينِ، كَابِ آدَابُ الْأَلْفَةِ وَالْآخِرَةِ، الْبَابُ الثَّانِي فِي حُقُوقِ الْآخِرَةِ وَالصَّحَّةِ،

الحق الرابع، ٢٢٥/٢ بتصنيف

ہوتی ہے । ہجڑتے ساییدونا جا' فر بین بُرْکَان ﷺ فرماتے ہے :
مُذْكُورٌ ہجڑتے ساییدونا مِمْوَن بین مَهْرَان ﷺ نے فرمایا : میں
جس بات کو ناپسند کرتا ہوں وہ میرے سامنے کہا کرو، کیونکہ کوئی
شاخہ اپنے بارے کا خیرخواہ ہس کرتا ہی شومار ہوتا ہے جب وہ ہس
کی ناپسندیدا بات ہس کے میں پر کہ دے । ^(۱)

پ्यारी پ्यारी اسلامی بہن ! اگر کوئی آپ کو نسیحت
کرے اور ہس وچ سے آپ کے دل میں ہس کی مہبّت بدلے تو گویا آپ
ہس کو اپنی خیرخواہ سماں تھیں اور اگر نا گواری مہسوس کرے تو
گویا آپ ہسے اپنی خیرخواہی نہیں سماں تھیں ।

کیسی بُرْجُونگ کا فرمائی ہے کہ میرے نجی دیکھ مہبوب ترین وہ
شاخہ ہے جو مُذْکُورٌ میرے ڈیوب سے آگاہ کرے । اسی تاریخِ امیرول مُومینین
ہجڑتے ساییدونا ڈمر فارس کے آ' جم رضی اللہ تعالیٰ عنہ اپنے بارے
تاریخ سے ڈیوب پر آگاہ کرنے کو ہن کی تاریخ سے توہفہ خیال کرتے
اور فرماتے : **آللَا أَنْعَنْدِي عَزْلَجْ** ہس شاخہ پر رہنم فرمائے جو اپنے
بارے کے ڈیوب پر آگاہ کرنے کی سُورت میں ہسے توہفہ دےتا ہے । ہجڑتے
ساییدونا مسٹر بین کیدام ﷺ سے ارجمند کی گई : کیا
آپ ہس آدمی کو پسند کرتے ہیں جو آپ کے ڈیوب سے
آگاہ کرے ؟ تو آپ نے فرمایا : اگر وہ تناہی میں مُذْکُورٌ نسیحت کرے
تو ٹیک ہے اور اگر لوگوں کے سامنے سماں ہے تو نہیں । ^(۲)

..... قوت القلوب، الفصل الرابع والرابعون في الأخوة في الله... الخ، ٣٧٠/٢

..... المرجع السابق

نصیحت و فوجیہت میں فرک

پ्यारी پ्यारी اسلامی بہنو! امامے اجलل هجرتے ساییدونا شیخ ابوبکر تالیب مککی ﷺ فرماتے ہیں : سالمے سالیہن کا تریکھ یہ تھا کہ جب وہ کسی کی کوئی ناپسندیدا حرکت دेखتے تو تناہی میں اسے سمجھاتے یا اس حوالے سے اسے مکتوب لیختے، کیونکی نصیحت و فوجیہت میں یہی فرک ہے یا' نی ناپسندیدا بات پر تناہی میں سمجھانا نصیحت اور سب کے سامنے سمجھانا فوجیہت (روسواری) کہلاتا ہے اور اسہا بہت ہی کم ہوتا ہے کہ لوگوں کے سامنے کسی کو سمجھاتے ہوئے ریجاں ایلہاہی کی نیعت بھی دُرست ہو، کیونکی یہ انٹیہاری بُرا تریکھ ہے ।

इताब व तौबीख़ में फर्क

मज़ीद फरमाते हैं कि इताब और तौबीख़ में भी फर्क है । इताब वोह है जो तन्हाई में किया जाए और तौबीख़ (या' नी डांट डपट) हमेशा लोगों के सामने की जाती है । येही वज्ह है कि क्रियामत के रोज़ **अल्लाह** عَزَّوجَلَّ अपनी पनाह और सिफ़ते सत्तारी के साए में मोमिन पर इताब करेगा और उसे उस के गुनाहों पर पोशीदा तौर पर आगाह करेगा । उन में से बा'ज़ लोगों को जन्त में ले जाने वाले फरिश्तों को उन का मोहर बन्द नामए आ'माल दिया जाएगा जो वोह उन्हें उस वक्त देंगे जब वोह जन्त में दाखिल होने के क्रीब होंगे ताकि वोह उन्हें पढ़ लें । मगर जिन लोगों पर तौबीख़ (या' नी डांट डपट व फिटकार) लाज़िम हो चुकी होंगी

उन्हें સબ લોગોં કે સામને પુકારા જાએગા ઔર યું તમામ અહલે મહશર પર ઉન કી રુસ્વાઈ મખ્ફી ન રહેગી બલ્કિ ઉન કે અપને આ'જાએ જિસ્માનિયા ઉન કે ખિલાફ ગવાહી દેંગે તો ઉન કા અભ્યાબ દો ચન્દ હો જાએગા।⁽¹⁾

ખૈરખ્વાહી મહબ્બત કી ડાલામત હૈ

બસા ઔકાત એક ઇસ્લામી બહન આપ સે મહબ્બત કરતી હો ઔર દૂસરી આપ સે ડરતી હો તો જો આપ કો ચાહને વાલી હોગી વોહ મહબ્બત કી વજ્હ સે હર હાલ મેં આપ કી ખૈરખ્વાહ રહેગી, ખ્વાહ આપ ઉસ કે સામને મૌજૂદ હોં યા ન હોં, મગર જો ઇસ્લામી બહન આપ સે ડરતી હોગી મુમકિન હૈ કી વોહ આપ કી મૌજૂદગી મેં તો ખૈરખ્વાહી સે કામ લે મગર અદમ મૌજૂદગી મેં ખૈરખ્વાહી ન ચાહે।⁽²⁾ ચુનાન્ચે,

મોમિન તો મોમિન કા આઈના હૈ

સરકારે મદીના, કરારે કલ્બો સીના صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કા ફરમાને આલીશાન હૈ : મોમિન, મોમિન કા આઈના હૈ ઔર મોમિન, મોમિન કા ભાઈ હૈ કી ઉસ સે તંગી દૂર કરતા ઔર ઉસ કી અદમ મૌજૂદગી મેં ઉસ કી હિફાજત કરતા હૈ।⁽³⁾

[١] قوت القلوب، الفصل الرابع والرابعون في الأخوة في الله... الخ... ٣٧١/٢

[٢] جامع العلوم والحكم في شرح خمسين حديثاً من جوامع الكلم، الحديث السابع الدين النصيحة، ٢١٩/١، مفهومها

[٣] أبو داود، كتاب الأدب، باب في النصيحة والمحاجة للمسلم، ص ١٧٧، حديث: ٣٩١٨

મુફસ્સિસરે શાહીર, હકીમુલ ઉમ્મત મુફ્તી અહ્મદ યાર ખાન
 ઇસ હદીસે પાક કી શર્હ બયાન કરતે હુવે ફરમાતે હૈને : મોમિન
 કી શાન યેહ હૈ કિ અપને મુસલમાન ભાઈ કી પસે પુશ્ત ખૈરખ્વાહી કરે
 હત્તા કિ અગર કોઈ ઉસ કી ગીબત કરે તો યા ઉસે ગીબત સે રોક દે યા
 ઉસ કા જવાબ દે કર મોમિન કી ઇજ્જત બચા લે યા ઉસે સમજા બુઝા
 કર ઉસ કી ઇસ્લાહ કરે યા ઉસ કે લિયે ઇસ્લાહ કી દુઆ કરે ।⁽¹⁾

ધ્યારી ધ્યારી ઇસ્લામી બહનો ! ઇસ ફરમાન કે મુખાત્બ સિર્ફં
 મર્દ હજરાત હી નહીં, બલ્કિ તમામ મુસલમાન ખ્વાતીન ભી હૈને । જૈસા કિ
 હદીસે મુબારકા સે મા'લૂમ હુવા કિ હમ સબ આપસ મેં ઇસ્લામી બહને હૈને
 ઔર એક દૂસરી કે લિયે આઈને કી હૈસિય્યત રખતી હૈને । મદની માહોલ કે
 સાએ તલે રહ કર હમ એક દૂસરી કે જરીએ વોહ બાતોં ભી જાન સકતી હૈને
 જો ખુદ અપની જાત મેં નહીં દેખ સકતીં । મત્લબ યેહ હૈ કિ હમ અપને
 ઉન ત્યૂબ સે ભી બ ખૂબી આગાહ હો સકતી હૈને જિન કી હમેં પહ્ચાન નહીં
 ઔર **અલ્લાહ** કે ફજ્લો કરમ સે શૈખે તરીકૃત, અમીરે અહલે સુન્તત
 ને હમેં દા'વતે ઇસ્લામી કી સૂરત મેં ઐસા ધ્યારા મદની
 માહોલ અંતા ફરમાયા હૈ જો હમેં નેકિયોં કી રગ્બત ઔર ગુનાહોં સે નફરત
 દિલાતા હૈ અગર ઇસ મદની માહોલ સે વાબસ્તા ન હોતીં તો શાયદ અપને
 ગુનાહોં કો ન જાન પાતીં । લિહાજા હમ પર લાજિમ હૈ કિ હમેશા એક
 દૂસરી કી ખૈરખ્વાહ રહેં, ખ્વાહ મૌજૂદ હોં યા ન હોં, યહાં તક કિ અગર

1.....મિરઆતુલ મનાજીહ, મખ્લૂક પર શાફ્કત વ રહ્મત કા બયાન, દૂસરી ફસ્લ,

6 / 572

کوئی کیسی کی گیبত کرنے لگے تو دوسرا ٹسے اہلسن انداز میں روک دے یا مunasib انداز میں گیبत کرنے والی کو جواب دے کر اپنی اسلامی بہن کی دعویٰ کرنا لے یا سمجھا بوجھا کر ٹس کی اسلاماً کرنے کی کوشش کرے، اگر ممکن نہ ہو تو کم اجڑ کم ٹس کے لیے اسلاماً کی دعا کرے کہ خیرخواہی کی نیت سے کیسی کی اسلاماً کرننا باہم سے سواب ہے । جیسا کہ ماجھ کو رامضہ کی ایک اور ریوایت کی شہر میں مفسس سے شہیر، ہکیمی عالم ٹس کی اہمیت میں فرماتے ہیں : آئینا چہرے کے سارے ایک و خوبیاں جاہیر کر دेतا ہے اسے ہی مسلمان اپنے مسلمان بائی کے ایک پر ٹسے معتزل اور کرتا رہے تاکہ وہ اپنی اسلاماً کرے । گرج یہ کہ رسمیاً کرننا ممکن اور ہی اسلاماً کرننا سواب ہے । حجratے ڈمر رَبِّ الْأَنْعَامِ فرماتے ہے کہ **اللّٰهُ** ٹس پر رحمہ کرے جو مुझے میرے ڈیوب پر معتزل کرے । ڈیوب فرماتے ہے کہ ہمارا نافع ایکوں کا سر چشمہ ہے یا یہ متاب کرتے ہے کہ مسلمانوں کو چاہیے کہ ان مومینوں کے پاس بیٹا کرے جن کے جریا ڈنہے اپنے ڈیوب پر ایقانیا اور آئینا اس لیے دیکھتے ہیں کہ اپنے چہرے کے ڈوٹے بडے داغ بندے نجڑ آ جاوے । تباہ کے پاس اسی لیے جاتے ہیں کہ وہاں ایکاں ہو جاوے اسے مومینوں کی سوہنگت ایکسری ہے । اس لیے سوپھیا فرماتے ہیں کہ ہمہ شا اپنے موریدوں (اور) اپنے شاگردوں کے پاس ن بیٹو جو ہر وکٹ تعمہ ریا تا ریفے ہی کرتے ہیں بالکل کبھی اپنے مورشیدوں، اپنے عسٹادوں، اپنے بوجھوں کے پاس

بھی بیٹھو جہاں تुमھے اپنی کمتری نجیر آवے । ہا�ی پہاڑ کو دेख کر اپنی ہکیکت کو پہچانتا ہے، ہمہ شاہزادِ اللہ وَسَلَّمَ کی انجامتوں مें گئر کیا کرو تاکہ اپنی گونہ گاری اپنی کمتری مہنسوس ہوتی رہے । مُحَمَّدُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُفِّیٰ اس ہدیس کے یہ ماؤ نہ کرتے ہیں کہ مومین جب کیسی مُسالماں مें اُب دेखے تو سمجھے کہ یہ اُب مُذمِّن ہے جو ہدایت اُریف کیا ہے । یہ ماؤ نہ نجیر آ رہا ہے جیسا آئینے مें اپنے جو داعی ہبھے نجیر آتے ہیں وہ اپنے چہرے کے ہوتے ہیں نہ کہ آئینے کے । یہ ماؤ نہ نیہادیت اُریف کیا ہے । اس لیے اگر خُواب مें ہجڑے انوار خوش نعمات ن हो तो سمجھ लो कि हमारा अपने दिल का हाल ख़राब है इसलाह करो । (۱)

کیسی کو ڈس کے اُب سے آگاہ کرننا

پ्यारी پ्यारी اسلامی بہنو ! خیرخواہی کی نیت سے کسی کو ڈس کے اُب سے آگاہ کرننا یقیناً ایک مُشکل کام ہے کیونکہ اس مें ڈس کے بُرا مان جانے کا خُدشا بھی لَاہِیک رہتا ہے، مگر یاد رکھیے ! کسی کی دل آجڑی کا خُدشا ڈس وکٹ ہوتا ہے جب ڈس کیسی اُسے اُب سے آگاہ کیا جائے جیسے کہ وہ خود بھی جانتی ہو । (مگر اسے بھی نہیں کہ ڈس خُدشے کے پेशے نجیر ڈس سے سمجھانا ترک کر دیا جائے، بلکہ تہذیب میں سمجھانے کی کوشش کیجیے) لیکن

.....میرआٹول منانجیہ، مञ्जूل پر شافعیت و رحمت کا بیان، دوسری فُسل،

اگر اسے اس کے کسی اسے اب سے آگاہ کیا جائے تو وہ نہیں جانتی تو یہ این شفکت ہے اور اس کے دل کو اپنی ترک مایل کرنا ہے۔ اس لیے کہ جو آپ کو کسی اسے بُرے کام سے خبردار کرتا ہے کہ جس کے آپ مُرتکب ہوئے یا آپ میں پائی جانے والی کسی بُری اُدھر سے آپ کو آگاہ کرتا ہے تو دو ہکٹ کت وہ آپ کو پاک کرنا چاہتا ہے جسے کوئی آپ کو یہ بتائے کہ آپ کے کپڈے کے نیچے سانپ یا بیچھو ہے۔ اگر آپ اس نصیحت کو بُرا جانو! تو یہ آپ کی کم اُکلی کی اُلما مات ہو گی۔ لیہا جا یاد رکھیے! بُری سیفَت سانپ، بیچھو کی میسل ہے جو دُنیا اور آخریت میں ہلکات کا بادس بُنے گی، یہ بُری سیفَت رُحۤم اور دل کو کاٹتی ہے اور جاہیری جسم کو کاٹنے والی چیزوں کی نیسبت ان کے کاٹنے سے یہاں تکلیف ہوتی ہے اور یہ جلانے والی آگ سے پیدا کی گई ہے۔ مگر افسوس سد افسوس! بآج لوگوں کو خیر کی کوئی بات بتائی جائے تو وہ اپنے ناسہہ (یا نی خیرخواہ) کو پسند کی نیگاہ سے نہیں دے رکھتے۔ جس کا فرمान باری تاہلی ہے:

تَرْجِمَةً كَنْجُولَ إِيمَانٍ : مگر تُو
وَلَكِنْ لَا تُحْبُّونَ الْصَّحِّينَ
خیرخواہوں کے گز (پسند کرنے والے) ہی نہیں!
(۷۹:۸۱، الاعران)

گویا کہ کسی نے ان کی ہلکت کے مُعتَل کو کیا خوب کہا ہے:

نَاصِہٗ! مات کر نصیحت دل مera گبراء ہے

دُشمن جانتا ہے اسے جو مُذمِّن سمجھا ہے

एक और शाइर ने इसी मफ्हूम को कुछ यूं बयान किया हैः

उसे जानते हैं बड़ा अपना दुश्मन
हमारे करे ऐब जो हम पे रोशन
नसीहत से नफरत है, नासेह से अनबन
समझते हैं हम रहनुमाओं को रहज़न

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! मा'लूम हुवा किसी को उस के ऐब के मुतअल्लिक़ नसीहत करना उसी सूरत में अच्छा हो सकता है जब वोह उस ऐब से ग्राफ़िल हो, लेकिन अगर आप जानती हों कि वोह खुद अपने ऐब से वाक़िफ़ है मगर तब्बई तौर पर मजबूर है, तो अगर वोह अपने जुर्म को छुपाती है तो उस का पर्दा फ़ाश करना मुनासिब नहीं और अगर वोह ज़ाहिर करती है तो नर्मी के साथ नसीहत कीजिये, कभी इशारे किनाए से और कभी सराहतन कहिये, लेकिन इस क़दर कि उसे वहशत न हो और अगर आप को मा'लूम हो कि उस पर नसीहत असर नहीं कर रही और वोह तब्बई तौर पर इस काम को जारी रखे हैं तो खामोशी बेहतर है।⁽¹⁾

मुफ़स्सरे शहीर, हक्कीमुल उम्मत मुफ़्ती अहमद यार खान
 عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمَنِ تपस्सीरे नूरुल इरफान में फ़रमाते हैं : वाइज़ व आलिम इस
 तरीके से वा'ज न करे जिस से लोगों में ज़िद पैदा हो जाए और फ़साद व

.....احياء علوم الدين، كتاب آداب الالفة والاخوة، الباب الثاني في حقوق الاخوة والصحبة،

الحق الرابع، ٢٢٦/٢ بتصريف

مار پیٹ تک نौبत پہنچے । نیجٰ اگر کسی کے مुتابر لیکھ یہ کہی
اندھا ہے کہ اسے نصیحت کرنا اور جیسا دا خرا بی کا باڈس ہوگا
تو ن کرے ।⁽¹⁾

इस्लाह का हसीن انداز

پ्यारी پ्यारी اسلامی بہنو ! سارکارے مداریا
صلی اللہ علی علیہ وآلہ وسلم کو جب کسی کی کوئی نا گوار بات مالوں ہوتی
تو اس کا پردہ رکھتے ہوئے اس کی اسلامیت کا یہ هسین انداز ہوتا
کہ یون ارشاد فرماتے : ۱۷۳۰ مکاری پیغمبر ﷺ کے اولین
کیا ہے گیا جو اسی اسی بات کہتے ہیں ।⁽²⁾

کاش ! ہمے بھی اسلامی کا ڈنگ آ جائے، ہمارا تو اکسر
ہال یہ ہوتا ہے کہ اگر کسی کو سامنہ کیا جائے تو بیلا جڑھتے
شارڈ سب کے سامنے نام لے کر یا اسی کی ترکیب دے کر اس ترھ
سامنہ اپنی کی بے چاری کی پوالمیں بھی خوکا کر رکھ دے گی، اپنے جنمیں سے
پوچھ لیجیے کہ یہ سامنہ کیا ہوا یا اسے جعلیل (DEGRADE) کرنا
ہوا ؟ اس ترھ سوچا پیدا ہوگا یا مجبود بیگانڈ بدلے گا ؟

یاد رکھیے ! اگر ہمارے رہب سے سامنے والی چوپ ہو گئی یا
مان گئی تب بھی اس کے دل میں نا گواری سی رہ جائے گی جو کہ بوجو
کیا ہے اور گیبتوں کے تھوڑے کے درخواجے خوکا سکتی ہے । ہجھر تے
ساییدتُ نا علیہ السلام فرماتی ہے : جس کسی نے اپنی

.....تفسیر نوریہ اور فہد بن عاصم رضی اللہ عنہما مکاری
بکھیا سفہا۔ ۱۷۰ مولتکتُ نا ।

ابوداؤد، کتاب الادب، باب فی حسن العشرة، ص ۷۵۲، حدیث: ۲۸۸

दीनी बहन को अलानिया नसीहत की उसे उसे ऐब लगाया और जिस ने चुपके से की तो उसे जीनत बख्शी ।⁽¹⁾ अलबत्ता अगर पोशीदा नसीहत नफ़अ न दे तो फिर (मौक़अ और मन्सब की मुनासबत से) अलानिया नसीहत करे ।⁽²⁾

આદાਬે નસીહત

વા'જો નસીહત કરને વાલી કે આદાબ

વા'જો નસીહત કરને વાલી હર મુબલિલગા કો દર્જે જૈલ આદાબ કા ખ્યાલ રખના ચાહિયે :

✿ تکબુર સે બચતે હુવે હમેશા અપને માલિકે હક્કીકી સે હ્યા કરતી રહે ।

✿ અપની હાજત બારગાહે ઇલાહી મેં પેશ કરે ।

✿ સુનને વાલિયોં કે વા'જો નસીહત સે ફાએદા હાસિલ કરને કી ખ્વાહિશ રખે ।

✿ અપની ખામિયોં પર આગાહ હો તો અપને નફ્સ કો મલામત કરે ।

✿ સુનને વાલિયોં કો સલામતી ચાહને વાલી નિગાહ સે દેખે ।

✿ સુનને વાલિયોં કી પોશીદા બાતોં કે મુતઅલિલક હુસ્ને જન રખે ।

✿ અપની જાત કો તા'નો તશ્નીઅ (યા'ની બુરા ભલા કહલવાને) સે બચાને કે લિયે કિસી સે કોઈ ચીજુ તલબ ન કરે ।

[١] شعب الانمان، ٥٣-باب في التعاون على البر والتقوى، ١١٢، حديث: ٦٣١ ببشير

[٢] تبيه الغافلين، باب الامر بالمعروف والنهي عن المنكر، ص ٣٨

﴿۱﴾ اदب سیخاتے ہوئے نمرے سے کام لے ।

﴿۲﴾ ایجیدا ان جیسے وا'جو نصیحت کرے اس پر نمرے کرے ।

﴿۳﴾ جو کہے اس پر خود بھی اُمّل کرنے کا پुٹھا ایرادا کرے تاکہ دوسری اسلامی بہنے اس کی باتوں سے فائدہ حاصل کرے ।

وا'جو نصیحت سੁਨنے والی کے آداب

ایسی ترہ دا'ватے اسلامی کے ہفتاوار و دیگر سੁناتوں برے ایجادیما اُت میں شامیل ہو کر وا'جو نصیحت سے ما'مُور درسے بیان سੁਨنے والی ہر اسلامی بہن کو چاہیے کہ درجے جعل آداب کو ملھوج رکھے :

﴿۱﴾ خوشبو خوچو اُ (اُجیجی و اینکساری) کی کفیلیت پیدا کرنے کی کوشش کرے ।

﴿۲﴾ جو کوچ سونے اسے یاد رکھنے کی کوشش کرے ।

﴿۳﴾ وا'جو نصیحت کرنے والی کے معتزلیلک ہوسنے جن رکھے ।

﴿۴﴾ مубاللگا کی بات کے درست ہونے کا اتیکاڈ رکھے ।

﴿۵﴾ ہمہشا خاموش رہنے کی اُدات اپنائے ।

﴿۶﴾ مُسْتَكْبِلِ میجاڑی ایکھیتیار کرے ।

﴿۷﴾ اپنے گرمیں اور فیکریں کو مُعْجَم اُ کر لے (یا'نی دُنیوی خیالات میں مशگوں ن رہے) اور دوسریں پر توهہمات لگانے سے بچے ।^(۱)

مجموعۃ رسائل امام غزالی، الادب فی الدین، ص ۲۲۳

نصیحت کے فواہد

پ्यारੀ پ्यारੀ इਸ्लामੀ ਬਹਨੋ ! ਵਾ'ਜੋ ਨਸੀਹਤ ਕੇ ਬੇ ਸ਼ੁਮਾਰ ਫ਼ਵਾਇਦ ਹੈਂ : ਮਸਲਨ

ਇਸ ਕੇ ਜ਼ਰੀਏ ਕੁਫ਼ਕਾਰ ਦੌਲਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਸੇ ਮੁਸ਼ਾਰਫ਼ ਹੋਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੇ ਦਿਲ ਖੱਫੇ ਖੁਦਾ ਸੇ ਲਬੇਜ਼ ਔਰ ਇਥਕੇ ਮੁਸਤਫ਼ਾ ਸੇ ਸਰ਼ਸ਼ਾਰ ਹੋਤੇ ਈਮਾਨ ਕੋ ਤਾਜ਼ਗੀ ਮਿਲਤੀ ਇਸ਼ਲਾਮ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਮੈਂ ਤਰਕੀ ਆਤੀ ਨੇਕਿਧੋਂ ਕਾ ਜੜਾ ਮਿਲਤਾ ਗੁਨਾਹਾਂ ਸੇ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋਤੀ ਸਵਾਬ ਕੀ ਤੁਲਬ ਮੈਂ ਝਾਫ਼ਾ ਹੋਤਾ ਗੁਨਾਹ ਸੇ ਬਚਨੇ ਕਾ ਜੇਹਨ ਬਨਤਾ ਔਰ ਦੀਨ ਸੀਖਨੇ ਸਿਖਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਰਾਹੇ ਖੁਦਾ ਮੈਂ ਸਫਰ ਕਾ ਜੜਾ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ।

ਅਲ ਗ੍ਰਾਜ਼ ਵਾ'ਜੋ ਨਸੀਹਤ ਹਰ ਤੁਹਾ ਸੇ ਮੁਫ਼ੀਦ ਹੈ । ਜੈਸਾ ਕਿ ਫਰਮਾਨੇ ਬਾਰੀ ਤਾਜ਼ਾਲਾ ਹੈ :

وَذُكْرٌ فِي الْكُرْبَلَى تَعْفُظُ
الْمُؤْمِنُونَ (۵۵) (بِالْأَذْكُرِ: ۲۷)

ਤਰਜਮਏ ਕਨ੍ਜੁਲ ਈਮਾਨ : ਔਰ ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਸਮਝਾਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੋ ਫ਼ਾਏਦਾ ਦੇਤਾ ਹੈ ।

ਹਜ਼ਰਤੇ ਸਭਿਦੁਨਾ ਇਸਾਮ ਫ਼ਰਖ਼ਰੂਦੀਨ ਰਾਜੀ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللّٰهِ التَّوَفِیٰ ਇਸ ਆਧਤੇ ਮੁਬਾਰਕਾ ਕੀ ਤਪਸੀਰ ਮੈਂ ਫਰਮਾਤੇ ਹੈਂ : ਅਗਰ ਸਮਝਾਨਾ ਕਿਸੀ ਕਾਫ਼ਿਰ ਕੋ ਸ਼ਾਰਕੇ ਈਮਾਨ ਕਾ ਫ਼ਾਏਦਾ ਦੇ ਤੋ ਯੇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਕੋ ਨਫ਼ਅਦ ਦੇਨਾ ਹੈ ਕਿੰਤੁ ਕਿ ਵੋਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ।⁽¹⁾

ਵਾ'ਜੋ ਨਸੀਹਤ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਤਮ੍ਰ

ਪਾਰੀ ਪਾਰੀ ਇਸ਼ਲਾਮੀ ਬਹਨੋ ! ਵਾ'ਜੋ ਨਸੀਹਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹਰ

تفسیر کبیر، الجزء الثامن والعشرون، سورۃ الدّریت، تحت الآية: ۵۵، ۱۰/۱۹۱

مубاللگا کو چاہیے کہ نسیحت کرنے مें سिर्फ़ और सिर्फ़ रिजाए रब्बुल अनाम व ख़ेरुल अनाम عَزَّوَ جَلَّ وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ को پेशे نज़र रखे कि इस से ज़बान में तासीर पैदा होगी। नीज़ नसीहत करने वाली पर ये ह भी لाज़िम है कि पहले वोह नसीहत को सही ह तरीके से समझे फिर अपनी ज़ात पर नाफ़िज़ करे, इस के बाद दूसरों को नसीहत करे ताकि उस की नसीहत तासीर का तीर बन कर दिलों में पैवस्त हो।

नीज़ उसे खुश अख़लाकी का दामन भी हमेशा थामे रहना चाहिये क्यूंकि जो मубलिगा खुश अख़लाक होगी या'नी सलाम में पहल करने और गर्म जोशी से मुसाफ़हा व मुआनक़ा करने की आदी होगी और ख़न्दा पेशानी से मुस्कुरा कर मिलने और ग़म ख़्वारी करने वाली होगी, दीगर इस्लामी बहनें आसानी से उस की तरफ़ माइल होंगी और उसे नसीहत करने में किसी मुश्किल का सामना नहीं करना पड़ेगा।

شہادتیات کی نصیحتوں

پ्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! سہادتیات तथ्यबात की ज़िन्दगियां फ़रामीने मुस्तफ़ा पर अ़मल की वज्ह से हमारे लिये मीनारए نूर की हैसियत रखती हैं, क्यूंकि उन की हयाते फ़ानी फ़रामीने मुस्तफ़ा पर अ़मल की बरकत से हयाते जावेदानी (हमेशा की ज़िन्दगी) में बदल गई।

سआدات بड़ी उस ज़माने की ये ह थी

کि ج़ुकती थी गर्दन नसीहत ये सब की

ن کرتے�ے خود کا لے ہک سے خموشی

ن لگاتی�ی ہک کی عنہ بات کڈھی

لیہا جا آئیے! نبیوں کے کوچھ اسے مارنے کی فрукٹ اپنے دل کے مارنے گلدارستے میں سجائے کی کوشش کرتی ہے جن کی برکت سے ہمارا سینا بھی ماریا بن جائے۔ نبیوں کے یہ مارنے کی فrukٹ **�للہ** کے پیارے ہبیب ﷺ نے سہابیت کی تدبیح کو براہ راست اٹھا فرمایا آپ ﷺ نے سہابیت کی تدبیح کو مارنے کی مسخرے میں یہ مارنے کی فrukٹ کیسی اور کو اٹھا فرمایا اور عنہوں نے بھی ان مارنے کی فrukٹوں کو اپنے دل کے مارنے گلدارستے میں سجا لیا۔ چنانچہ،

سیدھتُونا آہشَا سِدھیکَا کو ڈھا کردا مارنے کی فrukٹ

خالیہ کا ابھل ہجڑتے سیدھتُونا اب بکر سیدھیک کی لاخڑے جیگر اور ہجڑتے سیدھتُونا ڈمے رومان کی نورے نجیر ڈمپل مومینیں ہجڑتے سیدھتُونا آہشَا سیدھیکا کو ہیجرت سے کبل مککا میں مارنے کا شرف ہاسیل ہوا مگر رکھنے والے ہیجرت ماریں اس میں ہوئی۔^(۱) آپ فرماتی ہیں کہ اک بار سرکار ماریں،

..... الطبقات الکبریٰ، ذکر ازاد اج رسول اللہ، ۳۱۲۸ - عائشہ بنت ابی بکر، ۳۶/۸ ملحقاً

करारे कळ्बो सीना ﷺ घर में तशरीफ़ लाए तो रोटी का एक टुकड़ा पड़ा हुवा देखा, आप ﷺ ने उसे पोंछ कर खा लिया और इरशाद फ़रमाया : आइशा ! अच्छी चीज़ का एहतिराम करो कि ये ह चीज़ (या 'नी रोटी) जब किसी क़ौम से भागी है तो लौट कर नहीं आई ।⁽¹⁾ या 'नी अगर नाशुक्री की वज्ह से किसी क़ौम से रिज़क़ चला जाता है तो फिर वापस नहीं आता ।⁽²⁾

सहियदतुना उम्मे सलमह क्वे अ़्त़ाकर्द्ध मदनी फूल

उम्मुल मोमिनीन हज़रते सहियदतुना उम्मे سलमह رضي الله تعالى عنها का अस्ल नाम हिन्द जब कि उम्मे सलमह कुन्यत है, आप अपनी कुन्यत ही से ज़ियादा मशहूर हैं । आप رضي الله تعالى عنها पहले (हुज़र) के रजाई भाई⁽³⁾ हज़रते सहियदतुना अबू सलमह अ़ब्दुल्लाह बिन असद سे बियाही गई थीं, दोनों मियां बीवी ने हबशा व मदीनए मुनव्वरा की तरफ़ हिजरत करने की सआदत पाई, शोहर के इन्तिकाल के बाद जब आप رضي الله تعالى عنها बड़ी बे कसी में पड़ गई और छोटे छोटे बच्चों के साथ बेवगी में ज़िन्दगी बसर करना दुश्वार हो गया तो ये ह

[1] ابن ماجه، كتاب الاطعمة، باب النهي عن القاء الطعام، ص ٥٣٥، حديث: ٣٣٥٣

[2]बहारे शरीअत, खाने का बयान, 3 / 364

[3]सरकार رضي الله تعالى عنها को अबू लहब की लाँडी सुवैबा ने दूध पिलाया था, जैसा कि अबू दावूद शरीफ़ की हडीस में सरकार ने खुद बयान फ़रमाया है ।

(ابوداود، كتاب النكاح، باب يحرم من الرضاعة... الخ، ص ٣٢٨، حديث: ٢٠٥١)

دेख کر رसूل اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ان سے نیکاہ فرمایا تھا اور بच्चों کو اپنی پاروارش میں لے لیا۔ اس تراہ یہ ہو جو رام عَلَيْهِ السَّلَوةُ وَالسَّلَامُ کے گھر آ گئی اور تمامِ عمت کی مان بنا گئی۔^(۱) چنانچہ،

مرکبی ہے کہ آپ رَضِیَ اللہُ تَعَالَیٰ عَنْہَا کے شوہر ہو جرتے ساییدونا ابوبکر سالمہ کی وفات کے با'د ہو جو رَضِیَ اللہُ تَعَالَیٰ عَنْہُ تا'جیت کے لیے آپ کے پاس تشریف لائے تو اس وقت آپ نے اپنے چہرے پر مسح بر (ऐلوا) کا لеп کیا ہوا تھا، ساروں کا انہا نے یہ دेख کر دریافت فرمایا : یہ سالمہ ہے کہا ہے ؟ تو گویا آپ نے ارجمند کیا : یا رسول اللہ علیہ وآلہ وسلم یہ دھرت میں چونکی خوشبو لگانا مनوسا ہے اور ایلوا میں خوشبو نہیں ہوتی، اس وجہ سے میں نے اس کا لep کر لیا۔ ایضاً فرمایا : اس سے چہرے میں خوب سوڑتی پیدا ہوتی ہے، اگر لگانا ہی ہے رات میں لگا لیا کرو اور دن میں ساٹ کر ڈالا کرو۔ یا' نی یہ دھرت میں سیف خوشبو ہی ممتو ا نہیں بلکہ جینات بھی ممتو ا ہے، ایلوا خوشبو دار تو نہیں مگر چہرے کا رنگ نیکاہ دےتا ہے اسے رنگین بھی کر دےتا ہے، لیہا جا جینات ہونے کی وجہ سے اس کا لep ممتو ا ہے، اگر لep کی جریئر ہی ہو تو رات میں لگا لیا کرو کہ وہ وقت جینات کا نہیں

1..... جنتی جے ور، س. 486 بیت رسکب بہو والہ

شرح زرقانی، ام سلمہ ام المؤمنین، ۳۹۶-۳۰۳ ملکی

और दिन में धो डाला करो । नीज़ खुशबू और मेहंदी से बाल न संवारो । (या'नी ज़मानए इहत में खुशबूदार तेल बदन के किसी हिस्से खुसूसन सर में इस्ति'माल न करो और हाथ पाड़ और सर में मेहंदी न लगाओ कि मेहंदी में भीनी खुशबू भी है रंगत भी ।) अर्ज़ की : कंघा करने के लिये क्या चीज़ सर पर लगाऊं ? या'नी औरत को सर धोने, कंघी करने की ज़रूरत होती है जब ये हीं ममनूअ़ हो गई तो ये ह ज़रूरत कैसे पूरी करूं । फ़रमाया : बेरी के पत्ते सर पर थोप लिया करो फिर कंघा करो ।⁽¹⁾ ख़्याल रहे कि खुशबूदार तेल लगाना मो'तदा (इहत गुज़ारने वाली औरत) के लिये बिल इजमाअ़ ममनूअ़ है मगर बिगैर खुशबू का तेल इमामे आ'ज़म व शाफ़ेई (رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِما) के हां ममनूअ़ है, इमाम अहमद व मालिक (رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِما) के हां जाइज़, वोह दोनों इमाम फ़रमाते हैं कि इस तेल से ज़ीनत हासिल हो जाती है ज़रूरतन जाइज़ है ।⁽²⁾

आप ﷺ के घर में एक लड़की थी जिस के चेहरे में ज़र्दी थी । नूर के पैकर, तमाम नबियों के सरवर ﷺ ने इसे झाड़ फूंक कराओ, क्यूंकि इसे नज़र लग गई है ।⁽³⁾

मुफ़स्सरे शहीर हकीमुल उम्मत मुफ़्ती अहमद यार ख़ान नज़र के मुतअल्लिक फ़रमाते हैं : जिन की नज़र है या

[1]मिरआतुल मनाजीह, مअ मतने हदीس, इहत का बयान, दूसरी फ़स्ल, 5 / 153-154
[2]मिरआतुल मनाजीह, इहत का बयान, दूसरी फ़स्ल, 5 / 154

بخاری، كتاب الطب، باب رقية العين، ص ١٣٥، حديث: ٥٧٣٩

इन्सान की । उलमा फ़रमाते हैं कि जिन्नात की नज़र इन्सानी नज़र से सख्त तर होती है । मिर्कात ने फ़रमाया कि जिन्नात की निगाह नेज़े से ज़ियादा तेज़ होती है । जाइज़ दुआओं से दम भी जाइज़ है, इस दम पर उजरत लेना भी दुरुस्त है ।⁽¹⁾

आप ﷺ فَرِمَاتِي هُنْ كُلُّ أَعْبُدُونِي وَأَنْتَ أَكْبَرٌ^{رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ وَبَرَّهُ} نے آखिरी वसिय्यत येह फ़रमाईः नमाज़ की पाबन्दी करना और अपने गुलामों का ख़्याल रखना ।⁽²⁾

نماजُ کی اہمیت

پ्यारी پ्यारी इस्लामी بहनो ! نماजُ عَزَّجَلَ^{عَزَّجَلَ} کی خुशنदी और दुआओं की کबूलिय्यत का سबब है, इस से गुनाह मुआफ़ होते और रोज़ी में बरकत होती है । येह बीमारियों, अ़ज़ाबे क़ब्र व जहन्म से बचा कर जन्त में ले जाती है, नमाजُ مोमिन की मे'राज और हमारे प्यारे प्यारे आक़ा मक्की मदनी मुस्तफ़ा^{صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَبَرَّهُ} की आंखों की ठन्डक है । येही वज्ह है कि आप ﷺ نے अपनी آखिरी वसिय्यत में भी नमाजُ کी اہمیت को बयान फ़रमाया । चुनान्चे, سہابیयाते तथियबात^{رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ وَبَرَّهُ} की سीरत से मा'लूम होता है कि वोह नमाजُ की हद दरजा हरीस थीं । क़र्ज़ नमाजُ तो एक तरफ़, वोह नवाफ़िل की कसरत का भी ख़ूब एहतिमाम फ़रमाती थीं, जैसा कि

[1].....میرआтул منانا جیہ، دواओं اور دुਆओं کا بیان، پہلوی فسل، 6 / 222

[2]مسند احمد، مسنون النساء، حدیث ام سلمة زوج النبی، ۲۱/۱۱، حدیث: ۲۷۲۳۰.....

مرکبی है कि एक बार **अल्लाह** عَزَّوَجَلَ के प्यारे हबीब ने नवाफिल की तरगीब दिलाते हुवे इशाद फ़रमाया : जो 12 रकअत नफ़्ल रोज़ाना पढ़ेगा उस के लिये जन्त में घर बनाया जाएगा । उम्मुल मोमिनीन हज़रत सय्यिदतुना उम्मे हबीबा **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا** फ़रमाती है कि इस के बाद मैं हमेशा 12 रकअत नफ़्ल रोज़ाना निहायत पाबन्दी से पढ़ती रही ।⁽¹⁾ इसी तरह उम्मुल मोमिनीन हज़रत सय्यिदतुना आइशा सिद्दीका **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا** भी रोज़ाना बिलानाग़ा नमाज़े तहज्जुद पढ़ा करती थीं⁽²⁾ और सय्यिदा ख़ातूने जन्त **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا** रात भर नमाज़ में मशगूल रहतीं यहां तक कि सुब्ह तुलूअ़ हो जाती ।⁽³⁾

نماज़ में سुर्क्षा

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! अफ़सोस सद अफ़सोस ! एक सहाबियाते तथ्यिबात थीं जो फ़र्जُ के इलावा नफ़्ल नमाज़ का भी ख़ूब एहतिमाम करतीं और एक हम हैं कि फ़र्जُ नमाज़ की अदाएगी में हज़ारों हीले बहाने तराशती रहती हैं, कभी घरेलू कामों की ज़ियादती का बहाना नमाज़ की बर वक्त अदाएगी से मानेअ़ होता है तो कभी बच्चों की देख भाल में मसरूफ़ियत का शिकवा ज़बान पर रहता है और बसा औक़ात इसी टाल मटोल में नमाज़ तक क़ज़ा कर बैठती हैं ।

مسند احمد، مسند النساء، حدیث ام حبیبة... الخ / ١١، حدیث: ٢٧٥٣٢ ملتقى [1]

[2].....सीरत موسٹف़ा، س. 660 بित्तसरफ़ ।

[3].....مدارج النبوة، قسم پُخْبَر، باب اول در ذکر اولاد کرام، وصل دختران آنحضرت علیہ السلام،

۳۶۱/۲

યાદ રખિયે ! નમાજ ન પढના યા જાન બૂજા કર કર્જા કરના હરામ ઔર જહનમ મેં લે જાને વાલા કામ હૈ । જૈસા કિ આ'લા હજુરત ઇમામ અહેમદ રજા ખાન ﷺ ફત્વા રજ્વિયા જિલ્ડ 5 સફ્હા 110 પર ફરમાતે હૈને : જો એક વક્ત કી નમાજ ભી કસ્દન બિલા ઉત્ત્રે શરૂ દીદહ વ દાનિસ્તા (જાન બૂજા કર) કર્જા કરે ફાસિક વ મુર્તકિબે કબીરા વ મુસ્તહિકે જહનમ હૈ ।

કબ્ર મેં આગ કે શો'લે

એક શાખસ કી બહન ફૌત હો ગઈ । જબ ઉસે દફ્ન કર કે લૌટા તો યાદ આયા કિ રક્મ કી થેલી કબ્ર મેં ગિર ગઈ હૈ, ચુનાન્ચે, કબ્રિસ્તાન આ કર થેલી નિકાલને કે લિયે ઉસ ને અપની બહન કી કબ્ર ખોદ ડાલી ! એક દિલ હિલા દેને વાલા મન્જર ઉસ કે સામને થા, ઉસ ને દેખા કિ બહન કી કબ્ર મેં આગ કે શો'લે ભડક રહે હૈને ! ચુનાન્ચે, ઉસ ને જૂં તૂં કબ્ર પર મિટ્ટી ડાલી ઔર સદમે સે ચૂર ચૂર રોતા હુવા માં કે પાસ આયા ઔર પૂછા : પ્યારી અમ્મી જાન ! મેરી બહન કે આ'માલ કૈસે થે ? વોહ બોલી : બેટા કર્યું પૂછતે હો ? અર્જી કી : મૈં ને અપની બહન કી કબ્ર મેં આગ કે શો'લે ભડકતે દેખે હૈને । યેહ સુન કર માં ભી રોને લગી ઔર કહા : અફ્સોસ ! તેરી બહન નમાજ મેં સુસ્તી કિયા કરતી થી ઔર નમાજ કર્જા કર કે પઢા કરતી થી ।⁽¹⁾

શય્યદતુના અસ્મા બિન્તે સિદ્ધીકું કો નરીહંતોને

અમીરુલ મોમિનીન હજુરતે અબૂ બક્ર સિદ્ધીકું કી સાહિબજાદી,

¹.....ઇસ્લામી બહનોની કી નમાજ, કર્જા નમાજોની કા તરીકા, સ. 149

उम्मुل مومینीن हज़रत सय्यिदतुना आइशा سिदीका की बहन, जन्नती سहाबी हज़रत सय्यिदुना जुबैर बिन अब्बाम की ज़ौजा और हज़रते सय्यिदुना अब्दुल्लाह बिन जुबैर (عَلَيْهِ الرَّضْوَانُ) की वालिदए माजिदा हज़रते सय्यिदतुना अस्मा رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا फ़रमाती हैं : जिस ज़माने में कुरैश ने हुस्ने अख्लाक के पैकर, महबूबे रब्बे अकबर صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ से मुआहदा किया था मेरी मां जो मुशरिका थी, मेरे पास आई तो मैं ने उस के मुतअल्लिक बारगाहे नुबुव्वत में अर्ज की : या रसूलल्लाह صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ! मेरी मां आई है और वोह इस्लाम की तरफ़ रागिब है या वोह इस्लाम से ए'राज किये हुवे है, मैं उस के साथ कैसा बरताव करूँ ? इरशाद फ़रमाया : उस के साथ अच्छा बरताव करो ।⁽¹⁾

एक बार ताजदारे रिसालत, शहनशाहे नुबुव्वत صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने आप رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا को नसीहतों के मदनी फूल अ़ता करते हुवे इरशाद फ़रमाया : ख़र्च कर और शुमार न किया कर, वरना اَلْبَلَاغُ عَرْدَجٌ भी तुझे शुमार कर के देगा और माल को अपने पास रोक कर न रख, वरना اَلْبَلَاغُ عَرْدَجٌ भी तुझ से अपना रिज़क रोक लेगा ।⁽²⁾ नीज़ ब क़दरे इस्तिताअ़त ख़र्च किया कर ।⁽³⁾

मरवी है कि एक बार आप بارीक कपड़े पहन कर हुज़र, शाफ़ेए यौमनुशूर صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ के सामने आई तो

[1] بخاری، کتاب الجزية والمواعدة، ۱۸-بَاب، ص ۸۱۶، حديث: ۳۱۸۳

[2] بخاری، کتاب الہبة، بَاب هبة المرأة لغير زوجها... الخ، ص ۲۲۶، حديث: ۲۵۹۱

[3] بخاری، کتاب الزکاة، بَاب الصدقة فيما استطاع، ص ۳۰۱، حديث: ۱۳۳۷

आप ﷺ ने मुंह फेर लिया और येह फ़रमाया : ऐ अस्मा !

जब औरत बालिग हो जाए तो उस के बदन का कोई हिस्सा दिखाई न देना चाहिये, सिवा मुंह और हथेलियों के ।⁽¹⁾

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! औरत का चेहरा अगर्चे औरत नहीं, मगर व वजए फ़ितना गैर महरम के सामने मुंह खोलना मन्थ है। यूंही उस की तरफ नज़र करना, गैर महरम के लिये जाइज़ नहीं और छूना तो और ज़ियादा मन्थ है।⁽²⁾

शैख़े त्रीकृत, अमीरे अहले सुन्नत دامت برکاتُهُمُ الْعَالِيَةُ پर्दे के बारे में सुवाल जवाब में फ़रमाते हैं : अगर एक घर में रहते हुवे औरत के लिये क़रीबी ना महरम रिश्तेदारों से पर्दा दुश्वार हो तो चेहरा खोलने की तो इजाज़त है मगर कपड़े हरगिज़ ऐसे बारीक न हों जिन से बदन या सर के बाल वगैरा चमकें या ऐसे चुस्त न हों कि बदन के आ'ज़ा जिस्म की हैअत (या'नी सूरत व गोलाई) और सीने का उभार वगैरा ज़ाहिर हो।⁽³⁾

सच्चिदतुना अस्मा बिन्ते यज़ीद क्वे अतःकर्दा मदनी फूल

हज़रते सच्चिदतुना अस्मा बिन्ते यज़ीद अन्पारिया رضي الله تعالى عنها बड़ी अ़क़ल मन्द और बहादुर थीं, जंगे यरमूक में शामिल हुई और नौ

.....ابوداود، كتاب اللباس، باب في ماتبدي المراقب من زينتها، ص ٢٣٥، حديث: ٢١٠٣ [1]

[2].....बहारे शरीअत, नमाज़ की शर्तों का बयान, 1 / 484

[3].....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 52

काफिरों को खैमे की लकड़ी से कत्ल किया।⁽¹⁾

आप ﷺ के लिये हाजिर हुई (उस वक्त) मैं ने सोने के कंगन पहने हुवे थे। जब क़रीब पहुंची तो आप ﷺ ने उन की चमक देख कर इशाद फ़रमाया : ऐ अस्मा ! इन्हें उतार कर फेंक दो ! क्या तुम इस बात से नहीं डरतीं कि (अगर तुम ने इन की ज़कात अदा न की तो बरोजे क़ियामत) **अल्लाह** तुम्हें आग के कंगन पहनाएगा ! (फ़रमाती हैं इतना सुनने के बाद) मैं ने कंगन उतार कर फेंक दिये और मालूम नहीं उन्हें किस ने उठाया ?⁽²⁾

इसी तरह का एक वाकिअ़ा आप رَفِيقُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَنْهُمْ की खाला के साथ भी पेश आया, चुनान्वे, आप رَفِيقُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَنْهُمْ फ़रमाती हैं : एक बार मैं सरकारे मदीना ﷺ की ख़िदमते अक़दस में हाजिर थी कि मेरी खाला बारगाहे रिसालत में कुछ पूछने के लिये हाजिर हुई, उन्होंने सोने के दो कंगन पहने हुवे थे तो आप ﷺ ने इरशाद फ़रमाया : क्या येह पसन्द करती हैं कि आप को आग के कंगन पहनाए जाएं ? मैं ने कहा : ऐ खाला ! रसूलुल्लाह ﷺ आप के उन कंगनों के बारे में इरशाद फरमा रहे हैं (जो आप ने पहने हवे हैं) ।

1.....अशिशअतिल्लमआत मुतर्जिम, जियाफत का बयान, तीसरी फस्ल, 5 / 513

^٣.....مسند أحمد، مسند القيائل، من حديث اسماء ابنة يزيد، ٣٢٦/١١، حديث: ٢٨٣٣٠

चुनान्चे، उन्होंने वोह उतार कर फेंक दिये और अर्जु कीः या रसूलल्लाह ﷺ ! अगर औरतें बनाव सिंघार न करें तो शोहरों के नज़दीक उन की कोई क़द्रो मन्ज़िलत न रहेगी । हुज़ूर ﷺ ने مُس्कुराते हुवे इरशाद فَرमाया : क्या औरत येह ताक़त नहीं रखती कि वोह चांदी की बालियां और हार ले कर उस पर ज़ा'फ़रान का रंग चढ़ा ले कि वोह सोने की तरह हो जाएँ ? क्यूंकि जिस ने भी टिड़ी की आंख के वज़ن के बराबर या छल्ले के बराबर सोना पहना (और उस की ज़कात न दी) तो बरोज़े कियामत उसे उस से दाग़ा जाएगा⁽¹⁾⁽²⁾

इसी तरह आप رضي الله تعالى عنها فَرماती हैं कि एक बार नबिये करीم ﷺ की خِدْمَت में खाना पेश किया गया, आप مُسْلِم نे हमारे सामने किया तो हम ने अर्जु कीः हमें

.....مسند احمد، مسنون القبائل، من حديث أسماء بنت يزيد، ٣٣٧ / ١١، حديث: ٢٨٣٦٩

[2]....यहां अगर्चे सिर्फ़ सोने के ज़ेवरात पर ज़कात की अदाएँ के अन्दरों की वजह से उसे पहनने से मन्त्र फ़रमाया गया है मगर चांदी के ज़ेवरात पर भी ज़कात ف़र्ज़ है । अगर्चे वोह इस्त्रियाल में हों । (फ़तावा अहले سुन्नत، किताबुज़्ज़कात، स. 303) सोने चांदी के ज़ेवरात पर ज़कात के हवाले से मज़ीद मा'लूमात के लिये दा'वते इस्लामी के इशाअती इदारे मक्तबतुल मदीना की मतबूआ 612 सफ़हात पर मुश्तमिल किताब फ़तावा अहले सुन्नत، किताबुज़्ज़कात के सफ़हा 303 ता 316 का मुतालआ कीजिये ।

ख्वाहिश نहीं है। इरशाद फ़रमाया : भूक और झूट दोनों चीजों को इकट्ठा मत करो।⁽¹⁾

سخیدتوں کی رشیت کی ندیयا کو اُतاکردا مذکون فوٹو

شہنشاہ مدنیا، کرارے کلبو سینا نے **صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم** نے
ہجرت سخیدتوں کی رشیت کی ندیيے کو نصیحتوں کے یہ
مذکون فوٹو ارشاد فرمائے :

﴿ اے کیسر ! گناہ کے وکٹ **البلاع** کو یاد کرو (اور
گناہ سے رک جاؤ) تو **البلاع** تु میں ماغفیرت کے وکٹ یاد
فرماए گا ।

﴿ اپنے خواوند کی ایضاً و فرمائی بارے کرو تو دنیا و
آخیرت کے شار سے تعمیری ہیفاڑت ہو گی ।

﴿ اپنے والیدن کے ساتھ اچھا سلوك کرو تو تumhare گھر میں خیر
برکت کی کسرت ہو گی ।⁽²⁾

سخیدتوں کے سایہ کو اُتاکردا مذکون فوٹو

एक مرتبا سرکارے والा تبارا، ہم بے کسی کے مددگار
ہجرت سخیدتوں کے سایہ کو سایہ کرو تو مسخیب
کے ہانگ تشریف لے گئے تو دیکھا کہ آپ پر کپکپی تاری ہے ।

۱۔ ابن ماجہ، کتاب الطعمة، باب عرض الطعام، ص ۵۳۷، حديث: ۳۲۹۸

۲۔ الاستیعاب، کتاب النساء و کاهن، باب القاف، ۳۲۸۱- قسرۃ بنت بوس، ۲/۵۱

हुजूर صلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने इस्तिप्सार फ़रमाया : ऐ उम्मे साइब या उम्मे मुसय्यब ! क्यूं कपकपा रही हो ? अर्जु की : बुखार की वज्ह से । फिर फैरन कहने लगीं कि **अल्लाह** عَزَّوَجَلَّ इस में बरकत न अता फरमाए तो उन के इस जुम्ले पर सरकार صلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने इरशाद फ़रमाया : बुखार को बुरा मत कहो ! ये हतो इने आदम की ख़ताओं को यूं दूर करता है जैसे लोहार की भट्टी लोहे की मेल को दूर करती है ।⁽¹⁾

सय्यिदतुना उम्मे फ़रवह को अताकर्दा मदनी फूल

मोहसिने काएनात, फ़ख्रे मौजूदात صلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ की रजाई वालिदा⁽²⁾ हज़रते सय्यिदतुना उम्मे फ़रवह رضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا फ़रमाती हैं : हुजूर صلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने मुझ से फ़रमाया : जब बिस्तर पर आराम करने लगें तो सूरए काफिरून पढ़ लिया करें ये ह शिर्क से नजात है ।⁽³⁾

सय्यिदतुना जैनब सकफ़िया को अताकर्दा मदनी फूल

हज़रते सय्यिदुना अब्दुल्लाह बिन मसऊद رضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ की जौजा हज़रते सय्यिदतुना जैनब सकफ़िया رضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا कसरत से ख़ेरात करने वाली और नमाज की पाबन्द सहाबिया थीं । एक बार रहमते आलम

[1] اصحابۃ، کتاب النسائے، فصل فیمن عرف بالکنیۃ... الخ، حرف السین، ۱-۱۲۰۳۳

السائل الانصاریۃ، ۸/۲۷۹

[2] हुजूर की रजाई वालिदा की तादा बा'ज मुर्अरख़ीन ने दस ज़िक्र की है जिन में हज़रते सय्यिदतुना उम्मे फ़रवह رضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا भी शामिल हैं ।

(سیل الہدی، جماعت ابوبرضیاع... الخ، الباب الاول فی مراضعۃ، ۱/۳۴۸۳۷۳۷۵)

[3] اصحابۃ، کتاب النسائے، فصل فیمن عرف بالکنیۃ... الخ، حرف الفاء، ۷-۱۲۰۴۰

इशा के लिये घर से निकलो⁽¹⁾ तो खुशबू न लगाया करो।⁽²⁾

आप رَبُّ الْعَالَمِينَ نے کुर्बेِٰ ایلہاہی کے ہوسوں کے لیے اپنے
جے‌وارات راہے خود میں سدکا کر دیے تھے۔ چوناں، ماروی ہے کہ اک
دین **اَللَّاہ** عَزَّوَجَلَّ کے مہبوب، دانا اے گویوں سُبْحَانَ اللَّهِ
کی نماجِ ادا فرمایا کر واسطے لائے تو اُرتوں کے پاس خडے ہو کر
یہ شاد فرمایا : اے بیبیو ! میں نے اہلے جہنم میں اکسر اُرتوں
کو دیکھا، لیہا جا اپنی ایسٹیتا اُت کے سوتا بیک (سدکا و خیرات
کے جریئے) کुر्बےِٰ ایلہاہی حاضر کرے۔ وہاں ہجڑتے ساییدتُونا جائے نب
سکافیا یہ رَبُّ الْعَالَمِينَ بھی ماؤ جوہد ہیں۔ آپ گرد، اپنے شوہر کو
ہجڑوں کے فرمان کے بارے میں بتایا اور جے‌وارات
उठانے لگیں تو ہجڑتے ساییدتُونا ابُدُل‌لہ بین مسکوں رَبُّ الْعَالَمِينَ
نے پوچھا : انہیں کہاں لے جا رہی ہے؟ اُجھے کیا : (سدکا کر کے) ان کے
جریئے **اَللَّاہ** و رسوں عَزَّوَجَلَّ و صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کا کوئی
کرھنگی تاکہ **اَللَّاہ** عَزَّوَجَلَّ مُझے اہلے جہنم میں سے ن کرے۔
ہجڑتے ساییدتُونا ابُدُل نے فرمایا : انہیں مُझ پر

[1]....सरकारे मदीना صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ की हयाते ज़ाहिरी के दौर में औरत मस्जिद में बा जमाअत नमाजें अदा करती थी, फिर तग़्युरे ज़मान (या'नी तब्दीलिये हालात) के सबब उलमाए किराम رَحْمَةُ اللَّهِ السَّلَامُ ने औरतों को मस्जिद की हाज़िरी से मन्त्र फरमा दिया। (पहेंडे के बारे में सवाल जवाब, स. 103)

.....الطبقات الكبيرة، تسمية غرائب... الخ، ٢٢٢٠- زينب بنت أبي معاوية، ٢٢٦/٨

और मेरे बेटे पर सदका कर दो क्यूंकि हम इस के (ज़ियादा) मुस्तहिक हैं।⁽¹⁾

सव्यिदुना हुरौन बिन मिहरान की फूफी क्वे अःताकर्दा मदनी फूल

हज़रते सव्यिदुना हुसैन बिन मिहरान رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ की फूफीजान किसी काम के सिलसिले में **अल्लाह** عَزَّوَجَلَّ के प्यारे हबीब की बारगाहे आलीशान में हाजिर हुई और जब अपने काम से फ़ारिग़ हो गई तो आप صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने उन से इस्तिप्सार फ़रमाया : क्या तुम्हारा शोहर है ? अर्ज़ की : जी हां । फिर इस्तिप्सार फ़रमाया : तुम्हारा उस के साथ सुलूक कैसा है ? अर्ज़ की : मैं उन के किसी काम में कोताही नहीं करती मगर जिस काम से मैं अ़जिज़ आ जाऊँ । हुज्जूर صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने इरशाद फ़रमाया : तुम अपने सुलूक पर गौरो फ़िक्र कर लो क्यूंकि तुम्हारा शोहर ही तुम्हारी जन्त और जहन्म है ।⁽²⁾

सव्यिदतुना खौला बिन्ते कैस को अःताकर्दा मदनी फूल

हज़रते सव्यिदुना हम्ज़ा बिन अ़ब्दुल मुत्तलिब رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ की ज़ौजा हज़रते सव्यिदतुना खौला बिन्ते कैस رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا फ़रमाती हैं : एक मरतबा सरकारे नामदार, मदीने के ताजदार अपने

١- حلية الولياء، ذكر النساء الصحابيات، ١٣٩- زيد الشفقي، ٨٢/٢، حديث: ١٥٣

٢- الطبقات الكبرى، من نسأب في مالك بن النجار، ٣٦٢٨- عمدة حصين بن محسن، ٣٣٦/٨

चचा हज़रते सच्चिदुना हम्ज़ा رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ के पास तशरीफ़ लाए तो मैं ने खाना तय्यार किया जिसे तनावुल करने के बाद आप صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने इरशाद फ़रमाया : क्या मैं तुम्हारी गुनाहों को मिटाने वाली चीज़ की तरफ़ रहनुमाई न करूँ ? अर्ज़ की : या रसूलल्लाह صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ! इरशाद फ़रमाइये । फ़रमाया : न चाहते हुवे भी बुजू करना, मस्जिद में कसरत से जाना, एक नमाज़ के बाद दूसरी नमाज़ का इन्तज़ार करना गुनाहों को मिटाता है ।⁽¹⁾

आप رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ फ़रमाती हैं कि मैं ने हुस्ने अख़्ताक़ के पैकर, महबूबे रब्बे अकबर صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ को इरशाद फ़रमाते सुना कि दुन्या लज़ीज़ और सर सब्ज़ों शादाब है जो शख्स हलाल (ज़राएअ से) माल कमाता है उस के लिये उस में बरकत डाल दी जाती है और बहुत से लोग नफ़्सानी ख़्वाहिश की पैरवी करते हुवे **अल्लाह** व रसूل عَزَّوَ جَلَّ وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ के माल में तसरुफ़ करते हैं कियामत के दिन उन के लिये जहन्म की आग होगी ।⁽²⁾

سچیدتُونا يُوسُرًا كَوْنِيَّاتِ الْأَكْرَبِ مذکون فрукٹ

हज़रते सच्चिदुना युसैरा رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ का शुमार हिजरत करने वाली سहाबियाते तथ्यिबात में होता है । आप رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ हर वक्त

۱۔ اصابة، كتاب النساء، حرف الحاء، ۱۱۳۲۔ حملة بنت قيس بن قهـ، ۸/۱۳۰.....

۲۔ حلية الأولياء، ذكر النساء الصحابيات، ۱۳۲۔ حملة بنت قيس، ۲/۷۷، حدیث: ۱۵۲۵.....

اللّٰهُ عَزَّوجَلَّ کی تسبیح و تہلیل اور جنکو ارجکار میں مسٹر ف رہتی ہیں । چنانچہ، آپ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ فرماتی ہیں کہ شاہنشاہ مددینا، کرائے کلب سینا صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى عَبْدِهِ وَسَلَّمَ نے ہم سے ارشاد فرمایا : اے بیویو ! **اللّٰهُ عَزَّوجَلَّ** کی تسبیح تہلیل (یا'نی سُبْحَنَ اللَّهُ اَكْبَرُ) اور پاکی بیان کرنے کو خود پر لاجیم کر لو اور انہے اپنی (انگلیوں) کے پوڑے پر شومار کیا کرو کیونکہ ان (انگلیوں) کو کوئی گویا ای دی جائے گی اور ان سے سوال ہوگا اور کبھی گافیل ن ہونا ورنہ تु م رحمت سے دور کر دی جاؤ گی ।^(۱)

سہابیت تذکرہ نسیہوت

پ्यारी پ्यारی اسلامی بہنو ! اسلام سے کلب اورت کی ہنسیت معاشرے میں اک بھتکارے ہوئے فرد کی سی ہی، یہ اسلام ہی ہے جس نے سب سے پہلے اورت کو بے کسی و بے بسی کی جیلیت بھری جنگی سے نجات دی اور مجہوبی و سماجی اور کوئی جمیداریوں میں اسے اک خواس مکام اٹھا فرمایا । یعنی اورت خواہ مان کے روپ میں ہو یا بہن کے، بیوی کے روپ میں ہو یا بیٹی کے، اسے مراتب کے لیہاڑ سے بولند مکام مرتبا میلا تو اسلام کی ان اولین خواتین یا'نی سہابیت تذکرہ نے رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ بھی اس مکام مرتبا کی لاج رکھی اور اپنی جمیداریوں سے کبھی دامن ن چھڈایا، بالکل

حلیۃ الاولیاء، ذکر النساء الصحابیات، ۱۳۸، ۱۵۳۶، حديث: ۸۲/۲، پسیرہ،

وہ سرورے کا انات ﷺ کے درجے جل فرمان کی اُمّلی تسلیمیں تھیں । یا' نی دُنْيَا (کی هر چیز) کا بیلے نپڑتے ہیں اور اس کی سب سے بہتر نپڑتے والی چیز نے کم اُمّر تھے ।^(۱) سہابیت تھی بات رَبِّنَا اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ کی دینی بحث میں کا جائیگا لئے سے ما' لوم ہوتا ہے کہ وہ خیرخواہی کی پیکر تھیں اور خیرخواہی کا ماؤکڈہ میں سر بولندی کے لیے خود بھی کبھی پہلے تھی سے کام لیا نہ کیسی اور کو اس میں امام ملے میں سوستی کرنے دی । چنانچہ، جل میں سہابیت تھی بات رَبِّنَا اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ کی مام، بہن، بیوی، بیٹی، خالا اور فوپی کے میکھس رشتوں کے اُتیوار سے چند نسیہوں پر پیش کی جاتی ہے :

سہابیت کی بتوئے مام نسیہ

مام کی گواد چونکی بچوں کی ابھلیں تربیت گاہ ہوتی ہے، لیہاڑا ہر مام پر لاجیم ہے کہ اپنے بچوں کو نہ کیوں کی رگبات اور گناہوں سے نفرت دیلانے کے لیے انہیں خیرخواہی کی باتیں بتاتی رہے اور اس کا آگاہ بچوں کی شیر خوارگی کے جنمان سے ہی کر دے اور کوشش کرے کہ ان کی جنمان ہمسرشا **علیہ السلام** و رضوی سے تر رہے، جیسا کہ حضرت

مسلم، کتاب الرضا، باب خیر متعال الدین المراة الصالحة، ص ۵۵۵، حدیث: ۱۳۶۷

سخیدتوں نے اُن سے سلسلہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا کے معتزلیک مارवی ہے کہ آپ انہیں اپنے شیر خوار بے تھے جو رتے سخیدتوں نے انہیں بین مالیک کو کلام اتھیب اور کلام اتھ شہادت پढ़نے کی تلقین کرتی رہتیں، چنانچہ، جب انہوں نے بولنا شروع کیا تو سب سے پہلے یہی کلاماتے تھیب اتھ عذاب اُن کی جگہ سے آتا ہوا ہوئے ।⁽¹⁾

پھری پھری اسلامی بہنو ! آپ بھی کوشش کیجیے کہ آپ کے بچوں کی جگہ سے بھی سب سے پہلے **اللہ** عزوجل کا نامہ نامی ہی آتا ہو کہ اک فرمانے مुسٹفہ مصلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم میں بھی اسے ہی ماروی ہے کہ اپنے بچوں کی جگہ سے سب سے پہلے کھلواओ ।⁽²⁾ چنانچہ، شیخوں کی تحریک، امیر اہل سنت بانی دادا' وہ اسلامی هجراتے اعلیٰ مسلمانوں اب بیلال مسیح ایضاً اس اتھ کا دیری رجوبی دامت برکاتہم العالیہ نے اپنی نواسی کے لیے سب بھروسے کو کہ رکھا ہے کہ اس کے سامنے **اللہ** عزوجل کا جیکر کرتے رہے تاکہ اس کی جگہ سے پہلا لفظ **اللہ** عزوجل نیکلے اور جب وہ آپ کی بارگاہ میں لاری جاتی ہے آپ خود بھی اس کے سامنے جیکر لالاہ کرتے ہے । چنانچہ، جب اس نے بولنا شروع کیا تو پہلا لفظ ”**اللہ**“ ہی بولتا ہے ।⁽³⁾

[۱] الطبقات الکبریٰ، من نسائی بنی عدن بن التجار، ۲۵۷۱-ام سلیم بنت ملہان، ۳۱۲/۸

مفهوماً

[۲] شعب الایمان، ۲۰-باب فی حقوق الادلاد والاهلین، ۲/۳۹۷، حدیث: ۸۲۳۹

[۳] تربیت اولاد، ص 100

پ्यारी پ्यारी इस्लामी بहनो ! بच्चों के बड़े हो जाने के बा'द भी मां की जिम्मेदारी ख़त्म नहीं हो जाती कि वोह उन्हें खैरख़्वाही पर मुश्तमिल नसीहतें करना बन्द कर दे, क्यूंकि बच्चे उमूमन मां की नसीहत फैरन कबूल कर लेते हैं। जैसा कि दा'वते इस्लामी के इशाअती इदारे मक्तबतुल मदीना के मत्बूआ 24 सफ़हात पर मुश्तमिल रिसाले जोशे ईमानी सफ़हा 5 पर है : जंगे क़ादिसिय्या (जो अमीरुल मोमिनीन हज़रते सच्चिदतुना उमर फ़ारूके आ'ज़म رَبِّ الْعَالَمِينَ के दौरे ख़िलाफ़त में लड़ी गई थी) में हज़रते सच्चिदतुना ख़न्सा رَبِّ الْعَالَمِينَ चारों शहज़ादों समेत शरीक हुई थीं। आप رَبِّ الْعَالَمِينَ ने जंग से एक रोज़ क़ब्ल अपने चारों शहज़ादों को इस तरह नसीहत फ़रमाई : मेरे प्यारे बेटो ! तुम अपनी खुशी से मुसलमान हुवे और अपनी ही खुशी से तुम ने हिजरत की, उस ज़ात की क़सम ! जिस के सिवा कोई माँबूद नहीं, तुम एक ही मां बाप की औलाद हो, मैं ने तुम्हारे नसब को ख़राब नहीं किया, तुम्हें माँलूम है कि **अَلْلَاهُ حُكْمُ الْأَفْرَادِ** نे कुफ़्फ़ार से मुक़ाबला करने में मुजाहिदीन के लिये अ़ज़ीमुश्शान सवाब रखा है। याद रखो ! आखिरत की बाक़ी रहने वाली ज़िन्दगी दुन्या की फ़ना होने वाली ज़िन्दगी से बदरजहा बेहतर है। सुनो ! सुनो ! कुरआने पाक के पारह 4 सूरए आले इमरान की آयत नम्बर 200 में इशाद होता है :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذْرُوا وَأَرْجُوا صَابِرُوا وَرَاءِطُوا قَاتِلُوا

तर्जमए कन्जुल ईमान : ऐ ईमान वालो ! सब्र करो और सब्र में दुश्मनों से आगे रहो और सरहद पर इस्लामी

اللَّهُ أَعْلَمُ تَقْلِيْحُونَ ﴿٦﴾

(۲۰۰، آل عمران: ۳۷)

मुल्क की निगहबानी करो और
अल्लाह से डरते रहो, इस उम्मीद
पर कि कामयाब हो ।

सुब्ख को बड़ी होशियारी के साथ जंग में शिर्कत करो और
दुश्मनों के मुकाबले में **अल्लाह عَزَّوَجَلَّ** से मदद तलब करते हुवे आगे
बढ़ो और जब तुम देखो कि लड़ाई ज़ोर पर आ गई और उस के शो'ले
भड़कने लगे हैं तो उस शो'ला ज़न आग में कूद जाना, काफिरों के सरदार
का मुकाबला करना, **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْهَا** इज़ज़तो इकराम के साथ जन्नत में
रहोगे । जंग में हज़रते सच्चिदतुना ख़न्सा **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا** के चारों शहज़ादों
ने बढ़ चढ़ कर कुफ़्कार का मुकाबला किया और यके बा'द दीगरे जामे
शहादत नोश कर गए । जब उन की वालिदए मोहतरमा को उन की
शहादत की ख़बर पहुंची तो उन्होंने बजाए वावेला मचाने के कहा : उस
प्यारे **अल्लाह عَزَّوَجَلَّ** का शुक्र है जिस ने मुझे चार शहीद बेटों की मां
बनने का शरफ़ अ़त़ा फ़रमाया । मुझे **अल्लाह** रब्बुल इज़ज़त की रहमत
से उम्मीद है कि मैं भी उन चारों शहीदों के साथ जन्नत में रहूंगी ।⁽¹⁾

गुलामाने मुहम्मद जान देने से नहीं डरते
ये ह सर कट जाए या रह जाए कुछ परवा नहीं करते

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَلَى مُحَمَّدٍ

سہابیت کی بთائے بہن نصیحت

بہن باری کے رشته کی انجامات بھی کیا خوب ہے ! بہنے ہمہ شا اپنے بھائیوں کے لیے دنیا و آخیرت کی خیرے بھلائی چاہتی ہیں । سہابیت تھیبات کی حیات تھیبایہ اسی ہواں سے بھی ہر اس اسلامی بہن کے لیے مशاعل راہ ہے کہ جس کا کوئی باری ہے । جیسا کہ ماروی ہے کہ اک بار عالمگیر ایجاد کرنے والے رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے سامنے ان کے باری ہجرات سے ایک دن ایشانی سیدیکا رضی اللہ تعالیٰ عنہا ابدر حماد بین ابوبکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ و مسلم کو عزیز کرنے لگے تو آپ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے انہیں عزیز کرتے دیکھ کر ارشاد فرمایا : (اے میرے باری !) ہر ہر ڈج کو اچھی ترہ ڈھوندیے ! کیونکہ میں نے رسمی اکارم، شاہ بانی اadam علیہ السلام کو ارشاد فرماتے ہوئے سُننا ہے خوشک اندھیوں کے لیے جہنم کا انجام ہے ।⁽¹⁾

یہی ترہ عالمگیر مسلمانوں کے باری ہجرات سے ایجاد کرنے والے رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے باری ہجرات ابدر حماد بین ابوبکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے جب تکہ نیکاہ کا ارشاد کیا تو آپ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے ان سے فرمایا : (اے میرے باری !) نیکاہ کر لیجیے ! اگر آپ کے ہاتھ بےٹے کی ولادت ہوئی اور وہ جیندا رہا تو آپ کے لیے دعاؤں کرے گا ।⁽²⁾ نیکاہ اسی ہواں سے ہجرات کے

[1] مسلم، کتاب الطهارة، باب وجوب غسل الرجلين بكمالهما، ص ۱۱۱، حدیث: ۲۳۰

[2] مستند شافعی، کتاب النکاح، باب الترغیب فی النکاح، ۳/۳۶۷، حدیث: ۱۱۲۳

سایی دُنَا عَمَرْ فَارُوكَ آءِ جَمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ^{رَبِّ الْعَالَمِينَ} کے اسلام لانے کا وکیل اُپر
بھی فُرماؤش نہیں کیا جا سکتا، کیونکि ان کے اسلام لانے کا سबب
بھی ان کی بہن ہی بنی ہیں ।

سہابیت کی بთائی بیوی نسیحت

میاں بیوی کا ریشتہ اگرچہ کچھے بھائی سے بندھا ہوتا ہے مگر
اسلام نے دوسرے کے ہوکوک کا خیال رکھتے ہوئے اس ریشتے
کو مجبوٰت بناانے کا جو تریکا بتاتا ہے، اس کے پیشے نجیر جیندگی کے
ساتھ اس مुکھ دس ریشتے کی مجبوٰتی میں مجبیدِ ایضاً ہی ہوتا ہے ।
میاں بیوی چونکی گاڈی کے دو پہیوں کی میسل ہوتے ہیں جن کا موتواجی
اور اک دوسرے کے سانگ چلنے انتہا ایسا جو ہوتا ہے، لیہا جا جیندگی
کے کسی مोڈ پر اگر اک پہیا کم جوڑ بھی پڈ جائے تو دوسرا اسے
سہارا دेतا ہے । سہابیتے تعلیمیں رَبِّ الْعَالَمِينَ کی ایجادیا جیندگی
کا موتاں اُپر کیا جائے تو یہ بات روجے روشن کی ترہ ایسا ہوتی ہے کہ
اُنھوں نے ہمسہ اپنے جیندگی کے ہم سफر کا ساتھ دیا، ان کے دੁख
سُخُّن اور سفرو ہجڑ میں ان کے کدم سے کدم میلا کر چلتی رہیں ।
جیندگی کے کسی مोڈ پر بھی اُنھوں نے اپنے ہم سفیر کو کبھی ثکان
مہسوس نہ ہونے دی، بلکہ ہمسہ ان کی دراس بندھا ا رہتیں । جیسا کہ
جگہ یارمُوک کے ماؤنٹ اپ پر رُمیوں کی پے دار پے یلگار کی تاب ن لاتے
ہوئے جب ہجڑتے سایی دُنَا عَمَرْ سُفْیانَ رَبِّ الْعَالَمِينَ جیسے باتلے جلتیں
(بہت بडے بہادر) کا ہُسلا بھی پست ہو گیا تو ان کی جاؤزا

ہجڑتے ساییدتُونا ہندنا رَبِّنَا اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا نے جس ترہِ ان کے ہائے سلے کو مہمیج لگائی وہ اپنی میساں آپ ہے ।⁽¹⁾

ਇਸੀ ਤਰਹ ਫ਼ਤਵੇ ਮਕਾਕ ਦੇ ਮੌਕਾਅ ਪਰ ਹਜ਼ਰਤੇ ਸਾਈਦਤੁਨਾ ਇਕਰਿਮਾ ਬਿਨ ਅਬੂ ਜਹਲ (رَبِّنَا اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) (ਜੋ ਅਭੀ ਤਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁਵੇ ਥੇ) ਜਾਬ ਇਸ ਬਾਤ ਦੇ ਖੋਫ਼ਜ਼ਦਾ ਹੋ ਕਰ ਧਮਨ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਭਾਗ ਗਏ ਕਿ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਲ ਕਰ ਦੇਂਗੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਜੈਜਾ ਹਜ਼ਰਤੇ ਸਾਈਦਤੁਨਾ ਉਮੰ ਹਕੀਮ رَبِّنَا اللَّਹُ تَعَالَى عَنْهُ سੇ ਆਪ ਦੇ ਲਿਏ ਨ ਸਿੱਫੇ ਸਰਕਾਰੇ ਮਦੀਨਾ ਮੁਹਾਰੂ ਸੇ ਅਮਾਨ ਹਾਸਿਲ ਕੀ ਬਲਿਕ ਤਿਹਾਮਾ ਦੇ ਸਾਹਿਲ ਤਕ ਤਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਤਾਕਿ ਤਨ ਦੀ ਤਰਹ ਤਨ ਦੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਮ ਸਫਰ ਭੀ ਦੌਲਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਹੋ ਜਾਏ । ਪਿਛੇ ਤਨ ਦੇ ਮਿਲ ਜਾਨੇ ਪਰ ਖੈਰਖਾਹੀ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਲਹਜੇ ਮੈਂ ਧੂ ਗੋਯਾ ਹੁੰਈ : ਐ ਮੇਰੇ ਚਚਾਜ਼ਾਦ ! ਮੈਂ ਇੱਕ ਐਸੀ ਅੜੀਮ ਹਸਤੀ ਦੇ ਪਾਸ ਦੇ ਆ ਰਹੀ ਹੂੰ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜਿਧਾਦਾ ਰਹਮ ਦਿਲ ਔਰ ਏਹਸਾਨ ਫਰਸਾਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਵੋਹ ਲੋਗਾਂ ਮੈਂ ਸਾਬ ਦੇ ਅਫਜ਼ਲ ਹੈ । ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਖੁਦ ਦੇ ਹਲਾਕਤ ਮੈਂ ਮਤ ਡਾਲਿਏ । ਆਖਿਰ ਆਪ ਦੀ ਯੇਹ ਨਸੀਹਤ ਭਰੀ ਬਾਤੋਂ ਹਜ਼ਰਤੇ ਸਾਈਦਤੁਨਾ ਇਕਰਿਮਾ رَبِّنَا اللَّਹُ تَعَالَى عَنْهُ ਦੇ ਦਿਲ ਮੈਂ ਘਰ ਕਰ ਗੁਰੂ ਔਰ ਵੋਹ ਬਾਰਗਾਹੇ ਨੁਕੂਬਤ ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋ ਕਰ ਇਸਲਾਮ ਲੇ ਆਏ ।⁽²⁾

[1]ਤਫਸੀਲੀ ਵਾਕਿਆ ਇਸੀ ਰਿਸਾਲੇ ਦੇ ਸਫ਼ਹਾ ਨੰਬਰ 76 ਪਰ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ ਫਰਮਾਇਏ ।

[2]کنز العمال، کتاب الفضائل، فضائل الصحابة، حرف العین، عکرمۃ رَبِّنَا اللَّهُ عنہ، المجلد السادس، ۱۳ / ۲۳۲، حدیث: ۷۳۲-۷۳۳ مفہوماً

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! अफ़सोस सद अफ़सोस ! आज हम में से बेशतर की हालत येह हो गई है कि अपने शोहरों को नारे जहन्नम से बचाने के बजाए अपनी बेजा नफ़्सानी ख़्वाहिशात की तक्मील के लिये उन्हें खुद अपने हाथों जहन्नम की आग का ईंधन बनने पर मजबूर कर रही हैं और एक वोह सहाबियाते त़य्यिबाते رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ थीं कि खुद हाजत मन्द होने के बा वुजूद अपने शोहर को सब कुछ राहे खुदा में ख़र्च कर देने का मश्वरा दिया करती थीं । जैसा कि मन्कूल है कि एक बार अमीरुल मोमिनीन हज़रते सच्चिदुना उमर फ़ारूक़ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ने अहले हिम्स को येह मक्तूब रखाना फ़रमाया कि मुझे अपने फुक़रा के मुतअल्लिक बताओ । उन्होंने अपने शहर के तमाम फुक़रा के नाम लिख कर पेश कर दिये । इन में हज़रते सच्चिदुना सईद बिन जुज़ैम رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ का नाम भी था और एक कौल के मुताबिक़ हज़रते सच्चिदुना उमैर बिन सा'द رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ का नामे नामी था । चुनान्चे, अमीरुल मोमिनीन हज़रते सच्चिदुना उमर फ़ारूक़ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ने पूछा : येह सईद बिन जुज़ैम कौन हैं ? अर्ज़ की : ऐ अमीरुल मोमिनीन ! येह हमारे हाकिम हैं । पूछा : क्या वोह फ़कीर हैं ? अर्ज़ की : जी हां ! हम में उन से बड़ा कोई फ़कीर नहीं । दरयाफ़त फ़रमाया : वोह तहाइफ़ व वज़ाइफ़ का क्या करते हैं ? अर्ज़ की : वोह सब कुछ राहे खुदा में ख़र्च कर देते हैं और अपने और अपने अहलो इयाल के लिये कुछ बचा कर नहीं रखते ।

ये हज़रत सभ्यदुना ने हज़रत मोमिनीन رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ के जूजैम को 400 दीनार भेजे और हुक्म इरशाद फ़रमाया कि इन्हें खुद पर और अपने घरवालों पर ख़र्च कीजिये। जब ये हर क़म उन के पास पहुँची तो वोह रोने लगे और फिर रोते रोते अपनी ज़ौज़ए मोहतरमा के पास गए तो उन्होंने अर्ज़ की : आप को क्या हुवा है ? क्या अमीरुल मोमिनीन इस दुन्याएँ फ़ानी से कूच फ़रमा गए हैं ? फ़रमाया : इस से भी बड़ा हादिसा रूनुमा हुवा है। अर्ज़ की : क्या मुसलमानों में इन्तिशार पैदा हो गया है ? फ़रमाया : इस से भी बड़ा मुआमला है। अर्ज़ की : तो फिर खुद ही बता दीजिये कि क्या हुवा है ? फ़रमाने लगे : मेरे पास दुन्या आ गई है, हालांकि मैं **अल्लाह** عَزَّوَجَلَّ के महबूब, दानाएँ गुरूब **صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** के साथ रहा मगर दुन्या मुझ पर कुशादा न हो सकी, अमीरुल मोमिनीन हज़रत सभ्यदुना अबू बक्र सिद्दीक **رضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ** के ज़माने में भी दुन्या मुझ पर कुशादगी में कामयाब न हो सकी और अब अमीरुल मोमिनीन हज़रत सभ्यदुना उमर फ़ारूक **رضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ** के ज़माने में ये ह आखिर मेरे पास आ ही गई है, हाए अफ़सोस ! ये ह ज़माना भी कैसा है ! उन की ये ह बात सुन कर नेक बख़्त ज़ौजा ने अर्ज़ की : मेरी जान आप पर कुरबान ! इस के साथ जो सुलूक चाहे फ़रमाइये। फ़रमाया : क्या मैं जो चाहता हूँ उस में मेरी मदद करेंगी ? अर्ज़ की : जी हाँ ! ज़रूर करूंगी। फ़रमाया : मुझे वोह पुरानी चादर दीजिये। रावी फ़रमाते हैं कि आप **رضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ** ने उस चादर

کو تुکड़े تुکड़े کر کے تین تین، پانچ پانچ اور دس دس دینار کی
थেلی�ां بنائیں یہां تک کہ تمام دینار ختم ہو گئے، فیر ان تمام
थेलیयों کو اپنے بड़ے ثेलے میں ڈالا اور بगڑ میں دبا کر باہر چل
دیے، راستے میں جیہاد پر جانے والے مسلمانوں کا اک لشکر میلا
تو ان میں ہر اک کی ہالات کے مुتاثبیک یہ سے اک اک ثعلبی دے کر
واپس گھر لौٹ آئے اور اپنے اہللو یہاں کے لیے اک دینار بھی
باکری ن رکھا ।^(۱)

سہابیت کی بთاوے بیٹی نسیہت

بیٹیوں کے رہنمائی ہونے میں شاید ہی کسی کو شک ہو، نیز
سرور کا انعام صلَّى اللَّهُ عَلَى عَبْدِهِ وَسَلَّمَ کی اپنی بیٹیوں سے محبوبت بھی
کسی سے ڈکی چھپی نہیں، یہی وجہ ہے کہ اسلام نے والیدن پر بیٹی کی
تا'لیموں تربیت کے لیے کافی جوڑ دیا । نسیہت چونکہ خیرخواہی
چاہتے ہوئے کسی کو ناجیبا بات سے مانع کرنے کو کہتے ہیں، لیہا جا
یہ کے معتزلیں امام مफہوم یہی پایا جاتا ہے کہ نسیہت کا ہک
سیف بडیوں کو ہی ہے اور چوٹا اگر بडیوں کی توجہ ہے کسی خاس
بات کی تحریک مञھل کرائے تو بسا اپنی کتابت وہ اپنی آن کا
مسائلہ بنا کر ڈانت دتے ہیں । اس نے کرنے کا یہی کیا کہ اس
سے بھی سہابیت کی ہیاتے تدبیحات رَغْفَى اللَّهُ عَلَى عَبْدِهِ وَسَلَّمَ کی
لیے روشن میسالے میجود ہے کہ بیٹی نے والیدن کو راہے ہک سے ہٹتے

قوت القلوب، الفصل الثاني والثلاثون، ذکر وصف الراہد وفضل الزهد، ۱/۲۲۹

ہुوے پاوا تو بسداہ اہتیرام ڈن کی تواجھوہ اس ترکھ مञھل کرا کر تاریخ کے سونھری اوراکھ میں اپنا نام درج کروا لیوا । چوناں، مارکی ہے کہ ہجڑتے ساییدونا جولبیب رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَبَرَّهُ وَسَلَّمَ نے آپ کا ریشتا ہجڑتے ساییدونا برجنہ اسلامی رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَبَرَّهُ وَسَلَّمَ نے اپنی جائیا سے مुشاوارت کے با'د اس ریشتے سے انکار کر دئے کا فیصلہ کر لیوا । ایدھر ڈن کی ووہ بیٹی بھی یہ تماام باتیں سون رہی بھی کہ جین کے لیے یہ ریشتا آیا ہا । جب ڈنہوں نے دیکھا کہ ڈن کے والید انکار کرنے کے لیے دربارے رسالات میں جانے لگے ہیں تو ڈنہوں نے بسداہ اہتیرام اپنے والیدن کی بیویت میں ارج کیا : کیا آپ لوگ **اعلیٰ** کے رسل **صلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَبَرَّهُ وَسَلَّمَ** کے ہوکم کو رد کرنا چاہتے ہیں ؟ اگر ڈن کی اس ریشتے میں ریضا ہے تو آپ مुझے میرے سرکار، ہبیبے پرور دگار **صلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَبَرَّهُ وَسَلَّمَ** کے سوپرد کر دے ووہ کبھی مुझے جاؤ اے نہیں ہونے دے گے । بیٹی کی نصیحت پر مبنا یہ بات سون کر آخیر والیدن بھی اس ریشتے پر راجی ہو گا ।⁽¹⁾

پ्यारی پ्यारی اسلامی بہنو ! اس ہوکاۓ سے ووہ ہیکایت بھی ہمارے لیے مशاعلے راہ ہے جس میں مارکی ہے کہ امریکل مومینیں ہجڑتے ساییدونا ڈمیر فارس کے آجھم **رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَبَرَّهُ وَسَلَّمَ** اپنے دائرے خیلافت میں اکسر رات کے وکٹ مدنیت مونوکرا **رَأَدَهَا اللّٰهُ شَفَاءً تَنْظِيْلًا** کا دائرہ فرماتے

.....مسنی احمد، مسنی البصرین، حدیث ابی برزہ الاسلامی، ۱۱/۸، حدیث: ۲۰۳۱۵ ملنگی

تاکہ اگر کسی کو کوئی ہاجت ہو تو اسے پورا کرو، اک رات آپ
 رَبُّهُ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ چلتے چلتے اচنانک اک گھر کے پاس رک گए، اندر سے
 اک اُئر کی آواز آ رہی تھی : بہتی دूध میں ٹوڈا سا پانی
 میلا دو । لडکی یہ سुن کر بولی : امیجاں ! کیا آپ کو
 ما'لوم نہیں کہ امیسل مومینیں نے کیا ہوکم جاری فرمایا ہے ?
 مام بولی : بہتی ! ہمارے خلیفہ نے کیا ہوکم جاری فرمایا ہے ?
 لڈکی نے بتا : امیسل مومینیں نے یہ ا'Lan کرवایا ہے کہ
 کوئی بھی دूধ میں پانی ن میلا۔ مام نے یہ سुن کر جب یہ کہا :
 بہتی ! اب تو تم ہو جرته ساییدنا علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ نہیں دेख رہے،
 تم ہو کیا ما'لوم کی تھی نے دूধ میں پانی میلایا ہے، جاؤ اور دूধ
 میں پانی میلا دو । تو لڈکی بولی : بخوبی ! میں ہرگیز اس نے
 کرلی گی کہ اس کے سامنے تو فرمائی برداری کرلی اور گیر میڈوگی میں
 نا فرمائی کرلی، اس وقت اگرچہ وہ میڈے نہیں دیکھ رہے، لیکن میرا
 رب تو میڈے دیکھ رہا ہے، میں ہرگیز دूধ میں پانی ن میلائیں گی । ہو جرته
 ساییدنا علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے مام بہتی کے درمیان
 ہونے والی یہ تماام گوپتگ سونی تو سوہنے ہوتے ہی تفتیشہ ہال کے
 بآ'd اپنے بیٹے ہو جرته ساییدنا اسیم رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے لیے اس
 لڈکی کا ریشتہ مانگ لیا جو بخوبی کبڑا کر لیا گیا । فیر
 شادی کے بآ'd اس کے ہانے اک بہتی پیدا ہوئی جس سے ہو جرته علی بیوی
 ابڈل ابڑیج رضی اللہ تعالیٰ عنہ کی ولادت ہوئی ।⁽¹⁾

عيون الحکایات، الحکایۃ القائلۃ عشرۃ، حکایۃ بنت بايعة اللین، ص ۲۸-۲۹، مأخذہ

سہابیت کی بთائے خالا نبیت

خالا کو اسلام نے مان کا رتبہ اٹھا کیا ہے । چوناں، خالا کو بھی وہی حکم حاصل ہے جو مان کو ہے । یا' نی خالا اپنے بھانجے کو کیسی بھی بات پر اس کی مان کی ترہ ہی نسبیت کر سکتی ہے । جیسا کہ اک مرتابا عالم مسلم مولیٰ نبی مسیح رضی اللہ تعالیٰ عنہ کو ماں لوم ہوا کہ ان کے بھانجے حجرا تے ساییدنہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ اب دللاہ بین ابساں رضی اللہ تعالیٰ عنہ اپنی جاؤزا کا بیستار حجرا کے ایام میں ن سیفِ جودا کر دتے ہیں بلکہ خود بھی دور دور رہتے ہیں تو آپ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے انہیں یہ نسبیت آموزج پئیا م بے جا : کہا تुم سرکارے مادینا کی سونت سے اے راجح کیا ہو، کیونکی آپ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم تو اپنی اجڑا جے موتھرا رات کے ایامے حجرا میں بھی ان کے ساتھ اک ہی بیستار پر آراما فرمایا لیا کرتے اور درمیان میں سیفِ بھوٹاں تک کپڑا ہوتا ।^(۱) اسی ترہ عالم مسلم مولیٰ نبی مسیح رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے اک اور بھانجے حجرا تے ساییدنہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ یجید بین اسماں رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے اک مرتابا میں نے اور عالم مسلم مولیٰ نبی مسیح رضی اللہ تعالیٰ عنہ آیشہ سیدیکہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے بے تے نے میل کر مادینا شاریف زادہ اللہ تعالیٰ فی و تَعْظیمِ کے اک باغ میں بھوس کر کوچھ خاکا تو یہ بات عالم مسلم مولیٰ نبی مسیح رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے

.....مسند احمد، مسند النساء، حلیث میمونة... الخ، ۱۱/۱۱، حلیث: ۲۷۵۷۶ مفہوماً

اُدھشہ سیدھیکا کو مالوم ہو گئی، اسی کا نتیجہ آپ مکارے میکارے سے واپس تشریف لے رہی تھیں، ابھی آپ راستے میں ہی تھیں کہ ہم دونوں کی یہ سمعانی کا خواہ ہے گئی تو آپ رضی اللہ تعالیٰ عنہا نے اپنے بھائی کے ساتھ ساتھ ن سیرے میڈھے بھی دانتا ڈپتا بالکل اہلے بیت نبی سے تبلل کی پاسداری کا خیال رکھتے ہوئے آئندہ ایسا کرنے سے مनع بھی فرمایا ।^(۱)

سہبیت کی بთائی فوپی نصیحت

پھری پھری اسلامی بہنو! اُڑرتے اُمام تاریخ پر اپنے بہن بھائیوں کی اولاد سے بھی یہی کدر مہبbat کرتی ہے جس کدر وہ اپنے بچوں سے کرتی ہے اور بتابتے خالا و فوپی وہ ہمہ شا اپنے بہن بھائیوں کی اولاد کی خیرخواہی کو بھی پہنچے نجیر رکھتی ہے۔ جیسا کہ اک بار عالم مسلم مسلمان ہجرا تے سیمیدتوں اُدھشہ سیدھیکا کی بنتی جی ہجرا تے سیمیدتوں ہفسا بنتے اُبُرْہمان کی باریک دوپٹا اُدھرے آپ رضی اللہ تعالیٰ عنہا نے اس دوپٹے کو فاڈتے ہوئے ایرشاد فرمایا: **اعلیٰ نے** سوڑے نور میں جو ناجیل فرمایا ہے تumھے اس کا اعلیٰ نہیں؟ فیر اک موٹا دوپٹا مانگوا کر انہیں اُدھرے دیا۔^(۲)

.....مستدریک للحاکم، کتاب معرفۃ الصحابة، ذکر الصحابیات من ازواج النبي ﷺ، [۱]

ذکر ام المؤمنین میمونہ بنت حارث، ۵/۲۳، حدیث: ۸/۲۸ مفہوماً

.....الطبقات الکبری، ذکر ازوج رسول اللہ، ۲۱۲۸-عائشہ بنت ابی بکر الصدیق، ۸/۷۵

सहाबियात की मुजाहिदीन करो नसीहतें

जंगे यरमूक में लाखों की तादाद में रूमियों का टिड़ी दल लश्कर मुझी भर मुसलमानों से ऐसी इब्रतनाक शिकस्त से दो चार हुवा कि फिर वोह मुल्के शाम में कहीं भी अपने पाउं न जमा सका, येह जंग बिलाशुबा इस बात का वाजेह सुबूत है कि जब भी दीन की सर बुलन्दी के लिये कोई कठिन मर्हला आया मर्द तो मर्द औरतें भी कभी किसी से पीछे न रहीं। चुनान्वे, जंगे यरमूक के ग्यारहवें दिन जब मारने या मर जाने की क्षमें उठा कर ज़न्जीरों से बन्धे हुवे रूमी सिपाहियों ने पागल अरने भेंसे की तरह हम्ला किया तो इब्तिदा में इस्लामी लश्कर का एक हिस्सा इस की ताब न ला सका और बा'ज़ मुजाहिदीन पस्पा होने लगे, मुस्लिम ख़वातीन ने इस मौक़अ़ पर जो किरदार अदा किया बिलाशुबा वोह अपनी मिसाल आप है। चुनान्वे,

इफ़्फ़त व इस्मत की पैकर ख़वातीन ने जब घुड़ सुवारों को एड़ियों के बल मुड़ते देखा तो एक दूसरी को यूं पुकारने लगीं : ऐ बनाते अरब ! तय्यार हो जाओ हमारे मर्दों ने हज़ीमत का शिकार हो कर वापस लौटना शुरूअ़ कर दिया है, उन्हें रोको, अपने बच्चों को उठा कर उन के सामने लाओ और उन्हें लड़ाई पर उभारते हुवे मैदाने जंग की तरफ़ लौटाओ। लिहाज़ा सब आगे बढ़ीं, बा'ज़ ख़ैमों की चोबों से दुश्मनों के सामने सीना सिपर हो गई और मार मार कर उन का भुरकस निकाल दिया तो बा'ज़ मैदाने जंग से राहे फ़िरार इख़ितयार करने वाले शहसुवारों

के घोड़ों को पथर मार मार कर वापस जंग की तरफ लौटाने लगीं। यहां तक कि बा'जु अपने शोहरों से कहने लगीं : अगर तुम इन काफिरों से हमें महफूज़ न रख सके तो हम लम्हा भर के लिये भी तुम्हारे साथ रहना गवारा न करेंगी। जोशे ईमानी से सरशार उन ख़्वातीन में कई जलीलुल क़द्र सहाबियात भी मौजूद थीं जो इस सिलसिले में दीगर ख़्वातीन की रहनुमाई करने के इलावा अशआर की सूरत में मुसलमानों को लड़ाई पर भी उभार रही थीं। मसलन एक मौक़अ़ पर हज़रते सच्चिदुना अबू سुफ़्यान رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ की जौजा सच्चिदतुना हिन्दा बिन्ते उत्बा رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ने जंग छोड़ कर भागते हुवे मुसलमानों को देख कर इरशाद फ़रमाया : **اَللّٰهُ اَكْبَرُ** और उस की जन्त को छोड़ कर कहां भागे जा रहे हो ? हालांकि वोह तुम्हारी हालत ब ख़ूबी जानता है। फिर जब उन्होंने अपने ख़ावन्द हज़रते सच्चिदुना अबू سुफ़्यान رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ को भी जंग से वापस मुड़ते देखा तो उन के घोड़े के मुंह पर ख़ैमे की चोब मारी और उन की गैरते ईमानी को उभारते हुवे नसीहत भरे लहजे में बोलीं : ऐ अबू सख़ ! किधर जा रहे हैं ? जंग की तरफ जाइये और तन मन की बाज़ी लगा दीजिये और उस वक़्त तक लड़ते रहिये जब तक कि ज़मानए नबवी की कोताहियों के दाग़ न मिट जाएं। आखिर सहाबियाते तथ्यिबात की येह पुर जोश नसीहतें काम आईं और जंग की शिद्दत से वक़्ती तौर पर पस्पा

ہونے والے مسلمانوں نے پلٹ کر اس جو شو و لولے کے ساتھ ہملا کیا کہ رُمیوں کا گورنر خاک میں میلا دیا ।⁽¹⁾

سہیت کی ہوکمرانوں کی نصیحت

ہجڑتے سیپیدنہا امریکے معاشریا نے اکھڑتے میں
تممُلِ مومینہنہا ہجڑتے سیپیدنہا آیشہ سیدیکہ سے
معکسر نصیحت کرنے کو کہا تو آپ نے جواب میں
لی�ا : میں نے رسولِ ﷺ کو اکرم صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٗ وَسَلَّمَ کو
ایرشاد فرماتے سُنا ہے کہ جو شکسِ انسانوں کی ناراجی کے ساتھ
آلہا کی ریضا چاہے تو **آلہا** عزوجل عزوجل اسے لوگوں کی ناراجی
سے محفوظ رکھے گا اور جو خودا کو ناراج کر کے لوگوں کی ریضا کا
تلبگار ہو خودا تاہماں اسے لوگوں کے ہاث سوپ دے گا ।⁽²⁾

ہجڑتے سیپیدنہا باریگا تممُلِ مومینہنہا ہجڑتے
سیپیدنہا آیشہ سیدیکہ کی خدمتِ گزار باندی ہے
جس نے آپ نے خرید کر آجڑا فرمایا دیا ہے ।⁽³⁾

ابوالملک بینِ مروان ہکومت میلنے سے پہلے مداری
معنوں میں آپ زادہ اللہ شرفاً و تعلیماً کے پاس بیٹتا تو آپ
اسے یہ نصیحت فرمایا کرتے : اے ابوالملک ! تुم

۱۔ فتوح الشام، ذکر وقعة اليرموك، نساء المسلمين في المعركة، ۱۹۶-۱۹۵ ملتقى مفهوم

۲۔ ترمذی، کتاب الزهد، ۶۱-باب منه، ص ۵۴۳، حدیث: ۲۲۱۳

۳۔ اصحابۃ، کتاب النساء، حرف الباء، ۱۰۹۳۷-بریرۃ مولۃ عائشۃ، ۵۳/۸

میں مुझے اس حکومت کو ہاسیل کر لئے کے اوسا فدیخاہی دے تے ہے اور وکرے تھے تو اس کے لایک بھی ہے، اگر اس کے والی بن جاؤ تو ناہک خون رے جی سے ایجادناہ کرنا! کیونکہ میں نے شاہنشاہ مدنیا، کرارے کلبہ سینا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کو یہ فرماتے سمعا ہے: جو شاخ کیسی مسلمان کا ناہک خون بھاگتا تو وہ جنات کے دروازے سے اس وکٹ دُر کیا جائے گا جب وہ بیلکل اس کی نجیروں کے سامنے ہو گی।^(۱)

एक مرتبہ امریکی مسلمان ہجرتے سیمیڈونا ڈمیر فارکے آجھے رضی اللہ عنہ چند لوگوں کے ہمراہ مسجد سے باہر تشریف لائے تو راستے میں اک بُرُوج رخاٹون کو دेखا، آپ رضی اللہ عنہ نے اسے سلام کیا تو سلام کا جواب دے تے ہو گے اس اورت نے کہا: ऐ ڈمیر سُنیے! مुझے آپ کا وہ وکٹ یاد ہے کہ جب بآجڑے ڈکا جے میں آپ کو ڈمیر کہ کر پوکارا جاتا ہے آپ اپنے اُس سے بچوں کو ڈرایا کرتے ہے، ابھی اس بات کو جیسا دیکھا وکٹ نہیں گھٹرا کی آپ کو ڈمیر کہا جانے لگا اور اس بات کو بھی جیسا دیکھا اُرسا نہیں ہو گی کی آپ امریکی مسلمان کے لکھ سے مسحوم ہو گئے ہیں، مخالف کے بارے میں **اللہ** سے دریے اور جان لیجیے! جو وہی سے ڈر دُر کی چیز اس کے کریب ہو جائے گی کہ مaut سے وہی ڈرتا ہے جسے کوچھ خو جانے کا خوف ہوتا ہے! پاس خडے کیسی شاخ کے سے دریے اور جان لیجیے: ऐ امریکی مسلمان!

الستیعاب، کتاب النساء و کنائن، باب البداء، ۳۲۶۶-بریرۃ مولۃ عائشۃ، ۲/۲۹۱.....

بھی اس بُعدِ یا کے پاس خड़ا کر رکھا ہے । تو آپ رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ نے اُسے
ڈانتے ہوئے فرمایا : تum جانتے ہو یہ کیا ہے ؟ یہ تو ہجرتے خُلما ہے
جین کی بات **اللّٰہُ عَزٰزٰ جٰلٰ** نے بھی سُونی^(۱) ہے، **اللّٰہُ عَزٰزٰ جٰلٰ** کی کسما !
عمر، اس کی بات سुننے کا جیسا دا ہک رکھتا ہے ।^(۲)

۱۔تَرْجِمَةً كَلْبُنُولِ إِيمَانٍ : بَشَك **اللّٰہُ عَزٰزٰ جٰلٰ** نے سُونی اس کی بات جو تُو مَسَے اپنے
شوہر کے مُعاَمَلے مें بहُس کرتی ہے (۱: بخاری، ۲۸۷) وہ خُلما بینے سا'لبَا ثُرِّ، اُسے
بین سامیت کی بیبی । شانے نُجُول : کِسی بات پر اُس نے اُن سے کہا کہ تُو مُعْذَن پر میری
مَان کی پُشت کی میسل ہے، یہ کہنے کے با'd اُس کو نداًمَت ہرید، یہ کلیما جُمَانَ اے
جاہیلیَّت مें تَلَاقَ ثُرِّ، اُس نے کہا میرے خُلما مें تُو مُعْذَن پر ہرَام ہو گئی، خُلما نے
سَعْيَدَ اَلَّا لَمَّا کی خِدَمَت مें ہاجِر ہو کر تَمَامَ وَكِیْمَاتَ اَرْجُ
کیے اُور اَرْجُ کیا کہ میرا مال خُلما ہو چکا، مَان بَاعَ گُجَرَ گا، عُمر جیسا دا ہو گئی،
بَچَوَ چोटے چोटے ہے، اُن کے بَارَ کے پاس چोडُن گو ہلکا ہو جائے، اپنے سا� رخُون گو بُوکے مار
جائے، ک्यا سُورَت ہے کہ میرے اُور میرے شوہر کے دَرَمِیَانِ جُدَارَدَ ن ہو ؟ سَعْيَدَ اَلَّا لَمَّا
کیلَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نے فرمایا کہ تُرے بَارَ مें میرے پاس کوئی ہوکم نہیں یا'نی اُبھی تک
جیہار کے مُوتَعَلِّلَکَ کوئی ہوکم جَدَارَدَ ناجِل نہیں ہوا، دسْرُوِ کَدِیَمَ یہی ہے کہ جیہار
سے اُورت ہرَام ہو جاتی ہے، اُورت نے اَرْجُ کیا : یا رَسُولُ اللّٰهِ وَسَلَّمَ ! اُس نے
تَلَاقَ کا لَفْجُ ن کہا، وہ میرے بَچَوَ کا بَاعَ ہے اُور مُسْدِی بُو ہتھی پَیَارا ہے، اسی تَرَہ
وہ بَارَ بَارَ اَرْجُ کرتی رہی اُور جَوَابَ ہَسَبَ خَلَاہِشَ ن پا یا تو اَسَمَانَ کی تَرَفَ سَر
उٹا کر کہنے لگی : یا **اللّٰہُ عَزٰزٰ جٰلٰ** تَعَالٰا ! مِنْ تُوْزَنَ سے اپنی مُوہتَاجِی وَ بَکَسَی اُور
پَرَشَانَ حَلَّی کی شِکَاهَتَ کرتی ہے، اپنے نبَیِ پَر میرے ہک مें اسی ہوکم ناجِل فرمایا
جیس سے میری مُوسَیَبَتَ رَفَعَ ہے । ہجرتے اُنمُول مُومِنِیَن اَیَّشَا سِدَّیَکَا رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ
نے فرمایا خُلما شَهِدَتَ ہے دَخَلَ چَهَرَہ اُسُوَارَکے رَسُولَ کَرِیمَ پَر اَسَارَ وَهُدَیَ جَاہِرَ ہے، جَو وَهُدَیَ
پُوری ہے گئی، فرمایا : اپنے شوہر کو بُولَا، اُسے ہاجِر ہوئے تو ہجُوُر نے (جیہار اُور اس کے
کَفَّارَ کے مُوتَعَلِّلَکَ پارہ، ۲۸، سُورَتِ مُujādala کی ۴) آیَتَوْنَ پَدَ کر
سُونا ہے । (خُلما اِنْوَلِ اِرْفَان، پارہ، ۲۸، اُلِّ مُujādala، تَهْتُوُلِ اَیَّاتُ : ۱ س، ۱۰۰۱)

اصابة، کتاب النساء، حرف الماء، ۱۱۱۸-خولة بنت مالک، ۱۲/۸ امانتی

कुरआनों सुन्नत से माखूज नसीहतों के मदनी फूल

पर्दे व जीनत से मुतझ़ालिलक़ मदनी फूल

- ﴿1﴾ ﴿ औरत औरत (या'नी छुपाने की चीज़) है।⁽¹⁾
- ﴿2﴾ ﴿ औरत जब (बिला पर्दा) बाहर निकलती है तो शैतान उसे घूरता है।⁽²⁾
- ﴿3﴾ ﴿ तन्हा अजनबी मर्द व औरत को शैतान आसानी से बुराई में मुब्ला कर देता है।⁽³⁾
- ﴿4﴾ ﴿ औरत का तेज़ खुशबू लगा कर बाहर निकलना सख्त मन्थ और गुनाह का काम है।⁽⁴⁾
- ﴿5﴾ ﴿ औरत सिर्फ़ वोही खुशबू इस्ति'माल करे जिस का रंग ज़ाहिर हो न कि खुशबू।⁽⁵⁾
- ﴿6﴾ ﴿ बालिग होते ही औरत पर दीगर अहकामे शरइय्या के साथ साथ पर्दे के अहकाम भी लागू हो जाते हैं।⁽⁶⁾

١] ترمذی، کتاب الرضا ع، ۱۸-بَاب، ص ۳۰۲، حدیث: ۱۱۷۳

٢] ترمذی، کتاب الرضا ع، ۱۸-بَاب، ص ۳۰۲، حدیث: ۱۱۷۳

٣] ترمذی، کتاب الرضا ع، بَاب ماجاعفی کراہیۃ الدخول...الخ، ص ۳۰۲، حدیث: ۱۱۷۱

٤] ترمذی، کتاب الادب، بَاب ماجاعفی کراہیۃ خروج...الخ، ص ۲۵۲، حدیث: ۲۷۸۶

٥] ترمذی، کتاب الادب، بَاب ماجاعفی طیب الرجال والنساء، ص ۲۵۲، حدیث: ۲۷۸۷

٦] ابو داود، کتاب اللباس، بَاب فی ماتبدی المرأة من زينتها، ص ۲۲۵، حدیث: ۲۱۰۳

﴿7﴾ ﴿→﴾ ऐसा बारीक दूपटा जिस से बालों की रंगत ज़ाहिर हो या बारीक कपड़े की जुराबें जिस से पाउं की पिन्डलियां चमकें पहनना ममनूअः है।⁽¹⁾

﴿8﴾ ﴿→﴾ शक्तो सूरत और लिबास वगैरा में मर्दों की मुशाबहत इख्लियार करने वाली औरत पर ला'नत फ़रमाई गई है।⁽²⁾

﴿9﴾ ﴿→﴾ सूर्य के ज़रीए नील या सुर्मा जिसमें लगा कर नक्शों निगार बनाने और बनवाने वालियों पर ला'नत फ़रमाई गई है।⁽³⁾

﴿10﴾ ﴿→﴾ अलबत्ता ! खूब सूरती के लिये औरतें हाथों पर मेहंदी लगा सकती हैं।⁽⁴⁾

﴿11﴾ ﴿→﴾ मुसलमान औरतें नज़रें नीची रखें। (٣١، النور: ١٨)

﴿12﴾ ﴿→﴾ औरतों का बाप, बेटों, भाइयों, भतीजों, भाजों और अपने दीन की औरतों और अपनी कनीज़ों से पर्दा नहीं है। (٥٥، الاحزاب: ٢٢)

﴿13﴾ ﴿→﴾ नाजाइज़ अश्या से ज़ीनत हासिल करने वाली औरतें जहन्म का शिकार होंगी।⁽⁵⁾

नेक औरतों से मुतझिलक मदनी फूल

﴿1﴾ ﴿→﴾ नेक औरतें शोहर की इत्ताअत करती हैं। (٥، النساء: ٣٣)

[1] موطا امام مالک، کتاب اللباس، باب ما يكره للنساء... الخ، ص ٨٥، حديث: ١٧٣٩.....

[2] ابو داود، کتاب اللباس، باب لباس النساء، ص ٢٣٢، حديث: ٣٠٩٧.....

[3] ابو داود، کتاب الترجل، باب في الخباب للنساء، ص ٢٥٣، حديث: ٣١٦٥.....

[4] بخاری، کتاب اللباس، باب الوصل في الشعر، ص ١٢٨٦، حديث: ٥٩٣٧.....

[5] تاریخ بغداد، باب محمد، ذکر... حرث الالف، ٣٦٩ - محمد بن ابراهیم، ١/ ٢١٥.....

- ﴿2﴾ ﴿۱﴾ नेक औरत ही शोहर की अदम मौजूदगी में उस के माल की हिफाज़त करती और उसे ज़ाएअ व बरबाद होने से बचाती है।⁽¹⁾
- ﴿3﴾ ﴿۲﴾ अच्छे आमाल वालियों को **अल्लाह** तआला जन्त अतः फरमाएगा। (۱۲۲، النساء: ۵ب)
- ﴿4﴾ ﴿۳﴾ नेक औरत निस्फ ईमान की हिफाज़त का बाइस है।⁽²⁾
- ﴿5﴾ ﴿۴﴾ नेक औरत नेक बख़ती और बद औरत बद बख़ती की अलामत है।⁽³⁾
- ﴿6﴾ ﴿۵﴾ तक़वा के बाद नेक बीबी से बेहतर कोई चीज़ नहीं।⁽⁴⁾
- ﴿7﴾ ﴿۶﴾ बाज़ सूरतों में जन्ती औरत और शहीद के दरमियान एक दरजे का फ़र्क़ होगा।⁽⁵⁾
- ﴿8﴾ ﴿۷﴾ दुन्या मताअ (सरमाया) है और दुन्या की बेहतर मताअ नेक औरत है।⁽⁶⁾

- ﴿9﴾ ﴿۸﴾ मुसलमान औरतों और ईमान वालियों, फ़रमां बरदार और सच बोलने वालियों, सब्र करने और आजिज़ी इख़ितयार करने वालियों, अपनी निगाह की हिफाज़त और **अल्लाह** को बहुत याद

[۱] ابن ماجه، كتاب التكاليف، باب أفضلي النساء، ص ۲۹۸، حديث: ۱۸۵۷

[۲] معجم اوسط، باب الاف، من اسمه احمد، ۲۷۹، حديث: ۹۷۲

[۳] مسند احمد، مسند العشرة البشرين بالجنة، مسند ابي اسحاق... الخ، ۱/ ۳۶۲، حديث: ۱۳۶۱

[۴] ابن ماجه، كتاب التكاليف، باب أفضلي النساء، ص ۲۹۸، حديث: ۱۸۵۷

[۵] كنز العمال، حرف النون، كتاب التكاليف، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الاول، المجلد الثامن، ۱۳۳/ ۱۴، حديث: ۲۲۹۷

[۶] مسلم، كتاب الرضاع، باب خير متعال الدنيا... الخ، ص ۵۵۵، حديث: ۱۳۶۷

کرنے والیوں کے لیے **اللبان** نے بخشش اور بड़ा سواب تयार کر رکھا ہے । (٣٥، الاحزاب: ٢٢)

شوہر سے مُعتَدِلِ لِكُمْ مذکون فوٹو

- ﴿1﴾ ﴿۱﴾ اُورتے اسی हो कि शोहर उस की तरफ़ देखे तो उस की परेशानी दूर हो जाए ।⁽¹⁾
- ﴿2﴾ ﴿۲﴾ व वक्ते विसाल जिस औरत का शोहर उस से राज़ी हो वोह जनती है ।⁽²⁾
- ﴿3﴾ ﴿۳﴾ खुदा के सिवा किसी को सजदा जाइज़ होता तो औरत शोहर को करती ।⁽³⁾
- ﴿4﴾ ﴿۴﴾ शोहर से नाराज़ हो कर रात गुज़ारने वाली औरत पर फ़रिश्ते सुकृत तक लाने करते रहते हैं ।⁽⁴⁾
- ﴿5﴾ ﴿۵﴾ शोहर की रिज़ा में रब की रिज़ा है ।⁽⁵⁾
- ﴿6﴾ ﴿۶﴾ शोहर को तकलीف पहुंचाने वाली औरत पर जनती हूरें नाराज़ होती हैं ।⁽⁶⁾
- ﴿7﴾ ﴿۷﴾ हक्के शोहर अदा कرنے पर औरत ईमान की لज़्ज़ت पाती है ।⁽⁷⁾

[۱] ابن ماجہ، کتاب النکاح، باب افضل النساء، ص ۲۹۸، حدیث: ۱۸۵۷

[۲] مشکات الصابیح، کتاب النکاح، باب عشرة النساء، الفصل الفانی، ۱ / ۵۹۷، حدیث: ۲۲۵۲

[۳] ترمذی، کتاب الرضا ع، باب ماجاری حق الزوج على المرأة، ص ۱۳۰، حدیث: ۱۱۵۹

[۴] بخاری، کتاب بدء الخلق، باب إذا قال أحدكم... الخ، ص ۸۲۹، حدیث: ۳۲۳۷

[۵] کنز العمال، حرف النون، کتاب النکاح، الباب السادس في ترهيبات... الخ، الفصل الاول، المجلد الثامن، ۱۲۰/۱۲، حدیث: ۲۲۹۹۸

[۶] ترمذی، کتاب الرضا ع، ۱۹ - باب، ص ۳۰۵، حدیث: ۱۱۷۳

[۷] مسند راٹ، کتاب البر والصلة، ۱ / ۳۰۵۱ - حق الزوج على الزوجة، ۵ / ۲۳۰، حدیث: ۷۴۰۵

- ﴿8﴾ ﴿ ﷺ अल्लाह और अपने शोहर का हक् अदा करने वाली औरत जनती है ।⁽¹⁾
- ﴿9﴾ ﴿ शोहर को नेकी की तरगीब दिलाने वाली औरत जनती है ।⁽²⁾
- ﴿10﴾ ﴿ शोहर के माल में ख़ियानत न करने वाली औरत जनती है ।⁽³⁾
- ﴿11﴾ ﴿ औरत पर सब से ज़ियादा हक् शोहर का और मर्द पर मां का है ।⁽⁴⁾
- ﴿12﴾ ﴿ जो औरत पांचों नमाजें पढ़ने के साथ साथ अपने शोहर की इताह़त करे तो जनत के जिस दरवाजे से चाहे दाखिल हो सकती है ।⁽⁵⁾
- ﴿13﴾ ﴿ औरत अपने शोहर के घर और बच्चों की निगरान व ज़िम्मेदार है ।⁽⁶⁾
- ﴿14﴾ ﴿ औरत अपने शोहर की इजाज़त के बिग्रेर घर से (बिला वजह) बाहर न जाए ।⁽⁷⁾

١ كنز العمال، حرف النون، كتاب التكاليف، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الأول، المجلد الثامن، حديث: ١٣٢/١٦

الحادي عشر: ٣٣٧٩٤

٢ كنز العمال، حرف النون، كتاب التكاليف، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الأول، المجلد الثامن، حديث: ١٣٢/١٦

الحادي عشر: ٣٣٧٩٧

٣ كنز العمال، حرف النون، كتاب التكاليف، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الأول، المجلد الثامن، حديث: ١٣٢/١٦

الحادي عشر: ٣٣٧٩٨

٤ مستدرث للحاكم، كتاب البر والصلة: ٣٠٥٦-اعظم الناس حقا... الخ،

٢٢٢/٥

حديث: ٧٣١٨

٥ صحيح ابن حبان، كتاب التكاليف، باب معاشرة الزوجين، ذكر ايجاب الجنة للمرأة... الخ،

ص ١١٢، حديث: ٣١٢٣

٦ بخاري، كتاب الجمعة، باب الجمعة في القرى والمدن، ص ٢٧٣، حديث: ٨٩٣

٧ كنز العمال، حرف النون، كتاب التكاليف، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الأول، المجلد الثامن، حديث: ١٣٢/١٦

الحادي عشر: ٣٣٨٠١

﴿15﴾ ﷺ शोहर की इजाज़त के बिगैर घर से बाहर जाने वाली औरत पर फ़रिश्ते ला' न त करते हैं।⁽¹⁾

﴿16﴾ ﷺ औरत को हमेशा शोहर की खुशनूदी की तलाश में रहना चाहिये।⁽²⁾

﴿17﴾ ﷺ औरत अगर शोहर का हड़ जान लेती तो जब तक उस के पास खाना हाजिर रहता येह खड़ी रहती।⁽³⁾

﴿18﴾ ﷺ जिस औरत का शोहर नाराज़ हो उस की कोई नेकी क़बूल होती है न कोई नमाज़।⁽⁴⁾

﴿19﴾ ﷺ शोहर के सामने किसी दूसरी औरत की ख़ुबियाँ इस तरह बयान करना गोया कि वोह उसे देख रहा है, मन्अ है।⁽⁵⁾

वालिदैन व ड्रौलाद और दीगर रिश्तों से मुतझ़लिक़ मदनी फूल

﴿1﴾ ﷺ औरत का अपने वालिद की आमद पर एहतिरामन खड़ी होना बाइसे सवाब है।⁽⁶⁾

١ كنز العمال، حرف النون، كتاب النكاح، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الأول، المجلد الثامن، ١٢٢/١٢، حديث: ٣٣٨٠١

٢ كنز العمال، حرف النون، كتاب النكاح، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الأول، المجلد الثامن، ١٢٥/١٢، حديث: ٣٣٨٠٩

٣ كنز العمال، حرف النون، كتاب النكاح، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الأول، المجلد الثامن، ١٢٥/١٢، حديث: ٣٣٨٠٩

٤ شعب الإيمان، ٢٠-باب في حقوق الأولاد والآهليين، ٢/٣١٧، حديث: ٨٧٢٢

٥ ترمذى، كتاب الأدب، باب ماجاعى كراهية مباشرة... الخ، ص ٢٥٣، حديث: ٢٧٩٢

٦ أبو داود، كتاب الأدب، باب ماجاعى القيام، ص ٨١٢، حديث: ٥٢١٧

﴿2﴾ مَنْ بَصَّوْنَا كَأْخْرَى لِمَنْ رَحِمْنَا وَمَنْ لَمْ يَرْحِمْنَا لَمْ يَرْحِمْنَا إِنَّا نَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْضِ وَمَا فِي السَّمَاوَاتِ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾٢٣٣﴾ (ب، البقرة: ٢٣٣)

﴿3﴾ مَنْ سَعَى بَعْدَ مَا نَعْلَمَ فَلَا يَرْجِعُ إِلَيْنَا وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ إِنَّمَا يَرْجِعُ إِلَيْنَا مَا كَانَ مَعَهُ فَمَا لَهُ مِنْ حِسَابٍ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾١﴾

﴿4﴾ جِئْنَاكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّمَا يَرْجِعُ إِلَيْنَا مَا كَانَ مَعَكُمْ فَمَا لَهُ مِنْ حِسَابٍ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾٢﴾

﴿5﴾ مَنْ سَعَى بَعْدَ مَا نَعْلَمَ فَلَا يَرْجِعُ إِلَيْنَا وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ إِنَّمَا يَرْجِعُ إِلَيْنَا مَا كَانَ مَعَكُمْ فَمَا لَهُ مِنْ حِسَابٍ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾٣﴾

अहङ्कारमें तहारत से मुत्त़ालिलक़ मदनी फूल

﴿1﴾ सर की चोटी इतनी मज़बूत् गूँधी हो कि गुस्सा करते वक़्त पानी बालों की जड़ों तक पहुंच जाए तो दुरुस्त वरना उसे खोलना फ़र्ज़ है।⁽⁴⁾

﴿2﴾ हालते हैं और जनाबत में औरत कुरआने पाक नहीं पढ़ सकती।⁽⁵⁾

﴿3﴾ हाइज़ा और जुनुबी औरत का मस्जिद में जाना ममनूअ़ है।⁽⁶⁾

1.....खजाइनुल इरफान, पारह, 2, अल बकरह, तहतुल आयत : 233, स. 79

2.....مسلم، كتاب البر والصلة... الخ، باب فضل الاحسان إلى البنات، ص ١٠١٣، حديث: ٢٢٩

3.....ابوداود، كتاب الادب، باب في فضل من عالٰياتها، ص ٨٠٣، حديث: ٥١٣٩

4.....مسلم، كتاب الحيض، باب حكم ضيق اثر المغسلة، ص ١٣٥، حديث: ٣٣٠

5.....ترمذى، أبواب الطهارة، باب ماجاء في الجنب... الخ، ص ٢٥، حديث: ١٣١

6.....ابوداود، كتاب الطهارة، باب في الجنب يدخل المسجد، ص ٥٠، حديث: ٢٣٢

﴿4﴾ ﷺ हाइज़ा औरत तवाफ़े का'बा के इलावा बाकी तमाम अफ़आले हज अदा कर सकती है।⁽¹⁾

﴿5﴾ ﷺ हाइज़ा और जुनुबी औरत अपने शोहर की ख़िदमत कर सकती है।⁽²⁾

﴿6﴾ ﷺ हैज़ वाली औरत का जूठा खाना पानी पाक है।⁽³⁾

﴿7﴾ ﷺ हाइज़ा के पास बैठ कर कुरआने पाक पढ़ना और उस का सुनना जाइज़ है।⁽⁴⁾

﴿8﴾ ﷺ हाइज़ा औरत मस्जिद में दाखिल हुवे बिगैर हाथ बढ़ा कर कोई चीज़ उठा सकती है।⁽⁵⁾

﴿9﴾ ﷺ कपड़े पर नजासते गलीज़ा (मसलन हैज़ का खून वगैरा) लग जाए तो उसे खुरचने के बाद पानी से धो कर (या नी पाक कर के) उसी कपड़े में नमाज़ अदा की जा सकती है।⁽⁶⁾

इबादात वगैरा से मुतअलिलक़ मदनी फूल

﴿1﴾ ﷺ औरत का कमरे में नमाज़ पढ़ना सहन में पढ़ने से बेहतर है।⁽⁷⁾

[1] بخاري، كتاب الحبيب، باب الامر بالنساء اذانفسن، ص ١٣٥، حديث: ٢٩٣

[2] بخاري، كتاب الحبيب، باب غسل المائض، اس زوجها وترجيله، ص ١٣٥، حديث: ٢٩٦

[3] مسلم، كتاب الحبيب، باب جواز غسل المائض، اس زوجها... الخ، ص ١٢٧، حديث: ٣٠٠

[4] بخاري، كتاب الحبيب، باب قراءة الرجل في... الخ، ص ١٣٢، حديث: ٢٩٧

[5] مسلم، كتاب الحبيب، باب جواز غسل المائض، اس زوجها... الخ، ص ١٢، حديث: ٢٩٨

[6] بخاري، كتاب الحبيب، باب غسل دم المحيض، ص ١٣٨، حديث: ٣٠٧

[7] أبو داود، كتاب الصلاة، باب التشدید في ذلك، ص ١٠٣، حديث: ٥٧٠

﴿2﴾ ﷺ माहे रमज़ान के इलावा किसी दिन रोज़ा रखना शोहर की इजाज़त पर मौकूफ़ है।⁽¹⁾

﴿3﴾ ﷺ हालते हम्ल और दूध पिलाने के अव्याम में औरत रोज़ा छोड़ सकती है मगर उस की क़ज़ा दूसरे अव्याम में लाज़िम है।⁽²⁾

﴿4﴾ ﷺ औरतों का जिहाद हज़ है।⁽³⁾

﴿5﴾ ﷺ एहराम बांधने वाली औरत निकाब पहने न दस्ताने।⁽⁴⁾

﴿6﴾ ﷺ औरत के साथ जब तक कि उस का शोहर या बालिग महरम क़ुबिले इत्मीनान न हो जिन से उस औरत का निकाह हमेशा के लिये हराम हो उस वक्त तक औरत के लिये सफ़र (शरई) हराम है। औरत अगर बिला शोहर या बिगैर महरम के हज़ करेगी तो उस का हज़ हो जाएगा मगर हर हर क़दम पर गुनाह लिखा जाएगा।⁽⁵⁾

﴿7﴾ ﷺ مथیت पर रोना, पीटना और कपड़े फाड़ना मन्अ है कि ये ह सब ज़मानए जहालत के काम हैं।⁽⁶⁾

[١] كنز العمال، حرف التون، كتاب النكاح، الباب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل

الأول، المجلد الثامن، ١٢٣/١٢، حديث: ٣٣٨٠١.

[٢] ترمذى، كتاب الصوم، باب ماجاع فى الرخصة... الخ، ص ٢٠١، حديث: ٧١٥.

[٣] بخارى، كتاب الجهاد، باب جهاد النساء، ص ٢٣٧، حديث: ٢٨٧٥.

[٤] بخارى، كتاب جزاء الصيد، باب ما ينهى من الطيب... الخ، ص ٣٩٠، حديث: ١٨٣٨.

[٥] جناتي جے वर, स. 367

[٦] بخارى، كتاب الجنائز، باب ليس من أمن ضرب الخلود، ص ٣٦٧، حديث: ١٢٩٧.

﴿8﴾ ﴿नौहा करने वाली अगर मरने से पहले तौबा न करे तो कियामत में अजिय्यत नाक सज़ा की मुस्तहिक होगी।﴾⁽¹⁾

मुतफ़रिक मदनी फूल

﴿1﴾ ﴿हर हाल में अल्लाह व रसूल का हर हुक्म मानना वाजिब है।﴾^(٣٦)، الاحزاب: ٢٢)

﴿2﴾ ﴿अल्लाह व रसूल का हुक्म न मानने वालियां सरीह गुमराह हैं।﴾^(٣٦)، الاحزاب: ٢٢)

﴿3﴾ ﴿दूसरों पर ला’नत करने की बिना पर कसीर औरतें जहन्नम में जाएंगी।﴾⁽²⁾

﴿4﴾ ﴿दूसरों पर हंसना मन्थ है, हो सकता है कि जिस पर हंस रही हैं वोह आप से बेहतर हो।﴾^(١١)، الحجرات: ٢١)

﴿5﴾ ﴿तोहफे को हकीर न समझा जाए ख्वाह वोह बकरी का खुर ही हो।﴾⁽³⁾

﴿6﴾ ﴿आपस में एक दूसरी को ता’ना न दो।﴾^(١١)، الحجرات: ٢١)

﴿7﴾ ﴿एक दूसरी के बुरे नाम न रखो।﴾^(١١)، الحجرات: ٢١)

﴿8﴾ ﴿अगर गुनाह हो जाए तो तौबा कर लो क्यूंकि जो तौबा नहीं करती वोह ज़ालिमा है।﴾^(١١)، الحجرات: ٢١)

﴿9﴾ ﴿राहे खुदा में सताई जाने वाली औरतों के गुनाह मुआफ़ हो जाते हैं।﴾

[١] مسلم، كتاب الجنائز، باب التشديد في النهاية، ص ٣٣٥، حديث: ٩٣٢

[٢] بخاري، كتاب الحيسن، باب ترك المأصن الصوم، ص ٢٧، حديث: ٣٠٣

[٣] بخاري، كتاب المحبة وفضلها والتحريض عليها، باب المحبة... الخ، ص ٢٢١، حديث: ٢٥٦٦

हैं और उन के लिये जन्मत की बिशारत है। (۱۹۵، آل عمران: ۲)

﴿10﴾ ﷺ दुन्या में जिस क़दर हो सके थोड़े माल पर ही इक्तिफ़ा करना चाहिये।⁽¹⁾

﴿11﴾ ﷺ हर छोटे और बड़े पर रहम कीजिये यहां तक कि जानवरों पर भी।⁽²⁾

﴿12﴾ ﷺ तुम में से कोई औरत किसी मर्द के साथ ख़ल्वत व तन्हाई में न जाए, हां महरम साथ हो तो जा सकती है।⁽³⁾

﴿13﴾ ﷺ औरत महरम के बिगैर सफ़र (शर्ई) पर न निकले।⁽⁴⁾

﴿14﴾ ﷺ जो औरत **अल्लाह** عَزَّوجَلَ और यौमे आखिरत पर ईमान रखती हो वोह तीन रातों की मसाफ़त का सफ़र बिगैर महरम के न करे।⁽⁵⁾

﴿15﴾ ﷺ औरतों का दम करना जाइज़ है।⁽⁶⁾

﴿16﴾ ﷺ मुनाफ़िक़ औरतें जहन्नमी हैं। (۱۸، التوبۃ: ۱۰)

﴿17﴾ ﷺ जज़ाए आ' माल में औरत व मर्द के दरमियान कोई ف़र्क़ नहीं।⁽⁷⁾

[۱] ترمذی، کتاب اللباس، باب ماجاء في ترقیع الثوب، ص ۳۲۳، حدیث: ۱۷۸۰.

[۲] بخاری، کتاب الشرب والمصاقاة، باب فضل سقي الماء، ص ۱۰، حدیث: ۲۳۶۵.

[۳] مسلم، کتاب الحج، باب سفر المراقب مع...الخ، ص ۱۵۰، حدیث: ۱۳۲۱.

[۴] مسلم، کتاب الحج، باب سفر المراقب مع...الخ، ص ۱۵۰، حدیث: ۱۳۲۱.

[۵] مسلم، کتاب الحج، باب سفر المراقب مع...الخ، ص ۵۰۰، حدیث: ۱۳۳۸.

[۶] ابو داود، کتاب الطه، باب ماجاء في الرق، ص ۲۱۲، حدیث: ۳۸۸۷.

[۷] خُبْرَةِ إِنْتَلَلِ إِرْفَانَ، پارہ ۴، آلاےِ ایمِران، تھُرُتُل آیات: ۱۹۵، س. ۱۵۰

﴿18﴾ ﷺ **अल्लाह** की पناہ जादूगर औरतों के शर से । (٣٠، الفن: ٣٠ ب)

﴿19﴾ ﷺ गाने वाली औरत के पास बैठने वालियों और कान लगा कर ध्यान से सुनने वालियों के कान में बरोजे कियामत सीसा उँडेला जाएगा ।⁽¹⁾ तो गाने वाली का हाल क्या होगा ?

﴿20﴾ ﷺ जब तीन इस्लामी बहनें कहीं इकट्ठी हों तो तीसरी को छोड़ कर दो बाहम चुपके चुपके बातें न करें जब तक कि मजलिस में बहुत से लोग न आ जाएं । येह इस वज्ह से कि उस तीसरी को रन्ज पहुंचेगा ।⁽²⁾ (कि शायद मेरे मुतअल्लिक कुछ कह रही हैं या येह कि मुझे इस लाइक न समझा जो अपनी गुफ्तगू में शरीक करतीं, वगैरा)

﴿21﴾ **امیر اہل لسان سمعن ت کی کوتуб سے ماحکم ج نصیحت**

प्यारी प्यारी इस्लामी बहनो ! जैल में पन्द्रहवीं सदी की अज़्जीम इल्मी व रूहानी शख़िس़يَّت, शैख़े त्रीकृत, अमीरे अहले سुन्नत, बानिये दा'वते इस्लामी हृज़रते अल्लामा مولانا ابू بیلال مُحَمَّدِ
ذَانِثَ بْرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَّهُ^{ذانِثَ بْرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَّهُ} की कुतुब से माखूज़ चन्द मदनी फूल ज़रूरी तरमीम (या'नी मुज़क्कर के बजाए मुअन्नस सींगों) के साथ मज़कूर हैं ।

..... كنز العمال، حرف الام، كتاب الله واللعب والتغفي، التغفي المحظور، المجلد الثامن

٢٠٢٢٢، حدیث: ٩٢ / ١٥

..... بخاری، كتاب الاستعداد، باب اذا كانوا اكثرا من... الخ، ص ١٥٥٥، حدیث: ١٢٩٠

तब्ज़ीमी मा' मूलात से मुतड़ालिलकृ मदनी फूल

﴿1﴾ ﴿۱﴾ हमें हर वक्त नेकी की दा'वत देने में मसरूफ़ रहना चाहिये, हो सकता है हमारी थोड़ी सी कोशिश किसी की तक़दीर बदल दे और वोह आखिरत की बेहतरियाँ इकट्ठी करने में मसरूफ़ हो जाए और आप का भी बेड़ा पार हो जाए।⁽¹⁾

﴿2﴾ ﴿۲﴾ अमल का जज्बा बढ़ाने के लिये मदनी माहोल ज़रूरी है, वरना आरिज़ी तौर पर जज्बा पैदा होता भी है तो अच्छी सोहबत के फुक़दान (या'नी कमी) के सबब इस्तिक़ामत नहीं मिल पाती।⁽²⁾

﴿3﴾ ﴿۳﴾ इनफ़िरादी कोशिश करते हुवे अगर कोई तकलीफ़ पहुंचे तो सब्रो शिकेबाई (या'नी तहम्मुल व बुर्दबारी) का दामन हाथ से मत छोड़िये कि आने वाली मुसीबत ﴿۱﴾ بहुत बड़ी भलाई का पेश खैमा साबित होगी।⁽³⁾

﴿4﴾ ﴿۴﴾ हमारा काम नेकी की दा'वत पहुंचाना है, मनवाना हमारा मन्सब नहीं।⁽⁴⁾

﴿5﴾ ﴿۵﴾ ये ह बात हमेशा याद रखिये कि इजतिमाअ़ की हाजिरी में सिर्फ़ दुन्यावी मसाइल के हल ही की नियत न की जाए। तलबे इल्म और

1.....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 19

2.....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 31

3.....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 64

4.....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 88

सवाबे आखिरत कमाने की भी नियतें ज़रूर करनी चाहिये।⁽¹⁾

﴿6﴾ ﴿गीबत से सच्ची तौबा कीजिये और ज़बान की हिफ़ाज़त की तरकीब बनाइये, इस पर इस्तिक़ामत पाने के लिये तब्लीग़े कुरआनों सुन्नत की अ़्लामगीर गैर सियासी तहरीक, दा'वते इस्लामी के मदनी माहोल से हर दम वाबस्ता रहिये।⁽²⁾

﴿7﴾ ﴿दा'वते इस्लामी के मदनी क़ाफ़िलों में सफ़र और मदनी इन्त़ामात का रिसाला पुर कर के हर माह जम्मु करवाना आप के कियामत के इम्तिहान के लिये मुमिद्दो मुअ़ाविन साबित होगा।⁽³⁾

﴿8﴾ ﴿अल्लाह ﷺ बुलन्द रूत्बा ख़ातूनाने इस्लाम के ज़ब्बए इस्लामी का कोई ज़रा हमारी माओं और बहनों को भी नसीब करे कि वोह भी अपनी औलाद को दीने इस्लाम की ख़ातिर कुरबानियों के लिये पेश करें, उन्हें सुन्नतों के सांचे में ढालें और आशिक़ाने रसूल के साथ मदनी क़ाफ़िलों में सफ़र पर आमादा करें।⁽⁴⁾

इबादत से मुतअ़्लिलक़ मदनी फूल

﴿1﴾ ﴿मुसलमान औरत के लिये ह़लाल नहीं कि काफ़िरा औरत के

[1]पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 197

[2]गीबत की तबाहकारियां, स. 42

[3]बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए अब्बल, कियामत का इम्तिहान, स. 425

[4]बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए दुवुम, हुसैनी दूल्हा, स. 22

سامنے سیڑھے گئے । اس سے ایجاد نااب (بچنا) لاجیم ہے । جب تک مسلمان داری میل سکتی ہے اور وہ درست کام سر انعام دے سکتی ہے تو کافیر سے ہرگز یہ کام ن کرवایا جائے ।⁽¹⁾

﴿2﴾ اबوالیٰ تو اسلامی بھننے نماج پढ़تی نہیں اور جو پढ़تی ہے ان کی اکسریت سمعنے سیखنے کے جذبے کی کمی کے باعث آج کل سہیہ تریکے سے نماج پڑھنے سے محرکم رہتی ہے ।⁽²⁾

﴿3﴾ دائرانے نماج پیشانی سے میٹھی چुडانا بہتر نہیں اور **مَعَادِ اللَّهِ** تکبیر کے تیار پر چुडانا گناہ ہے اور اگر ن چुڈانے سے تکلیف ہوتی ہے یا خیال برتا ہے تو چुڈانے میں حرج نہیں ।⁽³⁾

﴿4﴾ **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَزِيزٍ** جہاں جوہر کی دس رکعت نماج پढ़ لئتی ہے وہاں آخیر میں مجزید دو رکعت نفل پढ़ کر بارہوں شریف کی نیکی سے 12 رکعت کرنے میں دیر ہی کیتنی لگاتی ہے ! اسی کام کے ساتھ دو نفل پढھنے کی نیت فرمایا لیجیے ।⁽⁴⁾

1پردے کے بارے میں سوال جواب، ص. 193

2اسلامی بھننے کی نماج، نماج کا تریکا، ص. 84

3اسلامی بھننے کی نماج، نماج کا تریکا، ص. 113

4اسلامی بھننے کی نماج، نماج کا تریکا، ص. 127

﴿5﴾ ﴿बा'ज़् इस्लामी बहनें रात गए तक घरों में जागती रहती हैं, वोह इशा की नमाज़ पढ़ कर जल्दी सो जाने का ज़ेहन बनाएं कि इशा के बा'द बिला वज्ह जागने में कोई भलाई नहीं।﴾⁽¹⁾

﴿6﴾ ﴿क़ज़ा नमाज़ें छुप कर पढ़िये, लोगों पर (या घरवालों बल्कि क़रीबी सहेलियों पर भी) इस का इज़हार न कीजिये।﴾⁽²⁾

﴿7﴾ ﴿बा'ज़् इस्लामी बहनें मस्जिद वगैरा में एक कुरआने पाक का नुसख़ा दे कर अपने मन को मना लेती हैं कि हम ने मर्हूम की तमाम नमाज़ों का फ़िदया अदा कर दिया येह उन की ग़लत़ फ़ेहमी है।﴾⁽³⁾

फ़िक्रे आखिरत से मुतअलिलक़ मदनी फूल

﴿1﴾ ﴿इस दुन्या में आ कर हम सख्त आज़माइश में मुब्ला हो गई हैं, हमारी आमद का मक्सद कुछ और था मगर शायद हम समझ कुछ और बैठी हैं।﴾⁽⁴⁾

﴿2﴾ ﴿अगर मा'सियत के सबब **अल्लाह** عَزَّوَجَلَّ नाराज़ हो गया, उस के प्यारे हड्डीब **حَمْدُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** रुठ गए और ईमान बरबाद हो गया तो वोह वोह मुश्किलात दरपेश होंगी जो कभी हळ न होंगी।﴾⁽⁵⁾

1.....इस्लामी बहनों की नमाज़, क़ज़ा नमाज़ों का तरीक़ा, स. 152

2.....इस्लामी बहनों की नमाज़, क़ज़ा नमाज़ों का तरीक़ा, स. 155

3.....इस्लामी बहनों की नमाज़, क़ज़ा नमाज़ों का तरीक़ा, स. 163

4.....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए अब्बल, मुर्दे की बे बसी, स. 360

5.....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए अब्बल, मुर्दे की बे बसी, स. 362

(3) आह ! शादियों में खूब फेशन परस्ती का मुजाहरा किया जाता है, खानदान की जवान लड़कियां खूब नाचतीं, गातीं ऊधम मचाती हैं। इस दौरान मर्द भी बिला तकल्लुफ़ अन्दर आते जाते हैं, मर्द और औरतें जी भर कर बद निगाही करते हैं, खूब आंखों का ज़िना होता है, न खौफ़े खुदा न शर्मे मुस्त़फ़ा । सुनो सुनो ! رَسُولُ اللّٰهِ وَسَلَّمَ का फ़रमाने इब्रत निशान है : आंखों का ज़िना देखना और कानों का ज़िना सुनना और जबान का जिना बोलना और हाथों का जिना पकड़ना है ।⁽¹⁾

﴿٤﴾ ﴿۱﴾ फ़िल्मी रेकोर्डिंग के बिगैर आज कल शायद ही कहीं शादी होती हो। अगर कोई समझाए तो बा'जु औकात जवाब मिलता है : वाह साहिब ! **अल्लाह** ﷺ ने पहली बच्ची की खुशी दिखाई है और गाना बाजा न करें, बस जी ! खुशी के वक्त सब कुछ चलता है। (مَعَاذُ اللَّهُ) अरे नादानो ! खुशी के वक्त **अल्लाह** ﷺ का शुक्र अदा किया जाता है कि खुशियां त़वील हों, ना फ़रमानी नहीं की जाती, कहीं ऐसा न हो कि इस ना फ़रमानी की नुहूसत से इकलौती बेटी दुल्हन बनने के आठवें दिन रूठ कर मैके आ बैठे और मज़ीद आठ दिन के बा'द तीन त़लाक़ का पर्चा आ पहुंचे और सारी खुशियां धूल में मिल जाएं। या धूम धाम से

[1]....बयानाते अत्तारिया हिस्साए अव्वल, गाने बाजे की हौलनाकियां, स. 119 ब हवाला
مسلم، كتاب القدر، باب قدري على ابن آدم حظه من الزنا وغيره، ص ١٠٢٣، حدیث: ٢٦٥

नाच गानों की धमाचौकड़ी में बियाही हुई दुल्हन 9 माह के बाद पहली ही जचगी में मौत के घाट उतर जाए। आह ! सद हज़ार आह !

महब्बत खुसूमात में खो गई ये ह उम्मत रुसूमात में खो गई⁽¹⁾

﴿5﴾ ﷺ जो इस्लामी बहनें गफ्लत का शिकार हो कर गुनाहों पर अड़ी रही वोह रास्ता भूल कर बे अमली की तारीकियों में भटक गई और खुदा व मुस्तफ़ा ﷺ की नाराज़ी की सूरत में कब्रो आखिरत के अज़ाब में फंस कर रह गई, अब पछताने और सर पछाड़ने से कुछ हाथ नहीं आएगा, लिहाज़ा अब भी मौक़अ है जल्द तर अपने गुनाहों से सच्ची तौबा कर के सुन्नतों भरी ज़िन्दगी गुज़ारने का अहद कर लीजिये।⁽²⁾

﴿6﴾ ﷺ हम बन्दों के सामने गुनाह करते हुवे तो डरती हैं मगर अफ़सोस ! इस बात से नहीं डरतीं कि हमारा रब हमें देख रहा है।⁽³⁾

﴿7﴾ ﷺ हम ख़्वाह रोएं या हँसें, तड़पें या गफ्लत की नींद सोती रहें कियामत का इम्तिहान बरहक़ है।⁽⁴⁾

﴿8﴾ ﷺ दुन्या के इम्तिहान के लिये तो आज कल रात रात भर पढ़ती,

[1]....बयानाते अत्तारिया हिस्सए अब्बल, गाने बाजे की हौलनाकियां, स. 123

[2]....बयानाते अत्तारिया हिस्सए अब्बल, गफ्लत, स. 24

[3]....बयानाते अत्तारिया हिस्सए अब्बल, गुनाहों का इलाज, स. 74-75

[4]....बयानाते अत्तारिया हिस्सए अब्बल, कियामत का इम्तिहान, स. 390

નેંદ આએ તો નેંદ કુશા (ANTI SLEEPING) ગોલિયાં ખા કર ભી જાગતી ઔર ઇસ કી તથ્યારી કરતી હૈનું, મગર ક્યા કિયામત કે ઇમ્તિહાન કે લિયે ભી કબી કોઈ રાત જાગ કર ઇબાદત મેં બસર કી ?⁽¹⁾

﴿9﴾ દુન્યા કે ઇમ્તિહાન મેં કામયાબી કે લિયે સ્કૂલ ઔર કોલેજ કા રૂખ કરતી હૈનું,⁽²⁾ ક્યા કિયામત કે ઇમ્તિહાન મેં કામયાબી કે લિયે ભી સુન્તોં ભરે ઇજતિમાઅ મેં શર્કત કરતી હૈનું ?⁽³⁾

﴿10﴾ દુન્યા કે ઇમ્તિહાન કી તથ્યારી કે લિયે ટ્યૂટર કી ખિદમાત હાસિલ કરતી હૈનું, કોઈ એકેડમી યા ટ્યૂશન સેન્ટર જોઇન (JOIN) કરતી હૈનું, ક્યા કિયામત કે ઇમ્તિહાન કી તથ્યારી કે લિયે સુન્તોં ભરે મદની માહોલ કો ઇખ્તિયાર કિયા ?⁽⁴⁾

﴿11﴾ દુન્યવી તરક્કી કે લિયે આ'લા તા'લીમ હાસિલ કરને કે લિયે દૂસરે શહરોં બલિક દૂસરે મુલ્કોં તક કા સફર ઇખ્તિયાર કરતી હૈનું, ક્યા આખ્યિરત કી હૃકીકી તરક્કી ઔર કિયામત કે ઇમ્તિહાન કી તથ્યારી

[1].....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, કિયામત કા ઇમ્તિહાન, સ. 423

[2].....પ્યારી પ્યારી ઇસ્લામી બહનો ! એસે સ્કૂલોં ઔર કોલેજોં સે ઇજતિનાબ કીજિયે જહાં મખ્લૂત તા'લીમ (Co-Education) હો કિ બાલિગાન કી મખ્લૂત તા'લીમ કા મુરબ્બજા સિલસિલા સરા સર નાજાઇજ વ હરામ ઔર જહનમ મેં લે જાને વાલા કામ હૈ ।

(પર્દે કે બારે મેં સુવાલ જવાબ, સ. 176)

[3].....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, કિયામત કા ઇમ્તિહાન, સ. 423

[4].....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, કિયામત કા ઇમ્તિહાન, સ. 423

के लिये भी कभी दा'वते इस्लामी के सुन्नतों की तरबियत के मदनी काफिले के साथ राहे खुदा में सफूर किया ?⁽¹⁾

﴿12﴾ ﴿12﴾ जहन्म की आग तारीक होगी और पुल सिरात् अन्धेरे में
झूबा हुवा होगा । फ़क़त् वोही कामयाब होगी जिस पर रब का फ़ज़्लो
करम होगा ।⁽²⁾

﴿13﴾ ﴿كَبُرُوا هُنَّا وَ پُل سِرَاطٍ پَرْ نُورٍ مُسْتَفْعِلٍ﴾ اِنْ شَاءَ اللَّهُ مَا بَيْلَى
کرنی جانے مُسْتَفْعِل کو نور ہی نور میلے گا ।⁽³⁾

﴿14﴾ ﴿﴾ जिन खुश बख़्तों का ईमान पर ख़ातिमा होगा वोह बिल
आखिर नजात पा जाएंगी और जिस का ईमान बरबाद हो गया और
बिंगेर तौबा के मर गई उस की नजात की कोई सरत नहीं।⁽⁴⁾

﴿15﴾ ﴿→﴾ हर एक को डरना जरूरी है कि न मालम मेरा क्या बनेगा !⁽⁵⁾

﴿16﴾ ﴿﴿﴾ پول سیراٹ جہننم پر بنا ہووا ہے اور اس پر سے گужرے
بیگر جننت میں داخیلہ مومکین نہیں ।⁽⁶⁾

- 1**.....बयानाते अृत्तारिय्या हिस्सए अब्बल, कियामत का इम्तिहान, स. 424
 - 2**.....बयानाते अृत्तारिय्या हिस्सए अब्बल, पुल सिरातु की दहशत, स. 442
 - 3**.....बयानाते अृत्तारिय्या हिस्सए अब्बल, पुल सिरातु की दहशत, स. 451
 - 4**.....बयानाते अृत्तारिय्या हिस्सए अब्बल, पुल सिरातु की दहशत, स. 461
 - 5**.....बयानाते अृत्तारिय्या हिस्सए अब्बल, पुल सिरातु की दहशत, स. 461
 - 6**.....बयानाते अृत्तारिय्या हिस्सए अब्बल, पुल सिरातु की दहशत, स. 461

﴿17﴾ ﷺ આજ હમારી હાલત યેહ હૈ કિ હમ દુન્યવી મુસ્તકિબલ કી સુધાર કે લિયે તો બહુત ગૌરો ફિક્ર કરતી ઔર આઇન્ડા કી દુન્યવી રાહ્તોં કે હુસૂલ કી ખાતિર ન જાને ક્યા ક્યા મન્સૂબે બનાતી હૈન્, લેકિન અપ્સોસ ! હમ અપની આખિરત કો સુધારને કી ફિક્ર સે યક્સર ગાફિલ ઔર ઉસ કી તથ્યારી કે મુઅમલે મેં બિલ્કુલ કાહિલ હું ।⁽¹⁾

﴿18﴾ ﷺ ફક્ત દુન્યવી જિન્દગી સુધારને કે તફક્કુરાત મેં મુસ્તગ્રક (تُرْجُمَةً) હો કર ઉસી કે લિયે મસરૂફે તગો દો રહના, અપની આખિરત કી ભલાઈ કે લિયે ફિક્ર વ અમલ સે ગ્રફ્લત બરતના, સાબિકા આ'માલ પર અપના એહેતિસાબ કરતે હુવે આઇન્દા ગુનાહોં સે બચને ઔર નેકિયાં કરને કા અઝ્મ ન કરના સરાસર નુક્સાન વ ખુસરાન હૈ ।⁽²⁾

મौત વ કૃબ્ર કી યાદ સે મુતાલિક મદની ફૂલ

﴿1﴾ ﷺ રાત કે અન્ધેરે મેં ડર જાને વાલી, બિલ્લી કી મિયાऊં પર ચૌંક પડ્ણે વાલી, કુતે કે ભોંકને પર રાસ્તા બદલ દેને વાલી, સાંપ ઔર બિચ્છૂ કા નામ સુન કર થર થર કાંપ ઉઠને વાલી, સુલગતી હુર્દ આગ કો દૂર સે દેખ કર ઘબરાને વાલી, બલિક ફક્ત ધૂએં સે બે ચૈન હો જાને વાલી ઇસ્લામી બહનોં કે લિયે લમ્હાએ ફિક્રિયા હૈ કિ જબ કૃબ્ર મેં દાખિલ

1.....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ દુવુમ, મૈં સુધરના ચાહતા હું, સ. 40

2.....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ દુવુમ, મૈં સુધરના ચાહતા હું, સ. 41

હોંગી તો વોહ તમામ ચીજેં ઉન્હેં ડરાને કે લિયે આ જાએંગી જિન સે દુન્યા મેં તો ડરતી થોં મગર **અલ્લાહ** સે ન ડરતી થોં |⁽¹⁾

﴿2﴾ હર મરને વાલી ખામોશી કે સાથ યેહ પૈગ્રામ દેતી ચલી જાતી હૈ કિ જિસ તરહ મૈં દુન્યા સે રુખ્સત હો કર મનોં મિટ્ટી તલે દફ્ન કી જાને વાલી હું આપ કો ભી ઇસી તરહ રુખ્સત હો કર દફ્ન હોના હૈ |⁽²⁾

﴿3﴾ હમારા અન્દાજે જિન્દગી યેહ બતા રહા હૈ કિ **مَعَادٌ** ગોયા હમેં કબી મરના હી નહીં, યાદ રખિયે ! હમેં યહાં હમેશા નહીં રહના, ઇસ દુન્યા મેં આને કા મક્સદ સિર્ફ માલ કમાના યા ફક્ત દુન્યા કે તુલૂમો ફુન્નુન કી ડિગ્રિયાં પાના ઔર સિર્ફ દુન્યવી તરકિક્યાં હાસિલ કિયે જાના નહીં હૈ |⁽³⁾

﴿4﴾ ઘરોં કી ફરાખી કા તો ખયાલ રહ્ખા જાતા હૈ મગર કબ્ર કી વુસઅત કા કિસી કો કોઈ એહસાસ નહીં, દુન્યા કે રોશન મુસ્તકિબલ કી તો હર એક કો ફિક્ર હૈ મગર કબ્ર કી રોશની કી તરફ કિસી કા ધ્યાન નહીં |⁽⁴⁾

﴿5﴾ દौલત સે દવા તો મિલ સકતી હૈ લેકિન શિફા નહીં મિલ સકતી, અગર દौલત સે શિફા મિલ સકતી તો અમીર હસ્પિટાલોં મેં એડ્ડિયાં રાગડું કર હરગિજ ન મરતે |⁽⁵⁾

1.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, કબ્ર કા ઇમ્તિહાન, સ. 324

2.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, કબ્ર કા ઇમ્તિહાન, સ. 327

3.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, મુર્દે કી બે બસી, સ. 360

4.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, કિયામત કા ઇમ્તિહાન, સ. 409

5.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, કિયામત કા ઇમ્તિહાન, સ. 410

﴿6﴾ ﷺ घड़ी का गुज़रने वाला हर घन्टा हमारी उम्र के एक घन्टे के कम हो जाने की इत्तिलाअ़ देता है।⁽¹⁾

﴿7﴾ ﷺ कब्र के इम्तिहान से गुज़र कर क़ियामत के इम्तिहान से वासिता पड़ना है।⁽²⁾

﴿8﴾ ﷺ दुन्यवी कल के सुधरने का इन्तज़ार करने वाली न जाने कितनी इस्लामी बहनों की आहे हऱ्सरत मौत की हिचकियों से हम आगोश हो जाती है और वोह रोशन मुस्तकिल पा कर खुशियां मनाने के बजाए अन्धेरी क़ब्र में उतर कर क़ारे अफ़्सोस (रंज के गढ़े) में जा पड़ती हैं।⁽³⁾

﴿9﴾ ﷺ मौत के झटकों और नज़्अ की सख्तियों का इल्म होने के बावजूद अफ़्सोस ! हम इस दुन्या में इत्मीनान की ज़िन्दगी गुज़ार रही हैं।⁽⁴⁾

﴿10﴾ ﷺ हमारा हर सांस मौत की तरफ़ गोया एक क़दम और हमारे शबो रोज़ मौत की जानिब गोया एक एक मील हैं।⁽⁵⁾

[1]....बयानाते अऱ्तारिया हिस्सए अब्बल, क़ियामत का इम्तिहान, स. 421

[2]....बयानाते अऱ्तारिया हिस्सए अब्बल, क़ियामत का इम्तिहान, स. 422

[3]....बयानाते अऱ्तारिया हिस्सए दुवुम, मैं सुधरना चाहता हूं, स. 41

[4]....बयानाते अऱ्तारिया हिस्सए दुवुम, बादशाहों की हड्डियां, स. 83

[5]....बयानाते अऱ्तारिया हिस्सए दुवुम, बादशाहों की हड्डियां, स. 83

﴿11﴾ ﷺ ચાહે કોઈ જિન્દગી કી કિતની હી બહારેં લૂટને મેં કામયાબ હો જાએ મગર ઉસે મૌત કી ખ્રજાં સે દો ચાર હોના હી પડેગા।⁽¹⁾

﴿12﴾ ﷺ કોઈ ચાહે કિતની હી ઐશો ઇશરત કી જિન્દગી ગુજારે મગર મૌત તમામ તર લજ્જાતોનો ખેત્ર કર કે હી રહેગી।⁽²⁾

﴿13﴾ ﷺ કોઈ ખ્વાહ કિતની હી અહલો ઇયાલ ઔર દોસ્ત વ અહેબાબ કી રૌનક્યોનો મેં દિલશાદ હો લે મગર મૌત ઉસે જુદાઈ કા ગ્રમ દે કર હી રહેગી।⁽³⁾

﴿14﴾ ﷺ આહ ! કિતની હી મગ્નાર આબરૂદાર ઔરતેં મૌત કે હાથોં જ઼લીલો ખ્વાર હો ગઈ।⁽⁴⁾

﴿15﴾ ﷺ ન જાને મૌત ને બુલન્દ મહલ્લાત મેં રહને વાલી કિતની હી સાહિબે જાહ ખ્વાતીન કો કબ્ર કી કાલ કોઠડી મેં ડાલ દિયા।⁽⁵⁾

﴿16﴾ ﷺ ન જાને કેસી કેસી અપ્સરોનો કો મૌત ને કોઠિયોની કી વુસુભુતોને સે ઉઠા કર કબ્ર કી તંગિયોનો મેં પહુંચા દિયા।⁽⁶⁾

﴿17﴾ ﷺ અપ્સોસ ! બા'જ ઇસ્લામી બહનેં મા'સિયત કે અમ્બાર કે બા

1.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ દુવુમ, બાદશાહોને કી હંડુયાં, સ. 83

2.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ દુવુમ, બાદશાહોને કી હંડુયાં, સ. 83

3.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ દુવુમ, બાદશાહોને કી હંડુયાં, સ. 83

4.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ દુવુમ, બાદશાહોને કી હંડુયાં, સ. 83

5.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ દુવુમ, બાદશાહોને કી હંડુયાં, સ. 83

6.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ દુવુમ, બાદશાહોને કી હંડુયાં, સ. 84

વુજૂદ ખુશિયોં સે ઝૂમ રહી હું માર કબ્ર કી દર્દનાક પુકાર સે યક્સર ગાફિલ હું ।⁽¹⁾

﴿18﴾ ﷺ અભૂતમન્દ વોહી હૈ જો મૌત સે કુલ મૌત કી તયારી કરતે હુવે નેકિયોં કા જાખીરા ઇકઠા કર લે ઔર સુનતોં કા મદની ચરાગું કબ્ર મેં સાથ લે કર કબ્ર કી રોશની કા ઇન્તિજામ કર લે, વરના કબ્ર હરગિજ યેહ લિહાજું ન કરેગી કિ મેરે અન્દર કૌન આયા ?⁽²⁾

﴿19﴾ ﷺ અલ્લાહُ نે હર એક જાનદાર કી રોજી અપને જિમ્માએ કરમ પર લે લી હૈ માર હર કિસી મુસલમાન કે ઈમાન કી હિફાજત યા બે હિસાબ મગફિરત કા જિમ્મા નહીં લિયા માર ફિર ભી રોજી હી કી ફિક્ર લગી હુર્રી હૈ, ઈમાન કી હિફાજત ઔર બે હિસાબ મગફિરત કી તુલબ કે લિયે કિસી કિસ્મ કી હિલ જુલ નહીં ।⁽³⁾

તौબા વ મુહાસબા ન પણ સે મુતાલિક મદની ફૂલ

﴿1﴾ ﷺ જો સિર્ફ વક્તી તૌર પર યા દૂસરોં કી દેખા દેખી રોને ઔર પનાહ માંગને લગતી હું, એસી ઢીલી ઔર જજ્બાતી ઔરતોં પર શૈતાન હંસતા હૈ ।⁽⁴⁾

﴿2﴾ ﷺ બેશક જજ્બાત મેં આ કર આરિજી તૌર પર રોના ઔર તૌબા

1.....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ દુવુમ, બાદશાહોં કી હંડુયાં, સ. 88

2.....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ દુવુમ, બાદશાહોં કી હંડુયાં, સ. 92

3.....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ દુવુમ, મૈં સુધરતા ચાહતા હું, સ. 66

4.....બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ અબ્બલ, પુલ સિરાત કી દહશત, સ. 467

کرنा بھی اگر بار بینا اے ایخلاس ہے تو ﴿۱﴾ جُرُر رنگ لائے گا ।⁽¹⁾

﴿3﴾ ﷺ گالوں پر چند بار ہلکی ہلکی چپت مار لئے کا نام توبہ نہیں، بلکہ توبہ کے تین رکن ہیں، اگر اک بھی کم ہو تو توبہ کبول نہیں । وہ رکن یہ ہے : (1) اُتیرافِ جُرم (2) ندامت اور (3) اُزمِ ترک । یا 'نی گناہ छوڈنے کا اُزم ।⁽²⁾

﴿4﴾ ﷺ سماجدار اُرطہ وہی ہے جس نے ہیسا بے آخیرت کو پے شے نجڑ رکھتے ہوئے خود کو سुधارنے کے لیے اپنے نفس کا سختی سے مہاسبا کیا اور گناہوں پر افسوس اور ان کے بُرے انعام کا خوافِ محسوس کیا ।⁽³⁾

﴿5﴾ ﷺ ہماری اسلامی خوااتین نفس کو سुधارنے کے لیے اس کا مہاسبا فرماتیں اور ہر دم نہیں میں مسکون رہنے کے با وعید خود کو گونہ گار تسبیح کرتیں مگر افسوس ! آج ہالات یہ ہے کہ شبو روز گناہوں کے سمعاندر میں گرد رہنے کے با وعید اہم سے ندامت ہے ن خوافِ آکیبت ।⁽⁴⁾

﴿6﴾ ﷺ ہماری اسلامی خوااتین اپنی کمسینی کے گناہ بھی یاد

1.....بیاناتِ اُنطا ریسا ہیسے اُنبل، پول سیراٹ کی دہشت، ص. 468

2.....بیاناتِ اُنطا ریسا ہیسے اُنبل، پول سیراٹ کی دہشت، ص. 470

3.....بیاناتِ اُنطا ریسا ہیسے دُبُعُوم، میں سوچرنا چاہتا ہوں، ص. 41

4.....بیاناتِ اُنطا ریسا ہیسے دُبُعُوم، میں سوچرنا چاہتا ہوں، ص. 43

रखतीं और इस पर **अल्लाह** से खौफ़ महसूस करतीं और एक आज की ख़वातीन हैं कि बालिग़ होने के बा वुजूद क़स्दन (या'नी जानबूझ कर) किये हुवे गुनाह भी भूल जाती और नक़ाइस से भरपूर नेकियों को याद रख कर उन पर इतराती रहती हैं।⁽¹⁾

﴿7﴾ वोह रब्बे बे नियाज़ जो दुन्या के अन्दर इन्सानों को बीमारियों, तक्लीफ़ों और मुसीबतों में मुब्लिम कर सकता है वोह जहन्म का अ़ज़ाब भी दे सकता है।⁽²⁾

मुआमलात व अख़्लाकियात से मुतअलिलक मदनी फूल

﴿1﴾ बनाव सिंघार घर की चार दीवारी में वोह भी सिर्फ़ महारिम के सामने हो।⁽³⁾

﴿2﴾ बन संवर कर गैर मर्दों के सामने बे पर्दा फिरना फिरना हराम और जहन्म में ले जाने वाला काम है।⁽⁴⁾

﴿3﴾ औरत का मर्दों की तरह बाल कटवाना नाजाइज़ व गुनाह है।⁽⁵⁾

﴿4﴾ इस्लामी बहनें, इस्लामी बहनों में बिगैर माईक के इस तरह

1.....बयानाते अ़त्तारिया हिस्सए दुवुम, मैं सुधरना चाहता हूं, स. 46

2.....बयानाते अ़त्तारिया हिस्सए दुवुम, मैं सुधरना चाहता हूं, स. 65

3.....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 10

4.....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 10

5.....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 280

ના'ત શરીફ પઢેં કિ ઉન કી આવાજ કિસી ગૈર મર્દ તક ન પહુંચે । માઈક કા ઇસ લિયે મન્દું કિયા કિ ઇસ પર પઢને યા બયાન કરને સે ગૈર મર્દોં સે આવાજ કો બચાના કરીબ કરીબ નામુમકિન હૈ ।⁽¹⁾

『5』 ગૈર મર્દ ગૈર ઔરત કો દેખે યા ગૈર ઔરત ગૈર મર્દ કો શહવત સે દેખે યેહ હરામ ઔર દોનોં કે લિયે જહન્નમ મેં લે જાને વાલે કામ હૈ ।⁽²⁾

『6』 નામહરમ મર્દોં કો બ શહવત દેખને વાલિયોં કો અપની કમજોરી ઔર નાતુવાની પર તરસ ખાતે હુવે અપને આપ કો અઝાબે ઇલાહી સે ખૂબ ડરાના ચાહિયે ।⁽³⁾

『7』 અફ્સોસ ! હમારે જમાર મુર્દા હોતે જા રહે હૈનું, ગૈરત કી આંખોં પર જહાલત કે પર્દે પડું ગએ, હયા કા જનાજા નિકલ ગયા, ગુનાહોં પર નદામત કે બજાએ ઇજાહારે મસરત કિયા જા રહા હૈ । નાચ ગાને કા ગુનાહ ઇસ કદર આમ હો ગયા હૈ કિ અબ બચ્વા બચ્વા ઇસ કા શૈદા હુવા જા રહા હૈ ।⁽⁴⁾

『8』 ગાને બાજોં મેં દિલચસ્પી રખના શૈતાન ઔર ઉસ કે પૈરૂકારોં કી સિફૃત હૈ જબ કિ સાથીદત મન્દ ઇસ્લામી બહનેં ફિલ્મોં, ડ્રામોં ઔર ગાને

[1]પર્દે કે બારે મેં સુવાલ જવાબ, સ. 254

[2]બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ અભ્વલ, ગાને બાજે કી હૌલનાકિયાં, સ. 119

[3]બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ અભ્વલ, ગાને બાજે કી હૌલનાકિયાં, સ. 120

[4]બયાનાતે અન્તારિયા હિસ્સાએ અભ્વલ, ગાને બાજે કી હૌલનાકિયાં, સ. 124

बाजों से दूर ही रहती हैं।⁽¹⁾

﴿9﴾ ગાને બાજોં કે જરીએ અપના ગમ ગલત કરના શૈતાની કામ હૈ।⁽²⁾

﴿10﴾ ગાને બાજોં કે જરીએ ઇન્સાન નફ્સાની લજ્જાઓં મેં મુખ્લા હો કર મજીદ ગુનાહોં મેં ફંસ જાતા હૈ।⁽³⁾

﴿11﴾ ગાને બાજે ગુનાહોં પર ઉક્સાતે, શહવત ભડકાતે ઔર ઇન્સાન કો બે ગૈરત બનાતે હૈ।⁽⁴⁾

﴿12﴾ બા'જ ખ્વાતીન અપને શોહરોં કી સખ્ત નાફરમાનિયાં ઔર નાશુક્રિયાં કરતી હૈનું ઔર જરા કોઈ બાત બુરી લગ જાએ તો પિછલે તમામ એહસાનાત ભુલા કર કોસના શુરૂઆં કર દેતી હૈનું, ઉન્હેં ઇસ સે બાજ રહના ચાહિયે।⁽⁵⁾

﴿13﴾ ઇજતિમાઅાત વગૈરા મેં જહાં ભીડ જિયાદા હો વહાં અપની સહૂલત કે લિયે જિયાદા જગહ ઘેર કર દીગર ઇસ્લામી બહનોં કે લિયે તંગી કા બાઇસ ન બને।⁽⁶⁾

1.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ અબ્બલ, ગાને બાજે કી હૌલનાકિયાં, સ. 134

2.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ અબ્બલ, ગાને બાજે કી હૌલનાકિયાં, સ. 136

3.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ અબ્બલ, ગાને બાજે કી હૌલનાકિયાં, સ. 136

4.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ અબ્બલ, ગાને બાજે કી હૌલનાકિયાં, સ. 137

5.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ અબ્બલ, એહતિરામે મુસ્લિમ, સ. 268

6.....બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ અબ્બલ, એહતિરામે મુસ્લિમ, સ. 275

﴿14﴾ ﷺ એક ઇસ્લામી બહન કિસી જરૂરત સે મસલન વુજૂ કરને કે લિયે અપની જગહ સે ઉઠ કર જાએ ઔર જરૂરત પૂરી કર કે અભી અભી આને વાલી હો તો ઉસ કી જગહ દૂસરી ન બૈટે ।⁽¹⁾

﴿15﴾ ﷺ એહતિરામે મુસ્લિમ કા તકાજા યેહ હૈ કિ હર હાલ મેં હર ઇસ્લામી બહન કે તમામ હુકૂક કા લિહાજ રખા જાએ ઔર બિલા ઇજાજતે શરીર કિસી કી ભી દિલ શિકની ન કી જાએ ।⁽²⁾

﴿16﴾ ﷺ જીવાન કો કાબૂ મેં રખિયે કિ જિયાદા બોલતે રહને સે બા'જ ઔકાત મુંહ સે કલિમાતે કુફ્ર નિકલ જાતે હૈનું ઔર પતા નહીં લગતા ।⁽³⁾

﴿17﴾ ﷺ ગુસ્સે કે સબબ બહુત સારી બુરાઇયાં જનમ લેતી હૈનું જો આખિરત કે લિયે તબાહ કુન હૈનું મસલન : હસદ, ગીબત, ચુગલી, કીના, કટ્ટણ તઅલ્લુક, ઝૂટ, આબરૂ રેઝી, કિસી કો હકીર જાનના, ગાલી ગલોચ, તકબ્બુર, બેજા માર ધાડ, તમસ્ખુર (યા'ની મજાક ઉડાના), કટ્ટણ રેહૂમી, બે મુરવ્વતી, શમાતત યા'ની કિસી કે નુક્સાન પર રાજી હોના ઔર એહસાન ફરામોશી વગૈરા ।⁽⁴⁾

[1]બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ અબ્બલ, એહતિરામે મુસ્લિમ, સ. 279

[2]બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ અબ્બલ, એહતિરામે મુસ્લિમ, સ. 280

[3]બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ દુવુમ, બુરે ખાતિમે કે અસ્બાબ, સ. 137

[4]બયાનાતે અત્તારિયા હિસ્સએ દુવુમ, ગુસ્સે કા ઇલાજ, સ. 153

﴿18﴾ ﷺ आप को बोल कर बारहा पछताना पड़ा होगा मगर ख़ामोश रह कर कभी नदामत नहीं उठाई होगी ।⁽¹⁾

﴿19﴾ ﷺ अःवाम में येह ग़लत मशहूर है कि गुस्सा हराम है । गुस्सा एक गैर इख्लायारी अम्र है, इन्सान को आ ही जाता है, इस में इस का कुसूर नहीं, हां गुस्से का बेजा इस्त'माल बुरा है ।⁽²⁾

मुतफ़र्इक़ मदनी फूल

﴿1﴾ ﷺ बुरी सोहबत में हलाकत ही हलाकत और अच्छी सोहबत और अच्छों से महब्बत व निस्बत में हर तरह से आफ़ियत है ।⁽³⁾

﴿2﴾ ﷺ जो भिकारी कमाने पर क़ादिर होने के बा वुजूद बिला ज़रूरत व मजबूरी बतौरे पेशा भीक मांगते हैं गुनहगार हैं और ऐसों के हाल से बा ख़बर होने के बा वुजूद इन को देना जाइज़ नहीं ।⁽⁴⁾

﴿3﴾ ﷺ हर एक का तबई मिज़ाज अलग अलग होता है एक ही दवा किसी के लिये आबे ह़्यात का काम दिखाती है तो किसी के लिये मौत

1.....बयानाते अःत्तारिय्या हिस्से दुवुम, गुस्से का इलाज, स. 166

2.....बयानाते अःत्तारिय्या हिस्से दुवुम, गुस्से का इलाज, स. 173

3.....पर्दे के बारे में सुवाल जवाब, स. 78

4.....इस्लामी बहनों की नमाज़, क़ज़ा नमाज़ों का तरीक़ा, स. 168

کا پैगام لاتی ہے، لیہاجا کیتابوں مें لیخے ہувے یا اُبھامुنّا س کے باتاے ہувے ایلائج شرکت کرنے سے کبھی اپنی تبیبا سے مسخر کر لئنا جروری ہے ।⁽¹⁾

﴿4﴾ ﷺ بدل بدل کر نہیں بلکہ اکھی تبیبا سے ایلائج کرવانا معاں سب رہتا ہے کہ وہ تبریز میجاں سے واکیف ہو جاتی ہے ।⁽²⁾

﴿5﴾ ﷺ درانے کے لیے اکسر ماءِ حوت بول دیا کرتی ہے کہ بیلی آई، کوٹا آیا وگئرا । جنہوں نے اس کیا عن کو چاہیے کہ سچھی توبہ کرو ।⁽³⁾

﴿6﴾ ﷺ شہزاد کے مالے تیجارات میں سے اکھی یا'نی بھوکا بھی ہے جیسے یہ اُرتوں کے ہاثوں بے چتا ہے ।⁽⁴⁾

﴿7﴾ مان گاپ کی نماج، ہیجو نیفاس کا بیان، س. 230

۱.....islam اسلام ۲

3.....گیبعت کی تباہکاریاں، س. 56

4.....بیاناتے اُنٹاریا ہیسسے ابھل، شہزاد کے چار گدھے، س. 217

5.....بیاناتے اُنٹاریا ہیسسے ابھل، مورے کی بے بسی، س. 377

﴿8﴾ ﷺ अगर वालिदैन खिलाफ़े शरीअत हुक्म दें⁽¹⁾ तो इस बात में उन की फ़रमां बरदारी न की जाए।⁽²⁾

﴿9﴾ ﷺ बसा औक़ात दीन के मुआमले में मा'लूमात से बिल्कुल कोरी जाहिल औरतों के गैर शरई मगर वे अमल नफ़्स को भाने वाले जवाब न जाने कितने ज़ेहन ख़राब कर देते हैं।⁽³⁾

﴿10﴾ ﷺ जो दूसरों को अपने नेक आ'माल सुनाती हैं वोह रियाकारी की तबाहकारी का शिकार हो जाती हैं।⁽⁴⁾

﴿11﴾ ﷺ क़ियामत में जहां कुफ़्रार नाक़ाबिले बरदाशत तकालीफ़ से दोचार होंगे वहां मोमिनीन पर झूम झूम कर रहमतें बरस रही होंगी।⁽⁵⁾

﴿12﴾ ﷺ अफ़सोस ! आज कल चुग्ली इस कदर आम है कि अक्सर इस्लामी बहनों को शायद पता तक नहीं चलता कि चुग्ल ख़ोरी कर रही

[1].....किसी हुक्म के मुतअल्लिक़ येह जानने के लिये कि वाक़ेई येह खिलाफ़े शरीअत है या नहीं, ड़लमाए किराम बिल खुसूस मुफितयाने किराम से ज़रूर शरई रहनुमाई ली जाए और खुद किसी भी काम के खिलाफ़े शरीअत होने का फैसला न किया जाए।

[2].....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए अब्बल, मुर्दे की बे बसी, स. 379

[3].....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए अब्बल, क़ियामत का इम्तिहान, स. 404

[4].....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए दुवुम, मैं सुधरना चाहता हूं, स. 57

[5].....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए दुवुम, बादशाहों की हड्डियां, स. 103

हूं। चुग्ल खोरी आखिरत के लिये सख्त तबाह कुन है।⁽¹⁾

﴿13﴾ ﷺ **अल्लाह** ﷺ की खुफ्या तदबीर को कोई नहीं जानता, किसी को भी अपने इल्म या इबादत पर नाज़ नहीं करना चाहिये।⁽²⁾

﴿14﴾ ﷺ शैतान ने हजारों साल इबादत की, अपनी रियाज़ और इल्मय्यत के सबब मुअल्लिमुल मलकूत या'नी फ़रिश्तों का उस्ताज़ बन गया था लेकिन उस बद बख्त को तकब्बुर ले ढूबा और वोह काफिर हो गया।⁽³⁾

﴿15﴾ ﷺ बन्दों को बहकाने के लिये शैतान पूरा ज़ोर लगाता है, जिन्दगी भर तो वस्वसे डालता ही रहता है मगर मरते वक्त पूरी ताक़त सर्फ़ कर देता है कि किसी तरह बन्दे का बुरा ख़ातिमा हो जाए।⁽⁴⁾

﴿16﴾ ﷺ ब ज़ाहिर कोई कितनी ही इबादतों रियाज़ करे, दीन की ख़ूब तब्लीغ़ व ख़िदमत करे, लेकिन अगर दिल में मुनाफ़क़त और मीठे मुस्तफ़ा ﷺ की अदावत हो तो नेकियों और इबादत की कोई हक़ीक़त नहीं।⁽⁵⁾

[1]....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए दुवुम, बुरे ख़ातिमे के अस्बाब, स. 116

[2]....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए दुवुम, बुरे ख़ातिमे के अस्बाब, स. 132

[3]....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए दुवुम, बुरे ख़ातिमे के अस्बाब, स. 132

[4]....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए दुवुम, बुरे ख़ातिमे के अस्बाब, स. 132

[5]....बयानाते अ़त्तारिय्या हिस्सए दुवुम, खुदकुशी का इलाज, स. 396

﴿17﴾ ﷺ **अल्लाह** ﷺ मुसलमानों को इमिहानात में मुब्ला फ़रमा कर उन के गुनाहों को मिटाता और दरजात को बढ़ाता है।⁽¹⁾

﴿18﴾ ﷺ जो मसाइबो आलाम पर सब्र करने में कामयाब होती हैं वोह **अल्लाह** ﷺ की रहमतों के साए में आ जाती हैं।⁽²⁾

﴿19﴾ ﷺ जो नेकियों में कमज़ेर हैं वोह नेकियों में आगे बढ़ जाने वाली इस्लामी बहनों पर रशक कर के उन की तरह नेकियां बढ़ाने की जुस्तजू करें।⁽³⁾

﴿20﴾ ﷺ तंगदस्ती, बीमारी, परेशानी और फौतगी के मवाकेअः पर सदमे या इश्तिअ़ाल के सबब बा'जु इस्लामी बहनें **نَعُوذُ بِاللَّهِ** कलिमाते कुफ़्र बक देती हैं।⁽⁴⁾

﴿21﴾ ﷺ अगर कोई इश्के मजाज़ी की आफ़त में फंस जाए तो उस को चाहिये कि सब्र करे। शादी से क़ब्ल मिलना बल्कि एक दूसरे को देखना नीज़ ख़त्तो किताबत, फ़ोन पर गुफ़्तगू और तहाइफ़ का लैन दैन वगैरा हर वोह फ़े'ल जो इस इश्क के सबब किया जाए हराम और जहन्म में ले जाने वाला काम है।⁽⁵⁾

1.....بَيَانًا تَطْبِقُهُ أَنْتَارِيَا حِسْسَةً دُوْمَهُ، خُودُكُوشِيٰ كَى إِلَاجَ، س. 410

2.....بَيَانًا تَطْبِقُهُ أَنْتَارِيَا حِسْسَةً دُوْمَهُ، خُودُكُوشِيٰ كَى إِلَاجَ، س. 411

3.....بَيَانًا تَطْبِقُهُ أَنْتَارِيَا حِسْسَةً دُوْمَهُ، خُودُكُوشِيٰ كَى إِلَاجَ، س. 428

4.....بَيَانًا تَطْبِقُهُ أَنْتَارِيَا حِسْسَةً دُوْمَهُ، خُودُكُوشِيٰ كَى إِلَاجَ، س. 434

5.....بَيَانًا تَطْبِقُهُ أَنْتَارِيَا حِسْسَةً دُوْمَهُ، خُودُكُوشِيٰ كَى إِلَاجَ، س. 469

शायदी अ़त्तार की तरफ से बिन्ते

अ़त्तार के लिये 12 मदनी फूल

घर को खुशियों का गहवारा बनाने और आखिरत संवारने के लिये शैखे तरीक़त, अमीरे अहले سُन्नत ذَمَّةٌ بِرَبِّكُمْ أَنْعَلَيْهِ ने अपनी शाहज़ादी बिन्ते अ़त्तार को रुख़सती के वक़्त नसीहत आमेज़ दर्जे जैल 12 मदनी फूल अ़ता फ़रमाए :

- ﴿1﴾ ↳ शोहर की तरफ से मिलने वाला हर हुक्म जो खिलाफ़े शरअ़ु न हो बजा लाना ज़रूरी है ।
- ﴿2﴾ ↳ अपने शोहर और सास का खड़े हो कर इस्तक़बाल कीजिये और खड़े हो कर ही रुख़सत भी कीजिये ।
- ﴿3﴾ ↳ दिन में कम अज़ कम एक बार (मुमकिन हो तो) सास की दस्तबोसी कीजिये ।
- ﴿4﴾ ↳ अपनी सास और सुसर का वालिदैन की तरह इकराम कीजिये । उन की आवाज़ के सामने अपनी आवाज़ पस्त रखिये । उन के और अपने शोहर के सामने जी जनाब से बात कीजिये ।
- ﴿5﴾ ↳ शोहर ज़रूरतन सज़ा देने का मजाज़ है । ऐसा हो तो सब्र व तहम्मुल का मुज़ाहरा कीजिये, गुस्सा कर के या ज़बान दराज़ी कर के घर से रुठ कर आ जाने की सूरत में आप पर मैके के दरवाज़े बन्द हैं ।

﴿6﴾ ↳ हाँ बिगैर रुठे शोहर की इजाज़त की सूरत में जब चाहें मैके आ सकती हैं।

﴿7﴾ ↳ अपने मैके की कोताहियां शोहर को बता कर ग़ीबत के गुनाहे कबीरा में न खुद मुब्लिमा हों न अपने शोहर को सुनने के गुनाहे कबीरा में मुलव्वस करें।

﴿8﴾ ↳ अपनी बे अ़मली या ला इल्मी को ढांपने के लिये इस तरह कह देना कि मुझे तो वालिदैन ने येह नहीं सिखाया सख्त हमाक़त है।

﴿9﴾ ↳ बहारे शरीअत हिस्सा 7 से नान नफ़क़ा का बयान, ज़ौजैन के हुक्कूक वगैरा का मुतालआ कर लीजिये।

﴿10﴾ ↳ अपने लिये किसी किस्म का सुवाल अपने शोहर से कर के उन पर बोझ मत बनना। हाँ अगर वोह मुकर्रर कर्दा हुक्कूक अदा न करें तो मांग सकती हैं।

﴿11﴾ ↳ मेहमान की खिदमत सअ़ादत समझ कर करना, इस के अख़राजात के मुआमले में शोहर पर बेजा बोझ मत डालना। अपने वालिद (या'नी सगे मदीना) से त़लब कर लेना। ﴿إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِرَغْبَلَ﴾ मायूसी नहीं होगी और अगर वोह खुश दिली से रिज़ामन्द हों तो उन की सअ़ादत मन्दी होगी।

﴿12﴾ ↳ शोहर की इजाज़त के बिगैर हरगिज़ घर से न निकलें।

**શાદી કે મૌક્ધા પર ડર્મીરે અહલે સુન્નત
 વગી તરફ સે ઝરલામી બહનોં ક્રો
 દિયા જાને વાલા મક્તુબ**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سage مदीના مુહમ્મદ ઇલ્યાસ અત્તાર કાદિરી રજવી ﷺ કી જાનિબ સે દરબારે મદીના કી ભિકારન, કનીજે ગૌસે જમન, ખાદિમએ શહનશાહે જુલમિનન કી ખિદમત મેં મદીનએ મુનવ્વરા رَأَدَهَا اللَّهُ شَرِفًا وَتَعْظِيْلًا કી મુસ્કુરાતી હુઈ બહારોં ઔર મકકએ મુકર્રમા رَأَدَهَا اللَّهُ شَرِفًا وَتَعْظِيْلًا કે રંગીન રેગજારોં ઔર વહાં કે ખૂબ સૂરત પહાડોં કી કિતારોં કી બરકતોં સે માલા માલ મહકા મહકા ખુશગવાર સલામ ।

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَلْحَمْدُ لِلَّهِ الْوَهَّابِ الطَّلَمَيْنِ عَلَىٰ كُلِّ حَالٍ

આલ્લાહ આપ કો દોનોં જહાં મેં શાદો આબાદ રહે, આપ કી ખુશિયોં કો ત્વીલ કરે, **આલ્લાહ** આપ કો મદીનએ મુનવ્વરા رَأَدَهَا اللَّهُ شَرِفًا وَتَعْظِيْلًا કે સદા બહાર ફૂલોં કી તરહ હમેશા મુસ્કુરાતી રહે । આપ કી બીમારિયાં, પરેશાનિયાં, ઘરેલૂ નાચાકિયાં, તંગ દસ્તિયાં, કર્જ દારિયાં દૂર હોં । ઇન્દ્રિયાની જિન્દગી ખુશગવાર ગુજરે । ઔલાદે સાલેહા સે ગોદ હરી રહે, બાર બાર હજ કા શરફ મિલે ઔર મીઠા મદીના ચૂમના નસીબ હો ।

اَمِينٌ بِجَاهِ السَّيِّدِ الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

आप की दुन्या व आखिरत की बेहतरी के ज़ज्बे के तहत महज़ हुसूले सवाब की ख़ातिर अर्ज़ करता हूं कि अपने शोहर की ख़िदमत में कोताही मत करना, इस ज़िम्मे में मीठे मीठे आक़ा صَلَّى اللَّهُ عَلَى عَبْرِيْهِ وَسَلَّمَ के 6 खुशबूदार इरशादात पेश करता हूं :

﴿1﴾ ﴿1﴾ क़सम है उस की जिस के क़ब्ज़े कुदरत में मेरी जान है ! अगर क़दम से सर तक शोहर के तमाम जिस्म में ज़ख्म हों जिन से पीप और कच लहू बहता हो फिर औरत उसे चाटे तब भी हक़्के शोहर अदा न किया ।⁽¹⁾

﴿2﴾ ﴿2﴾ हज़रते सच्चिदुना बिलाल رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ने रसूलुल्लाह صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ की ख़िदमत में अर्ज़ की, कि दो औरतें दरवाजे पर ये ह सुवाल करने के लिये खड़ी हैं कि अगर वोह अपने शोहर और अपने जेरे कफ़ालत यतीमों पर सदक़ा करें तो क्या उन की तरफ़ से सदक़ा अदा हो जाएगा ? तो रसूलुल्लाह صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने दरयापूत फ़रमाया : वोह औरतें कौन हैं ? हज़रते सच्चिदुना बिलाल رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ने अर्ज़ की : अन्सार की एक औरत और जैनब है । तो रसूलुल्लाह صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने फ़रमाया : उन दोनों के लिये दुगना अज्र है, एक रिश्तेदारी का और दूसरा सदक़े का ।⁽²⁾

[1] مسند احمد، مسند انس بن مالک، ١٢٩٣٩، حديث: ٥/٣٢٥

[2] مسلم، كتاب الزكاة، باب فضل النفقه... الخ، ص ٣٢٠، حديث: ١٠٠٠ املحضاً

﴿3﴾ ➤ શોહર ને બીવી કો બુલાયા ઉસ ને ઇન્કાર કર દિયા ઔર ઉસ (શોહર) ને ગુસ્સે મેં રાત ગુજારી તો ફરિશ્ટે સુછ્ખ તક ઉસ આરત પર લા'નત ભેજતે રહતે હું ।⁽¹⁾ ઔર દૂસરી રિવાયત મેં હૈ : (શોહર) જબ તક ઉસ સે રાજી ન હો **अल्लाह** ﷺ ઉસ આરત સે નારાજ રહતા હૈ ।⁽²⁾

﴿4﴾ ➤ ઔર (બીવી) બિગેર ઇજાજત ઉસ (શોહર) કે ઘર સે ન જાએ અગર એસા કિયા તો જબ તક તૌબા ન કરે **अल्लाह** ﷺ ઔર ફરિશ્ટે ઉસ પર લા'નત કરતે હું । અર્જ્ય કી ગઈ : અગર્ચે શોહર જાલિમ હો ? ફરમાયા : અગર્ચે જાલિમ હો ।⁽³⁾ બાત બાત પર રૂઠ કર મૈકે ચલી જાને વાલી આરતોં કે લિયે મુન્દરિજાએ બાલા હદીસ મેં કાફી દર્સ હૈ ।

﴿5﴾ ➤ તીન કિસ્મ કે લોગોં કી નમાજ કો **अल्लाह** તાલુલ નહીં ફરમાતા એક તો વોહ આરત જો અપને શોહર કી ઇજાજત કે બિગેર ઘર સે નિકલે, દૂસરા ભાગ હુવા ગુલામ ઔર તીસરા વોહ બાદશાહ જિસ કી રિઝાયા ઉસે નાપસન્દ કરતી હો ।⁽⁴⁾

[١] بخاري، كتاب بدء الخلق، باب أذاقوا أحدكم... الخ، ص ٨٢٩، حديث: ٣٢٣٧

[٢] مسلم، كتاب النكاح، باب تحريم امتناعها من... الخ، ص ٥٣٩، حديث: ١٣٣٦

[٣] كنز العمال، حرف التون، كتاب النكاح،باب الخامس في حقوق الزوجين، الفصل الأول، المجلد الثامن، ١٢/١٣٣، حديث: ٣٣٨٠١

[٤] كنز العمال، حرف الميم، كتاب المواعظ والرئق... الخ، الباب الثاني في ترهيبات، الفصل الثالث، المجلد الثامن، ١٢/٢٥، حديث: ٣٣٩١٩

شاید کسی اسلامی بہن کو یہ وسوسا آئے کہ کیا سیرف اُرتوں پر ہی مردوں کے ہوکھوکے ہیں؟ مردوں پر بھی اُرتوں کے کوئی ہوکھوکے ہیں یا نہیں؟ تو پڑھیے :

﴿٦﴾ ﴿۶﴾ کوئی مومین کسی مومین بیوی کو دشمن ن جانے اگر اس کی کسی اُدات سے ناراج ہو تو دوسری خسلت سے راجی ہو جائے ।^(۱) ہکیمیل عالمت ہجڑتے مولانا مسٹر احمد یار خان لیکھتے ہیں : سُبْحَانَ اللَّهِ عَزَّلَهُ رَحْمَةُ الْمَتَّنَانِ کہسی نافیس تا'لم ! مکرمد یہ ہے کہ بے ایک بیوی میلنا ناممکن ہے، لیہا جا اگر بیوی میں دو اک براۓ ایوں بھی ہوں تو اسے برداشت کرو کہ کوچھ خوبیوں بھی پا آؤ گے । یہاں ساہبِ میراث نے فرمایا : جو بے ایک ساتھی کی تلاش میں رہے گا وہ دنیا میں اکلہا ہی رہ جائے گا، ہم خود ہجڑ رہا ہیں، ہر دوست اُجھیج کی براۓ ایوں سے دار گوچڑ کرو، اچھائیوں پر نجڑ رکھو، ہاں ! اسلام کی کوشش کرو، بے ایک تو رسول علیہ السلام ہے ।^(۲)

جے لے کے پانچ مدنی فول بھی اپنے دل کے مدنی گول دستے پر سجا لیجیے، اب شاء الله عزَّلَهُ رَحْمَةُ الْمَتَّنَانِ گھر امُن کا گھووارا بن جائے گا ।

مسلم، کتاب الرحماء، باب الوصيۃ بالنساء، ص ۵۵۶، حدیث: ۱۳۶۹ [۱]

[۲] میر آتول مناجیہ، بیویوں سے برداشت، پہلی فصل، 5 / 87

『1』 सास और नन्द से किसी सूरत भी न बिगाड़िये । उन की ख़बर खिलमत करती रहिये । अगर वोह तुन्ज़ करें तो ख़ामोश रहिये ।

『2』 सास बिलफर्ज़ झिल्कियां दे तो अपनी माँ का तसव्वुर कर लीजिये कि वोह डांट रही हैं तो सब्र आसान हो जाएगा । ﴿شَاءَ اللَّهُ مَا يَرِيدُ﴾

『3』 आप ने कभी सास के गुस्से हो जाने पर अगर जवाबी गुस्से का मुज़ाहरा किया तो फिर निभाव मुश्किल तरीन है ।

『4』 सुसराल की बद सुलूकी की फ़रयाद अपने मैके में करना आगे चल कर तबाही का इस्तिक़बाल करना है । लिहाज़ा सब्र के साथ साथ इस उसूल पर कारबन्द रहिये कि एक चुप सो को हराए जवाब में सिर्फ़ दुआए खैर कीजिये ।

『5』 उमूमन आज कल सुसराल की तरफ़ से बहू पर जादू करती है, अपने शोहर को क़ाबू कर लिया है वगैरा वगैरा इल्ज़ाम लगाए जाते हैं, खुदा न ख़्वास्ता आप के साथ ऐसा मुआमला हो जाए तो आपे से बाहर हो जाने के बजाए हिक्मते अमली और इन्तिहाई नर्मी से काम लीजिये । अपना कमरा दिन के वक्त बन्द न रखिये, घर के दूसरे अफ़राद की मौजूदगी में अपने शोहर से काना फूसी न कीजिये । शोहर की मौजूदगी में भी चाए वगैरा अपनी सास या नन्द के साथ बैठ कर ही पियें ।

उन के सामने हरगिज़ मुंह न बिगाड़िये, गुस्सा निकालने के लिये बरतन

ज़ेर से न पछाड़िये । बच्चों को इस तरह मत डांटिये कि उन को वस्वसा आए कि हमें सुनाती और कोसती है । धोने पकाने के काम में फुर्ती दिखाइये, मतलब येह कि नजासत को नजासत से (या'नी इल्ज़ाम को हँगामे से) पाक करने के बजाए (हिक्मत व हुस्ने अख़्लाक़ के) पानी ही से पाक किया जा सकता है । इस तरह आप ﷺ अपने सुसराल की मन्ज़ूरे नज़्र हो जाएंगी और ज़िन्दगी भी खुश गवार हो जाएगी, सुसराल के हड़ में दुआ से गफ़्लत न कीजिये कि दुआ से बड़े बड़े मसाइल हल हो जाते हैं । सौमो सलात की पाबन्दी करती रहिये, शरई पर्दे का एहतिमाम कीजिये । याद रहे ! देवर व जेठ से भी पर्दा है । अपने घर में फैज़ाने सुन्नत का दर्स जारी कीजिये । ख़ामोशी की अदत डालिये कि जियादा बोलने से झगड़े का अन्देशा बढ़ जाता है । फैशन परस्ती के बजाए सुन्नतों का रास्ता इख़ियार कीजिये कि इसी में भलाई है । मुझ गुनहगार को दुआए ग़मे मदीना व बक़ीअ व मग़फ़िरत से नवाज़ती रहें । अगर आप को मेरा येह मक्तूब पसन्द आए तो इसे प्लास्टिक कोर्टिंग करवा लीजिये और खुदा न ख़्वास्ता कभी घेरलू झगड़ा हो तो इस को पढ़ लीजिये । **وَالسَّلَامُ عَلَى الْكَرَامِ**

शादी मुबारककेनौ हुस्फ़ की

निस्बत से ११ मदनी फूल

『1』 बहू को चाहिये कि अपनी मां बहनों ही की तरह अपनी सास और नन्द से भी महब्बत करे।

『2』 बहू की मौजूदगी में मां और बेटी का आपस में काना फूसी करना बहू के लिये वस्वसों का बाइस और उस के दिल में एहसासे महरूमी पैदा करने वाला है और इस तरह उस के दिल में नफ़रतों की बुन्याद पड़ती है।

『3』 बहू को जब तक बेटी से बढ़ कर सास का प्यार नहीं मिलेगा उस वक्त तक उस का अपनी सास, नन्दों से मानूस होना बहुत मुश्किल है।

『4』 सास कभी डांट दे तो बहू को चाहिये कि अपनी मां की डांट समझ कर बरदाश्त कर ले।

『5』 अगर कभी बहू बद तमीज़ी कर बैठे तो सास को चाहिये कि बेटी समझ कर मुआफ़ कर दे।

『6』 भूल कर भी येह अलफ़ाज़ किसी के मुंह से न निकलें कि बहू ता 'वीज़ करवाती है, वरना फ़साद बरपा और सुकून बरबाद हो सकता है।

- ﴿7﴾ ﷺ اگر خودا ن خواستا کبھی گھر سے تا' ویجٰ میل بھی جائے تب بھی بیگیر شارب سुبوت کے یہ تے کر لئا کی بھو نے دالا جائجٰ نہیں ।
- ﴿8﴾ ﷺ یکمین جانیے ! شہزاد بھی تا' ویجٰ اسی جگہ دال سکتا ہے کی گھر کے کیسی فرد کے ہاث لگ جائے اور گھر میں فساد خड़ا ہے ।
- ﴿9﴾ ﷺ بھائی کا دےوار و جہٹ سے پردہ ن کرنا ہرام اور جہنم میں لے جانے والा کام ہے । ساس اور سوسر وغیرا با وعود کو درت نہیں رکھے تو خود بھی گونہگار ہوں گے ।

شادی شुदھا حلالیتی بہنوں کے لیے ۱۴ مذہبی فوائد

- ﴿1﴾ ﴿ میاں ہاکیم ہوتا اور بیوی مذہبی ہوتی ہے اس کے علاوہ ہونے کا خیال بھی دل میں ن لایے ।
- ﴿2﴾ ﴿ جب میاں ہاکیم ہے تو اس کی ایضاً ابھ کو لاجیم سماں ہیے । سیدنیل مرسالین نے ﷺ نے فرمایا : ابھ ابھ جب پانچ نماجیں پढے، رمذان کے روچے رکھے، اپنی ایجات کی ہیفاہ کرے اور اپنے خوابند کی ایضاً ابھ کرے تو جس دروازے سے چاہے جنات میں داخیل ہو । ^(۱)

- ﴿3﴾ ﴿ ان کا شریان ابھ کے معتابیک میل نے والا ہر ہوکم خواہ نافع پر کیتنا ہی گیرا ہے خوش دلی کے ساتھ سار آنکھوں پر لیجیے ।

معجم اوسط، باب العین، من اسمہ عبدالعزیز، حدیث: ۲۸۳ / ۳ ۱۱

﴿4﴾ ﴿4﴾ ઉન કી પસન્દ કે ખાને ઉન કી મર્જી કે મુતાબિક ઉમ્દા તરીકે પર પકા કર, બશશાશત (ખુશી) કે સાથ પેશ કર કે ઉન કે દિલ મેં ખુશી દાખિલ કર કે બે અન્દાજા સવાબ કી હ્કદાર બનિયે । હજરતે સાયિદુના ઇબ્ને અબ્બાસ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત હૈ કિ દો જહાન કે તાજવર, સુલ્તાને બહૂરો બર صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કિ **અલ્લાહُ** કે નજુદીક ફ્રાઇજ કી અદાએગી કે બા'દ સબ સે અફ્જલ અમલ મુસલમાન કે દિલ મેં ખુશી દાખિલ કરના હૈ ।⁽¹⁾

﴿5﴾ ﴿5﴾ ઉન કી હર વોહ તન્કીદ જો શરઅન દુરુસ્ત હો અગાર ઉસ પર બુરા લગે તો ઇસે શૈતાન કા વાર સમજ્ઞ કર લાહૌલ શરીફ પઢ્ય કર શૈતાન કો નામુરાદ લૌટાઇયે ।

﴿6﴾ ﴿6﴾ અગાર કિસી ખ૱તા બલ્ક ગ્લાટ ફેહ્મી કી બિના પર ભી મિયાં ડાંટ ડપટ કરે યા બિલફર્જ મારે તો હંસી ખુશી સહ લીજિયે કિ ઇસ મેં આપ કી આખિરત કે સાથ સાથ દુન્યા મેં ભી ભલાઈ હૈ ઔર إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَا نَهِيَ

ઘર અમ્ન કા ગહવારા રહેગા ।

﴿7﴾ ﴿7﴾ અગાર સામને જબાન ચલાઈ, મુંહ ફુલાયા, બરતન પછાડે, મિયાં કા ગુસ્સા બચ્ચોં પર ઉતારા ઔર ઇસી ત્રહ કી દીગર નામુનાસિબ હ્રકતેં કર્ણી તો ઇસ સે હાલાત સંવરને કે બજાએ મજીદ બિગડેંગે, યેહ અચ્છી ત્રહ ગિરહ મેં બાંધ લીજિયે કિ ઇસ ત્રહ કરને સે અગાર બ

١٠٩١٤ []
معجمٌ كَبِيرٌ، مَا سَلَّدَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ، مُجَاهِدٌ عَنْ أَبْنَ عَبَّاسٍ، حَدِيثٌ: ٥/٢٢٤، حَدِيثٌ:

ज़ाहिर सुल्ह हो भी गई तब भी दिलों में से नफरतें ख़त्म होने का इमकान न होने के बराबर है।

﴿8﴾ ﴿मियां की ख़ामियों के बजाए ख़ूबियों ही पर नज़र रखिये और उन के हक़ में **آلہا** سे डरती रहिये।

ऐबों को ऐब जू की नज़र ढूँडती है पर
जो खुश नज़र है ख़ूबियां आएं उसे नज़र

﴿9﴾ ﴿मियां या सुसराल की शिकायत मैके में करना दुन्या व आखिरत के लिये सख्त नुक्सान देह साबित हो सकता है कि फ़ी ज़माना मुशाहदा येही है कि इस तरह ग़ीबतों, तोहमतों, चुग़लियों, ऐबदरियों और दिल आज़ारियों वगैरा तरह तरह के गुनाहों का बहुत बड़ा दरवाज़ा खुल जाता है, फिर इस की नुहूसत से बारहा दुन्या में येह आफ़त आती है कि घर टूट जाता है।

﴿10﴾ ﴿हां अगर वाक़ेई शोहर जुल्म करता है या सुसराल वाले सताते हैं तो सिर्फ़ ऐसे शख़स को अच्छी नियत के साथ फ़रयाद की जाए जो जुल्म से बचा सकता, सुल्ह करवा सकता हो या इन्साफ़ दिलवा सकता हो, बाक़ी सिर्फ़ भड़ास निकालना, दिल हल्का करने के लिये घर की बातें मैके या सहेलियों के पास करना ग़ीबतों और तोहमतों वगैरा के गुनाहों में डाल कर सुनने सुनाने वालों को जहन्म का हक़दार बना सकता है।

﴿11﴾ ﴿ ११ ﴾ बिलफ़र्जِ शोहर या सास वगैरा की किसी हरकत से कभी दिल को ठेस पहुंचे तो खुद को क़ाबू में रखिये, ये ह आप के इम्तहान का मौक़अ है कि या तो ज़्बान व दिल को क़ाबू में रख कर सब्र कर के जनत की ला ज़्वाल ने'मतों को पाने की सई कीजिये या ज़्बान की आफ़तों में पड़ कर शरीअत का दाइरा तोड़ कर अपने आप को जहन्म की हक़दार ठहराइये ।

﴿12﴾ ﴿ १२ ﴾ अगर्चे आप कितनी ही मसरूफ़ हों, ख़्वाह नींद के मजे लूट रही हों, जूँ ही शोहर आवाज़ दे, सवाबे अ़ज़ीम पाने की नियत से फ़ौरन लब्बैक (या'नी मैं हाज़िर हूँ) कहती हुई उठ बैठिये और उन की ख़िदमत में मश्गूल हो कर जन्तुल फ़िरदौस के ख़ज़ाने समेटना शुरूअ ़ कर दीजिये ।

﴿13﴾ ﴿ १३ ﴾ शोहर की दिलजूई की ख़ातिर उन के वालिदैन वगैरा की खुश दिली के साथ ख़िदमत बजा लाइये ﴿ ﷺ ﴾ दोनों जहां में बेड़ा पार होगा ।

कर भला हो भला

﴿14﴾ ﴿ १४ ﴾ शोहर की हरगिज़ नाशुक्री मत किया कीजिये कि उस के आप पर बेशुमार एहसानात हैं । सरकारे नामदार, मदीने के ताजदार ﴿ ﷺ ﴾ एक बार ईद के रोज़ ईदगाह तशरीफ़ ले जाते हुवे ख़वातीन की तरफ़ गुज़रे तो फ़रमाया :

ऐ औरतो ! سدका किया करो ! मैं ने तुम्हारी अक्सरियत जहन्मी देखी है। ख़वातीन ने अर्ज़ की : या رَسُولَ اللّٰهِ عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ! इस की वजह ? फ़रमाया : इस लिये कि तुम ला'नत बहुत करती हो और अपने शोहर की नाशुक्री करती हो ।⁽¹⁾

مادنی سہرہ (islamی بہنوں کے لیے)

तुझ को हो शादी मुबारक हो रही है रुक्सती	रुक्सती में तेरी पिन्हां क़ब्र की है रुक्सती ⁽²⁾
घर तेरा हो मुश्किल और ج़िन्दगी भी पुर बहार	रब हो राजी खुश हों तुझ से दो जहां के ताजदार
मदनी बेटी का खुदाया घर सदा आबाद रख	फ़त्रिमा ज़हरा का सदका दो जहां में शाद रख
ये ह मियां बीवी इलाही मक्रे शैतां से बचें	ये ह नमाजें भी पढ़ें और सुन्नतों पर भी चलें
ये ह मियां बीवी चलें हज़ को इलाही ! बार बार	बार बार इन को मदीना भी दिखा परवर दगार
मैका व सुसराल तेरे दोनों ही खुश हाल हों	दो जहां की ने भतों से खूब माला माल हों
अपने शोहर की इत्ताअत से न ग़फ्लत करना तू	हृष्ण में पछ्ताएगी ऐ मदनी बेटी वरना तू
मदनी बेटी या इलाही ! ना बने गुस्से की तेज़	ये ह करे सुसराल में हर दम लड़ाई से गुरैज़
याद रख ! तू आज से बस तेरा घर सुसराल है	नफ़रते सुसराल सुन ले आफ़तों का जाल है

[.....بخاری، کتاب الحبیض، باب ترك المأصن الصوم، ص ۷۰۳، حدیث: ۱۰۷]

[2]....याद रख ! जिस तरह आज तुझे दुल्हन बना कर फूलों से लाद कर हुजरए अ़रुसी में ले जाया जा रहा है इसी तरह जल्द ही तेरे जनाजे को फूलों से लाद कर अन्धेरी क़ब्र की तरफ़ ले जाया जाएगा ।

तू खुशी के फूल लेगी कब तलक

तू यहां ज़िन्दा रहेगी कब तलक !

मां समझ कर सास की खिदमत जो करती है बहू
 सास नन्दों की तू खिदमत कर के हो जा कामयाब
 सास और नन्दे अगर सख्ती करें तो सब्र कर
 सास और नन्दों का शिकवा अपने मैके में न कर
 मैके के मत कर फ़ज़ाइल तू बवां सुसराल में⁽²⁾
 याद रख तू ने जबां खोली अगर सुसराल में
 सास चीख़ी तू भी बिफरी और लड़ाई ठन गई
 मेरी मदनी बेटी सुन “फैज़ाने सुनत” पढ़ के तू
 गर नसीहत पर अमल अन्नार की होगा तेरा

राज सारे ही घराने पर वोह करती है बहू
 उन की ग़ीबत कर के मत कर बैठना ख़ाना ख़राब
 सब्र कर बस सब्र कर चलता रहेगा तेरा घर
 इस तरह बरबाद हो सकता है बेटी तेरा घर⁽¹⁾
 अब तू इस घर को समझ अपना ही घर हर हाल में
 फ़ंस के तू क़ज़ियों के सुन रह जाएगी जनजाल में
 है कहां भूल एक की दो हाथ से ताली बजी
 इल्लजा है रोज़ देना दर्स अपने घर पे तू
 ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ﴾ अपने घर में तू सुखी होगी सदा⁽³⁾

■.....अगर खुदा न ख्वास्ता सुसराल में कोई चपकलिश हो जाए तो मैके में इस की भड़ास निकालने में येह खतरा है कि मां, बहनें हमदर्दी करें और उन की शाह मिलने पर ज़्यात मज़ीद मुश्तइल हों और यूं लड़ाई ठंडी होने के बदले मज़ीद बढ़ जाए और नतीजतन घर बरबाद हो जाए, आज कल इस तरह से घर तबाह हो रहे हैं, इसी लिये सगे मदीना ने येह नसीहत करने की जसारत की है। (कोई सुने या न सुने रोज़ाना फैज़ाने सुनत का दर्स जारी रखने की मदनी इल्लजा है।)

■.....अपने मां, बाप, या भाई बहनों की सख़ावतों के उम्ममन चर्चे बहू अपने सुसराल में करती है जिस से सुसराल वालों को शैतान वस्वसा डालता है कि येह तुम लोगों को सुनाती और जाताती है कि तुम लोग तो कन्जूस और बे मुरव्वत हो। यूं नफरतों की बुन्यादें मज़बूत होती हैं। बहू का मुंह फुलाए रहना भी फ़साद की सूरत बनता है। इस तरह सुसराल के सामने अपने बच्चों को कोसने से भी गुरैज़ करें कि बा’ज़ औक़ात सुसराल वाले समझते हैं येह हमें सुना रही है, फिर जंग छिड़ जाती है।

■.....वसाइले बख्शाश, स. 661

ब वक्ते रुखःत बेटी को नसीहत

رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهَا
हज़रते सव्यिदतुना अस्मा बिन्ते खारिजा फ़ज़ारी ने अपनी बेटी को शादी के बाद घर से रुखःत करते वक्त नसीहत आमोज़ मदनी फूलों का जो गुलदस्ता अ़त़ा फ़रमाया ऐ काश ! हर मां ये ह मदनी फूल अपनी बेटी को रुखःती के वक्त याद करा दे । ये ह मदनी फूल कुछ यूँ हैं :

✿ बेटी तू जिस घर में पैदा हुई अब यहां से रुखःत हो कर एक ऐसी जगह (या'नी शोहर के घर) जा रही है जिस से तू वाक़िफ़ नहीं ।

✿ एक ऐसे साथी (या'नी शोहर) के पास जा रही है जिस से मानूस नहीं ।

✿ उस के लिये ज़मीन बन जाना वोह तेरे लिये आस्मान होगा ।

✿ उस के लिये बिछौना बन जाना वोह तेरे लिये सुतून होगा ।

✿ उस के लिये कनीज़ बन जाना वोह तेरा गुलाम होगा ।

✿ उस से कम्बल की तरह चिमट न जाना कि वोह तुझे खुद से दूर कर दे ।

✿ उस से इस क़द दूर भी न होना कि वोह तुझे भुला ही दे ।

✿ अगर वोह क़रीब हो तो क़रीब हो जाना और अगर दूर हटे तो दूर हो जाना ।

✿ उस के नाक, कान और आंख (या'नी हर तरह के राज़) की हिफ़ाज़त

کرنा کی وہ تुझ سے سیف تیری خुشبو سونے (یا' نی راج کی ہیفاہجت اور وفایا ری پاے) ।

﴿ وہ تुझ سے سیفِ اچھی بات ہی سونے اور سیفِ اچھا کام ہی دے دے । ﴿^(۱)

Ін мадні фулон се вое маєн нсіїхт хасіл көрж жо бетійон ке ғар кө жнніт ка гаһвара банаे ке тәрікे бтанае ке бяаे шоһар, нндо аор саас пар ғукумт крнے ке тәрікे сиҳатті ہیں । фір жб беті үн тәрікөн пар әмл крнے ки көшиш крті ہی тө фітна в фссад ки ек есі آگ ғәдәк үтті ہی жо донан ғранан кो әпні лепет мөн ле леті ہی । **ۃللاح عدوٰع** ہمے әпні әулад ғил ғусус бетійон ки мадні тарбият крнے ки тәғіек мәһмт фәрмәа ।

پ्यारी پ्यारी اسلامی بہنو ! әпні әулاد ки سھیہ اسلامی үсүлөн ке мутабیک тарбият крнے ке لیے دا'вतے اسلامی کи мадні ғаҳол کисі نے 'متر سے کم نہیں, لیہاڑا ғуд ٻی دا'�تے اسلامی کے мадні ғаҳол سے ۋابستا رہیے اور әپنے اھللو ىیال کو ٻی یس مکے مکے маднی ғаҳول سے ۋابستا راخیے، کیونکی دا'�تے اسلامی کے маднی ғаҳول سے ۋابستا ہو کر بے شumar լوگوں کی چیندیگان بدل چکی ہیں، آپ ٻی әپنی اور әپنے اھللو ىیال کی چیندیگان مئے ғوش گوار маднی تبدیلی پیدا کرнے کے لیے فیضانے әولیا سے

..... احیاء العلوم، کتاب آداب النکاح، الباب الثالث في آداب العاشرة، القسم الثاني، ۷۵/۲

مالم مال دا' واتے اسلامی کے مددگار ماحول سے وابستہ ہو جائیے اور کوئی آنے سونت سے ماخوذ نسیہت کے مددگار فوٹو اپنے دامن میں سامانے کے لیے اپنے شہر میں ہونے والے دا' واتے اسلامی کے ہفتھاوار سونتھوں بھرے ایجادیما اور میں پابندی سے شرکت فرمائیے فیر دیکھیے آپ پر کیسا مددگار رنگ آتا ہے ! تاریخ کے لیے دا' واتے اسلامی کے ہفتھاوار سونتھوں بھرے ایجادیما کی اک مددگار بھار پےش کیا ہے ۔

نسیہت کی بارکت

ہڈریا باد (باقاعدہ اسلام سیندھ) کی اک اسلامی بھان کے بیان کا خوشناسا ہے کی میں دا' واتے اسلامی کے مددگار ماحول سے وابستہ گی سے کبھی گوناہوں بھری جیندگی بسرا کر رہی ہی، ہر وکھ دنیا کی آڑیجی اور فانی رینکوں میں گوم رہتی ہی، افسوس ! جیندگی کے کیمتوں ایجیاں **آللہا** عزوجل اور اس کے پیارے رسموں کی نا فرمائی میں بارباذ کرنا میرا ما' مول اور فیلمے ڈرامے، گانے باجے دیکھنا - سوننا میری آدات ہی، جہاں پر اکسر اپنے کاٹ گانوں کے الفاظ ہوتے، رات گاہ تک تی کی سکرین پر بہوڑا مناچیر دیکھ کر اپنا نامہ آ' مال سیواہ کرتی، فرشان کی متابالی ہی، بال کٹوانا، لڈکوں جیسا لیباں پہننا میرا شوک ہا، ماموں اور خالا جاہ کجیں کے ساتھ میل کر گئے، لڑو، تاش خیلانا میرا مہبوب مشغلا ہا ।

फिर मेरी ख़ज़ा़ रसीदा ज़िन्दगी में बहार आई और मैं दा'वते इस्लामी के मदनी माहोल से वाबस्ता हो गई। जिस का सबब कुछ यूं बना कि मेरी वालिदए मोहतरमा दा'वते इस्लामी के मद्रसतुल मदीना बालिग़ात में शिर्कत फ़रमाती थीं, उन्होंने हमारी ह़ल्क़ा ज़िम्मेदार इस्लामी बहन से अ़र्ज़ की, कि मेरी ख़्वाहिश है कि आप मेरी बेटी को समझाएं और उसे भी मद्रसतुल मदीना बालिग़ात में शिर्कत की तरगीब दिलाएं, लिहाज़ा एक दिन दा'वते इस्लामी की ओह मुबलिग़ा इस्लामी बहन हमारे घर तशरीफ़ लाई, उस वक्त मैं गाने सुनने में मशूल थी, मदनी बुर्क़ए वाली इस्लामी बहन पर नज़र पड़ते ही मैं ने फ़ौरन टेप बन्द कर के जल्दी से सर पर दूपट्ठा ओढ़ लिया, ओह इस्लामी बहन मेरे क़रीब तशरीफ़ लाई और मदनी इन्झ़ामात के रिसाले का तआरुफ़ कराते हुवे मुझे उस पर अ़मल करने की तरगीब दिलाई और वालिदा के हमराह मद्रसतुल मदीना बालिग़ात में शिर्कत की दा'वत पेश की, दुन्या व आखिरत की भलाई पर मनी नसीहतों के उन मदनी फूलों की खुशबू से मेरा क़ल्ब व ज़ेहन मुअ़त्तर हो गया और मैं ने शिर्कत की हामी भर ली और अगले ही दिन वालिदा के साथ नूरे कुरआन से रोशन होने के ज़ज्बे के तहत मद्रसे में पहुंच गई, यूं मैं रफ़ता रफ़ता दा'वते इस्लामी की हो कर रह गई, मुझे दा'वते इस्लामी का मदनी माहोल बहुत अच्छा लगा, पुर सोज़ बयानात और दुआओं की बरकत से मुझे साबिक़ा बद आ'मालियों से नफ़रत हो गई। मैं ने अपने साबिक़ा तमाम गुनाहों से तौबा की और

गुनाहों से बचने और नेकियों भरी ज़िन्दगी बसर करने का तहिया कर लिया, मेरे कमरे में बेहया अदाकाराओं की तस्वीरें लगी हुई थीं मैं ने तमाम तस्वीरों को उतार कर उन की जगह मक्कए मुकर्मा और मदीनए मुनव्वरा كَاهَا اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُغْدُكَ के तुग्रे सजा दिये। शैख़े तरीक़त, अमीरे अहले सुन्नत, बानिये दा'वते इस्लामी हज़रते अ़ल्लामा मौलाना अबू बिलाल मुहम्मद इल्यास अ़त्तार क़ादिरी रज़बी دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةُ के ज़रीए सिलसिलए आलिया क़ादिरिय्या रज़विय्या अ़त्तारिय्या में बैअृत हो गई, मेरे रिश्तेदार मेरी तब्दीली पर बे हद हैरान थे, रबीउल अव्वल शरीफ़ के बा बरकत महीने में मदनी बुर्क़अ़ भी पहन लिया। दा'वते इस्लामी के मदनी माहोल की बरकत से मेरे दिल में हुसूले इल्मे दीन का शौक़ पैदा हुवा तो इसे अ़मली जामा पहनाने की ग़रज़ से मैं ने जल्द ही जामिअ़तुल मदीना लिलबनात में दाखिला ले लिया, यूँ एक इस्लामी बहन की इनफ़िरादी कोशिश की बरकत से मेरे शबो रोज़ नेकी की धूमें मचाते हुवे बसर होने लगे, الْحَمْدُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ तादमे बयान मैं दर्सें निज़ामी की सनदे फ़राग़त ह़ासिल कर चुकी हूँ और जामिअ़तुल मदीना लिलबनात में तदरीस के फ़राहज़ अन्जाम देने के साथ साथ रुक्ने काबीना होने की हैसियत से सुन्नतों का पैग़ाम आम करने में भी मसरूफ़े अ़मल हूँ, **अल्लाह** عَزَّ وَجَلَّ तादमे मर्ग दा'वते इस्लामी के मुश्कबार मदनी माहोल में इस्तिकामत अ़ता फ़रमाए। أَمِينٌ بِجَاهِ الْبَيْنِ الْأَمِينٌ مَلِئَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَالْوَسْلَمُ

مأخذ و مراجع

مطبوع	ڪلام پاہی تعالیٰ ڪشف / مواف	قرآن مجید كتاب	تبریز
مکتبۃ المدینہ باب المدینہ (کراچی)	اعلیٰ حضرت امام احمد بن حنبل رضیخان، متوفی ۱۳۲۰ھ	کند الامان	.1
دار المعرفۃ بیروت ۱۴۳۳ھ	امام مالک بن انس اصیبی، متوفی ۹۰۷ھ	موطاً امام مالك	.2
غراس الکریت ۱۴۲۵ھ	امام محمد بن ادريس شافعی، متوفی ۲۰۴ھ	مستند الامام الشافعی	.3
دار الكتب العلمية بیروت ۱۴۳۱ھ	ابو عبد الله محمد بن عمر بن واقن الواقدی، متوفی ۵۲۰ھ	فتح الشام	.4
دار الكتب العلمية بیروت ۱۴۳۱ھ	محمد بن سعد بن منتعی هاشمی، متوفی ۲۳۰ھ	الطبقات الکبری	.5
دار الكتب العلمية بیروت ۱۴۲۹ھ	امام احمد بن محمد بن حنبل، متوفی ۲۳۱ھ	مستند احمد بن حنبل	.6
دار المعرفۃ بیروت ۱۴۳۲ھ	امام ابو عبد الله محمد بن اسماعیل بخاری، متوفی ۵۵۶ھ	صحیح البعاری	.7
دار الكتب العلمية بیروت ۲۰۰۸ء	امام ابو الحسنین مسلم بن حجاج تکھیری، متوفی ۵۶۱ھ	صحیح مسلم	.8
دار الكتب العلمية بیروت ۱۴۲۸ھ	امام ابو داؤد سلیمان بن اشعث سجستانی، متوفی ۵۷۵ھ	سنن ابی داؤد	.9
دار الكتب العلمية بیروت ۲۰۰۸ء	امام ابو عیسیٰ محمد بن عیسیٰ ترمذی، متوفی ۵۷۹ھ	سنن الترمذی	.10
دار المعرفۃ بیروت ۱۴۲۵ھ	ابو حاتم محمد بن حبان حراشانی، متوفی ۵۳۷ھ	صحیح ابن حبان	.11
دار الفکر عمان ۱۴۳۰ھ	حافظ سلیمان بن احمد طبرانی، متوفی ۴۷۰ھ	المعجم الاوسط	.12
دار الكتب العلمية بیروت ۱۴۳۰ھ	فقیہ ابواللیث نصر بن محمد سمرقندی، متوفی ۳۷۰ھ	تنبیہ الغافلین	.13

دارالكتب العلمية بیروت ۱۴۲۶ھ	شیخ ابوطالب محمد بن علی مکی، متوفی ۵۳۸۷ھ	قوت القلوب	.14
دارالعرفة بیروت ۱۴۲۷ھ	امام ابوعبد الله محمد بن عبد الله حاکم نیشاپوری، متوفی ۵۰۵ھ	المستدرک	.15
دارالكتب العلمية بیروت ۱۴۲۷ھ	حافظ ابونعمیم احمد بن عبد الله اصفهانی شافعی، متوفی ۵۳۰ھ	حلیۃ الاولیاء	.16
دارالكتب العلمية بیروت ۱۴۲۹ھ	امام ابوبکر احمد بن حسین بن علی بیهقی، متوفی ۵۸۵ھ	شعب الامان	.17
دارالفکر بیروت ۱۴۲۷ھ	ابو عمر يوسف بن عبد الله ابن عبد البر قرقاطی، متوفی ۴۱۳ھ	الاستیحاب	.18
دارالكتب العلمية بیروت ۱۴۲۵ھ	حافظ ابوبکر علی بن احمد خطیب بغدادی، متوفی ۴۲۳ھ	تاریخ بغداد	.19
دارالكتب العلمية بیروت ۲۰۰۸ھ	امام ابوحامد محمد بن محمد غزالی، متوفی ۵۰۵ھ	احیاء علوم الدین	.20
المکتبۃ الفویقیۃ القاھرۃ مصر	امام ابوحامد محمد بن محمد غزالی، متوفی ۵۰۵ھ	مجموعۃ رسائل امام غزالی	.21
دارالفکر بیروت ۱۴۳۳ھ	القاضی ابو الفضل عیاض مالکی، متوفی ۵۵۳ھ	کتاب الشفای	.22
دارالكتب العلمية بیروت ۱۴۲۲ھ	امام ابوالفرج عبد الرحمن بن علی ابن حوزی، متوفی ۵۹۷ھ	عون الحكایات	.23
داراحیاء التراث العربی بیروت ۱۴۲۹ھ	امام فخر الدین محمد بن عمر بن حسین رازی، متوفی ۶۰۶ھ	التفسیر الكبير	.24
دارالكتب العلمية بیروت ۱۴۲۹ھ	ابو حسن علی بن محمد ابن اثیر جزیری، متوفی ۵۳۰ھ	اسد العایۃ	.25
دارالسلام الرياض ۱۴۳۱ھ	امام عی الدین ابوزکریا یحییٰ بن شرف نووی، متوفی ۶۷۶ھ	شرح النووی علی المسلم	.26
دارالكتب العلمية بیروت ۱۴۲۸ھ	علامہ شیخ ولی الدین ابوعبد الله محمد بن عبد الله تبریزی، متوفی ۵۳۱ھ	مشکاة المصابیح	.27
مؤسسة الرسالة بیروت ۱۴۳۱ھ	عبد الرحمن بن شہاب الدین بن سرچب حنبلی، متوفی ۹۵۷ھ	جامع العلوم والحكمة	.28

الكتبه التوفيقية مصر	حافظ احمد بن علی بن حجر عسقلانی، متوفی ٦٨٥ھ	الاصابع تمیز الصحابة	.29
دار الكتاب العربي ١٤٣٠ھ	علامہ شمس الدین محمد بن عبد الرحمن السحاوی الشافعی، متوفی ٩٢٠ھ	القول البدیع	.30
دار الكتب العلمية بیروت ١٤٣١ھ	محمد بن یوسف صالحی شاہی، متوفی ٩٣٢ھ	سیل المدی والرشاد	.31
دار الكتب العلمية بیروت ١٤٣١ھ	علامہ علی متقی بن حسام الدین هندی برهان پوری، متوفی ٥٩٧ھ	کنز العمال	.32
التویریۃ الرضویہ لاہور ١٩٩٧ھ	شیخ محقق عبدالحق محدث دہلوی، متوفی ١٤٥٢ھ	مدارج الذیوت	.33
فرید بک سیان لاہور	شیخ محقق عبدالحق محدث دہلوی، متوفی ١٤٥٢ھ	اشعة اللمعات	.34
دار الكتب العلمية بیروت ١٤٣١ھ	ابو عبد الله محمد بن عبد الباقی زرقانی، متوفی ١٤٢٢ھ	شرح الزرقانی	.35
شہیر برادری لاہور	مولانا حسن رضا خان قادری متوفی ١٤٣٢ھ	ذوق نعمت	.36
رضائیہ نڈیشن لاہور	اعلیٰ حضرت امام احمد رضا خان، متوفی ١٤٣٠ھ	فتاویٰ رضویہ	.37
مکتبۃ المدینہ باب المدینہ کراچی ١٤٣٩ھ	اعلیٰ حضرت امام احمد رضا خان، متوفی ١٤٣٠ھ	حدائق پھنسن	.38
مکتبۃ المدینہ باب المدینہ کراچی ١٤٣٢ھ	صدر الافضل مفتی نعیم الدین مراد آبادی، متوفی ١٤٣٦ھ	تفسیر خواں العرفان	.39
مکتبۃ المدینہ باب المدینہ کراچی	مفتی محمد الجد علی اعظمی، متوفی ١٤٣٦ھ	بہاء شریعت	.40
تعییی کتب خانہ گجرات	مفتی احمد بارخان تعییی، متوفی ١٤٩١ھ	تفسیر نور العرفان	.41
تعییی کتب خانہ گجرات	مفتی احمد بارخان تعییی، متوفی ١٤٩١ھ	مرأۃ المناجح	.42

مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۱۴۲۹ھ	شیخ الحدیث علامہ عبد المصطفیٰ اعظمی، متوفی ۱۴۰۴ھ	سیرت مصطفیٰ	.43
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی	شیخ الحدیث علامہ عبد المصطفیٰ اعظمی، متوفی ۱۴۰۶ھ	جنپی زیور	.44
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۲۰۰۱ء	شیخ الحدیث علامہ عبد المصطفیٰ اعظمی، متوفی ۱۴۰۶ھ	جوادر الحدیث	.45
دارالسلام ۱۴۳۳ھ	مولانا محمد عبد السمعیں بیدارام پوری	نور اہمان	.46
ترقی امدوافت بیورڈ کراچی ۱۴۰۷ھ	ادارہ ترقی امدوافت	امدوافت	.47
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۱۴۲۲ھ	حضرت علامہ مولانا محمد الیاس قادری ذائقہ تبرکات حفظہ تعالیٰ	نیکی کی دعوت	.48
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۱۴۳۰ھ	حضرت علامہ مولانا محمد الیاس قادری ذائقہ تبرکات حفظہ تعالیٰ	پردے کے بائے من	.49
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۱۴۳۰ھ	حضرت علامہ مولانا محمد الیاس قادری ذائقہ تبرکات حفظہ تعالیٰ	سوال جواب غایبیت کی تباہ کاریان	.50
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۱۴۲۹ھ	حضرت علامہ مولانا محمد الیاس قادری ذائقہ تبرکات حفظہ تعالیٰ	اسلامی ہمیون کی ہمار	.51
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی	حضرت علامہ مولانا محمد الیاس قادری ذائقہ تبرکات حفظہ تعالیٰ	بیانات عطایہ اول	.52
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۱۴۲۹ھ	حضرت علامہ مولانا محمد الیاس قادری ذائقہ تبرکات حفظہ تعالیٰ	بیانات عطایہ دوم	.53
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۱۴۲۹ھ	حضرت علامہ مولانا محمد الیاس قادری ذائقہ تبرکات حفظہ تعالیٰ	وسائل پخشش	.54
مکتبہ المدینہ باب المدینہ کراچی ۱۴۲۹ھ	حضرت علامہ مولانا محمد الیاس قادری ذائقہ تبرکات حفظہ تعالیٰ	فتاویٰ اہلسنت	.55
//	المدینۃ العلمیۃ	ترتیب اولاد	.56

पेहरिस्त

उन्नवान	सफ़ला	उन्नवान	सफ़ला
इजमाली फेहरिस्त	4	वा'ज़ में त्रवालत इख़ितयार	
नियतें	5	करना कैसा ?	27
तआरुफ़े इल्मय्या	6	नसीहत के गलत और दुरुस्त तरीक़े	28
पहले इसे पढ़िये	8	खुश तबई में मगन लोगों को	
दुरुदे पाक की फ़ज़ीलत	10	वा'ज़ करना	28
क़ाबिले रश्क लोग	11	गुनाहों पर किसी को आर दिलाना	29
नसीहत क्या है ?	12	किसी के सामने नसीहत करना	30
वा'ज़ो नसीहत का तज़्किरा		दुरुस्त तरीक़े से की गई नसीहत	
कुरआन में	13	की तासीर	31
वा'ज़ो नसीहत और हबीबे खुदा	15	नसीहत व फ़ज़ीहत में फ़र्क़	33
दीन सरापा नसीहत है	15	इताब व तौबीख़ में फ़र्क़	33
शर्ह हडीस	16	ख़ैरख़ाही महब्बत की अलामत है	34
अन्नसीहतु लिल्लाह	17	मोमिन तो मोमिन का आईना है	34
अन्नसीहतु लिकिताबिल्लाह	18	किसी को उस के ऐब से आगाह करना	37
अन्नसीहतु लिरसूलिल्लाह	19	इस्लाह का हसीन अन्दाज़	40
अन्नसीहतु लिअ़म्मतिल मुस्लिमीन	20	आदाबे नसीहत	41
अन्नसीहतु लिअ़म्मतिल मुस्लिमीन	21	वा'ज़ो नसीहत करने वाली के आदाब	41
नसीहत मुसलमान का ह़क़ है	22	वा'ज़ो नसीहत सुनने वाली के आदाब	42
नसीहत का हुक्म	23	नसीहत के फ़वाइद	43
रोज़ाना वा'ज़ो नसीहत पर मन्नी		वा'ज़ो नसीहत में ज़रूरी उम्र	43
बयान करना कैसा ?	25	सरकार की सहायता को नसीहतों	44

उनवान	सफ़्हा	उनवान	सफ़्हा
सम्यिदतुना आइशा सिद्दीका को अ़ताकर्दा मदनी फूल	45	सम्यिदतुना युसैरा को अ़ताकर्दा मदनी फूल	60
सम्यिदतुना उम्मे सलमह को अ़ताकर्दा मदनी फूल	46	सहाबियाते तस्विबात की नसीहूतें	61
नमाज़ की अहमिय्यत	49	सहाबियात की बतौरे मां नसीहूत	62
नमाज़ में सुस्ती	50	सहाबियात की बतौरे बीबी नसीहूत	67
क़ब्र में आग के शो'ले	51	सहाबियात की बतौरे बेटी नसीहूत	71
सम्यिदतुना अस्मा बिन्ते सिद्दीक़ को नसीहूतें	51	सहाबियात की बतौरे ख़ाला नसीहूत	74
सम्यिदतुना अस्मा बिन्ते यज़ीद को अ़ताकर्दा मदनी फूल	53	सहाबियात की बतौरे फूफी नसीहूत	75
सम्यिदतुना किस्रा किन्दिय्या को अ़ताकर्दा मदनी फूल	56	कुरआनो सुन्नत से माखूज़ नसीहूतों के मदनी फूल	81
सम्यिदतुना उम्मे साइब को अ़ताकर्दा मदनी फूल	56	पर्दे व ज़ीनत से मुतअ़्लिक़ मदनी फूल	81
सम्यिदतुना उम्मे फ़रवह को अ़ताकर्दा मदनी फूल	57	नेक औरतों से मुतअ़्लिक़ मदनी फूल	82
सम्यिदतुना जैनब सक़फ़िया को अ़ताकर्दा मदनी फूल	57	शोहर से मुतअ़्लिक़ मदनी फूल	84
सम्यिदतुना हुसैन बिन मिहूसन की फूफी को अ़ताकर्दा मदनी फूल	59	वालिदैन व औलाद और दीगर रिश्तों से मुतअ़्लिक़ मदनी फूल	86
सम्यिदतुना खौला बिन्ते कैस को अ़ताकर्दा मदनी फूल	59	अहकामे तहारत से मुतअ़्लिक़ मदनी फूल	87
		इबादात वैग़रा से मुतअ़्लिक़ मदनी फूल	88
		मुतफ़र्रिक़ मदनी फूल	90
		अमीरे अहले सुन्नत की कुतुब से माखूज़ नसीहूतें	92

उनवान	सफ़्हा	उनवान	सफ़्हा
तन्जीमी मा'मूलात से मुतअल्लिक मदनी फूल	93	शादी के मौक़ा पर अमीरे अहले सुन्त की तरफ़ से इस्लामी बहनों को दिया	
इबादत से मुतअल्लिक मदनी फूल	94	जाने वाला मक्तुब	118
फ़िक्रे आखिरत से मुतअल्लिक मदनी फूल	96	शादी मुवारक के नौ हुरूफ़ की निखत से (9) मदनी फूल	124
मौत व कब्र की याद से मुतअल्लिक मदनी फूल	101	शादीशुदा इस्लामी बहनों के लिये (14) मदनी फूल	125
तौबा व मुहासबए नफ़्स से मुतअल्लिक मदनी फूल	105	मदनी सहरा (इस्लामी बहनों के लिये)	129
मुआमलात व अख़लाकियात से मुतअल्लिक मदनी फूल	107	ब वक्ते रुख़सत बेटी को नसीहत	131
मुतफ़रिक मदनी फूल	111	नसीहत की बरकत	133
सय्यदी अत्तार की तरफ़ से बिते अत्तार के लिये 12 मदनी फूल	116	माख़ज़ो मराजेअ	136
		फ़ेहरिस्त	140
		गैर मुफ़ीद कामों में मश्गूल होना कैसा ?	142
		* * * *	*

गैर मुफ़ीद कामों में मश्गूल होना कैसा ?

किसी का गैर मुफ़ीद कामों में मश्गूल होना इस बात की अलामत है कि **अल्लाह** ने उस से अपनी नज़रे इनायत फेर ली है और जिस की उम्र चालीस साल से ज़ियादा हो जाए और इस के बा बुजूद उस की बुराइयों पर उस की अच्छाइयां ग़ालिब न हों, तो उसे जहन्नम की आग में जाने के लिये तय्यार रहना चाहिये । (بِوَحْيِ الْبَيَانِ، ۲، سورة البقرة، بِعْتُ الْآيَةِ: ۱۲۳۲ / ۳۶۷)

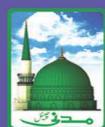

نےک نماजیٰ بناۓ کے لیے

ہر جو ماراٹ باد نمازے دشائیں آپ
کے یہاں ہونے والے دا 'वتے' اسلامی کے ہفتاوار
سونتوں بھرے ڈجتیما ای میں ریجاں ایلہاہی کے لیے
اچھی اچھی نیویاتوں کے ساتھ ساری رات شیرکت فرمائیے
✿ سونتوں کی تربیت کے لیے مدنی کافیلے میں
اٹشکانے رسم کے ساتھ ہر ماہ تین دن سفر اور
✿ روزانہ "فیکر مداری" کے جریئے مدنی ایضاً مات کا رسالہ
پور کر کے ہر مدنی ماہ کی پہلی تاریخی اپنے یہاں کے جیمسڈار
کو جنم کروانے کا ما 'مول بنا لیجیے ।

میرا مدنی مکشاد : "مودی اپنی اور ساری دنیا کے
لोگوں کی اسلامیت کی کوشش کرنی ہے ।"
إِنْ شَاءَ اللّٰهُ مَا يُرِيدُ

اپنی اسلامیت کے لیے "مدنی ایضاً مات" پر ایڈم
اور ساری دنیا کے لोگوں کی اسلامیت کی کوشش
کے لیے "مدنی کافیلے" میں سفر
کرنا ہے ।
إِنْ شَاءَ اللّٰهُ مَا يُرِيدُ

مکتبہ تعلیم مداری (ہند) کی مुख्तالیف شاخے

- ✿ کوہلی :- ڈب مارکٹ، میٹیا مہل، جامیع مسجد، دہلی - 6، فون : 011-23284560
- ✿ ڈھرمداوار :- فیڈنے مداری، تریکوئینیا بگیچے کے سامنے، میراپور، ڈھرمداوار-1، گوجرات، فون : 9327168200
- ✿ موبائل :- فیڈنے مداری، گراڈ فلور، 50 ٹن ٹن پورا اسٹریٹ، خداک، موبائل، مہاراشٹر، فون : 09022177997
- ✿ ہڈشاوار :- مسال پورا، پانی کی ٹکنی، ہڈشاوار، تریانگاناما، فون : (040) 2 45 72 786